

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

NÁBOŽENSKÁ VÍRA A OSOBNOST ADOLESCENTŮ

RELIGION BELIEFS AND PERSONALITY CHARACTERISTIC OF
CZECH ADOLESCENT

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Tereza Horáčková**

Vedoucí práce: **Prof. Panajotis Cakirpaloglu**

Olomouc 2021

Poděkování

Tímto bych zde chtěla poděkovala svému vedoucímu práce Prof. Panajotisovi Cakirpaloglu, za věcné připomínky a rady při výběru tématu. Za pomoc se sběrem dat děkuji svým přátelům a Prof. Jaroslavu Flegrovi (PřF UK). Za podporu a ty nejlepší podmínky pro práci, děkuji svému příteli Štěpánovi.

Největší díky však patří mé rodině, a zvláště pak mému tatínkovi, bez jehož odborné pomoci by tato práce byla jen pavědecký blud.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma:

“Náboženská víra a osobnost adolescentů“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

OBSAH

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1 Náboženství	7
1.1 Aspekt náboženství v psychologické praxi, pojmy religiozita, spiritualita a víra.....	7
1.2 Ateismus	9
2 Adolescence.....	11
2.1 Biologický vývoj	11
2.2 Emoční vývoj a hodnotová orientace	12
3 Osobnost a sebepojetí	13
3.1 Self esteem.....	14
3.2 Self Efficacy	15
3.3 Osobní kontrola	17
3.4 Locus of control.....	18
3.5 Osobnost	20
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	23
4 Výzkumný problém	24
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	26
4.2 Formulace hypotéz ke statistickému testování	27
5 Typ výzkumu a použité metody	28
5.1 Struktura dotazníku.....	28
6 Sběr dat a výzkumný soubor.....	32
6.1 Výzkumný soubor	32
6.2 Etické hledisko a ochrana soukromí.....	34
7 Statistické zpracování dat	35
8 Výsledky	36
9 Závěr.....	52

10 Souhrn.....	53
LITERATURA.....	55
PŘÍLOHY.....	61

ÚVOD

Zásadní součástí vstupního záměru tohoto bakalářského projektu byl předpoklad srovnání názorových a osobnostních charakteristik středoevropské křesťansko – judaistické a ateistické populace s muslimskou populací tureckých studentů. Vstupní rozvrh se odvíjel od možnosti sběru datového materiálu během půlročního pobytu v Istanbulu, v rámci programu Erasmus. Bohužel již v počátečních týdnech byl pobyt přerušen náhlou nepřízní epidemiologické situace, a tak tuto centrální otázku projektu bylo nutné opustit. Soustředila jsem se tedy na získávání dostatečného množství respondentů z místní populace, což se ukázalo úkolem překvapivě komplikovaným, zvláště při snaze o reprezentativní zastoupení co nejširšího spektra vyznání. Posléze tak bylo přikročeno k on-line distribuci dotazníků v rozšířených okruzích potenciálních respondentů. Přes vstupní, výslovně zdůrazněné, vymezení věkové kategorie bylo vedle souboru věkově odpovídajících respondentů získán nechtěně neméně rozsáhlý soubor reprezentantů vyšších věkových kategorií. Oba získané soubory hodnotíme odděleně a vstupní téma rozšiřujeme o vzájemné srovnání poměrů v obou výběrových souborech. Podkladem pro hodnocení byl standardizovaný dotazník zahrnující vedle rutinních testů osobnostního profilu (SMKZD, BFI2) soubor otázek zohledňujících názorové postoje respondentů, otázek zohledňujících peripetie religiozity respondentů a aspekty zdrojových faktorů náboženského přesvědčení. Cílem studie zůstalo posouzení vlivu religiozity na charakteristiky osobnostního profilu a názorového spektra v obou srovnávaných souborech.

TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁBOŽENSTVÍ

Náboženství, jako systém lidských norem a hodnot, který se zakládá na víře v nadlidský řád (Harari 2018), patří k univerzálním komponentám lidské kultury (Kottak, 1974). Ve všech lidských společnostech bylo odjakživa středem veřejného života, skrze náboženství se společnost tmelila a odlišovala od svých sousedů, skrze náboženství vznikaly i zásadní odlišnosti mezi moderními národy (Sokol, 2004).

Fenomén náboženství a náboženské víry stejně jako nekonečná rozmanitost jejich forem a projevů či historie různých náboženských představ a systémů tvoří od nepaměti velmi podstatnou součást světového písmenictví. Jsou předmětem nesčíslných filozofických, historických i sociologických studií (srv. např. Eliade a Cullanu 1990). Psychologické souvislosti náboženských představ jsou ústředním tématem hlubinné psychologie C. G. Junga, otevírající rozsáhlou doménu návazných studií. Podobným souvislostem se ovšem v naší studii věnovat nebudeme. Náboženství a náboženskou víru budeme sledovat spíše jako jednu z kontextuálních proměnných potenciálně ovlivňujících aktuální stav osobnostních charakteristik a názorového spektra.

1.1 Aspekt náboženství v psychologické praxi, pojmy religiozita, spiritualita a víra.

V kontextu standardních psychologických studií je aspekt náboženství zohledňován termíny religiozita, spiritualita či ateismus (Pechová, 2011).

Religiozita jako sociologický pojem vyjadřuje míru zastoupenosti lidí, řadících se k nějakému náboženství, nebo to, jak intenzivně své náboženství praktikují. Tento pojem však můžeme v české psychologii potkat i s významem označujícím náboženské prožívání a aktivitu spojené s afiliací k nějaké náboženské skupině či církvi (Řičan, 2007)

Spiritualita, jakožto niterně prožívaná náboženská zkušenost, se definuje výrazně hůře a často je zaměňována s pojmem transcendence, s jejímž ohraničením jsou též komplikace. Obecně lze oba pojmy charakterizovat jako formu sebepřesahu, nicméně toho je možné dosáhnout i jinými způsoby, které by pod spirituální zážitky zřejmě nespádaly (Belzen, 2009). Belzen (2009) upozorňuje na situaci, vytrácení se opravdové hodnoty

spirituality tím, že ji vnímáme jako přirozenou součást každého, na rozdíl od náboženskosti - religiozity.

Podrobnější rozbor psychologie náboženství specifikují dané téma odkazem k charakteru náboženského vyznání a souvisejícím praktikám modulujícím aktivitu a názorové spektrum svých vyznavačů. V této souvislosti připomeneme obecný přehled Hellera a Mrázka (2004) přinášející, mimo jiné, prakticky využitelnou klasifikaci náboženství dle vztahu k etnické a sociální identitě kmenové, národní a univerzální. Kmenová náboženství dnes nacházíme převážně jen v odlehlých oblastech u přírodních národů, jelikož jsou často vázána na uzavřenou etnickou skupinu blízkých, pokrevně příbuzných jedinců, kteří se většinou dobře znají a mají dlouhou společnou historii. Víra, která je spojuje, bývá většinou nesystematická, bez psaných záznamů, vázána na přírodu a prostředí ve kterém žijí. Nejčastěji se jedná o víru animistickou, polyteistickou.

Národní náboženství, mezi které řadíme například judaismus nebo šintoismus, jsou v současné době již vzácná. Na rozdíl od kmenových náboženství mají systematickou strukturu a pevnou ideologii. Zásadním klíčem k jejich určení je spojující víra, která byla poskytnuta pouze pro jejich národ. Univerzalistická náboženství nabízejí víru lidem všech etnických i sociálních příslušností, což umožňuje jejich snadné rozšiřování ideologie dále do světa. V současnosti se jedná o největší náboženská hnutí jako například křesťanství a Islám. První univerzalistická náboženství začínala vznikat před více než dvěma a půl tisíci lety, mají tedy nejen dlouhou historii, ale i propracovanou strukturu souvisejících představ, rituů, příkazů a kanonických textů, ke kterým se odkazují (Pechová, 2011).

Ve většině náboženských směrů se setkáváme s převážně pozitivními filozofickými přesvědčeními, která věřícího vyzívají k určitému nábožensky žádoucímu způsobu náhledu na životní hodnoty, jako například k úctě ke zdraví a k životu, k lásce k bytostem a ke konání dobra (Cakirpaloglu, 2009). Ač je na těchto hodnotách založena většina světových náboženství, u některých autorů se můžeme setkat s názorem, že samotné náboženské přesvědčení jedince, nevypovídá zcela o jeho osobních hodnotách a vlivech na každodenní život, proto jej dělíme na náboženské chování a náboženské prožívání. Náboženské chování vyjadřuje jakousi praxi, do které můžeme řadit navštěvování obřadů a míst, spojených s daným náboženstvím, modlitby, meditace, dodržování tradic nebo i čtení posvátných textů. Specifickou formu tvoří účast na rituálech zpředměňujících jednotu lidského a nadlidského včetně souvisejících omezujících příkazů (Heller a Mrázek, 2004).

Modlitba, jakožto jeden ze základních kamenů náboženské praxe individuální i skupinové, má nejčastěji formu prosby, či díkuvzdání, které jsou u monoteistických náboženství nejčastěji směřovány k Bohu, v některých církvích i ke svatým. Bohoslužba patří mezi skupinovou náboženskou praxi, při které se hromadně uctívá posvátno. K náboženské praxi patří bezpochyby i tradiční svátky, které mají nejčastěji za úkol, připomenou nějakou významnou historickou událost, odkazují se na posvátné texty, nebo se například vztahují k různým ročním obdobím a přírodě. Výjimečně se k slavení svátků staví Svědci Jehovovi, kteří jej zcela odmítají (Heller a Mrázek, 2004).

Můžeme si všimnout, že většina náboženství si od věřícího jedince žádá prokázání víry v jakési formě služby, kterou musí, nebo by měl onen věřící vykonat. Formy této služby jsou různorodé, od pomoci bližnímu nebo člověku v nouzi, přes finanční příspěvky církvi či náboženské organizaci, až po vlastní odříkání neboli askezi. Mezi formy askeze patří jednoznačně různé druhy půstů, kdy se věřící záměrně vyhýbá určitým potravinám po celý život, nebo se jedná o určitá období či dny, kdy si příjem potravy odříká úplně. Jako formu askeze lze považovat i omezení v rámci sexuálního života (Sokol, 2004).

1.2 Ateismus

Kontrapozicí religiozity je ateismus. Pojem ateismus najdeme ve slovníku spisovného jazyka českého vysvětlený slovy „*myšlenkový směr popírající náboženské učení o existenci boha a nadpřirozeného principu, působícího ve vztahu ke světu a člověku*“ (Havránek a kol. 1960). Štampach (2008) ale připomíná potíže vystávající z těchto definic, například s neteistickými náboženskými systémy, v nichž sám Bůh nevystupuje.

Význam však není zcela ustálený, a tak se pod ním skrývají různé přístupy k náboženství. Jevy, které popisujeme jako ateismus lze rozdělit do čtyř kategorií, které Štampach (2008) nazval: teoretický ateismus, praktický ateismus, náboženská indiference a ateismus militantní. Teoretický ateismus můžeme charakterizovat naprostým popřením existence Boha či jiných nadpřirozených a sebe přesahujících zkušeností. Vzniká vlivem výchovy, nebo osobním vymezením se vůči jakémukoli náboženskému orientování. Oproti tomu praktický ateismus popisuje spíše rezignaci na projevy náboženství, ač například nevyvrací existenci Boha (Štampach, 2008). V naší práci jsme se však detailněji ateisty nezabývali. Jde o postoj, ve kterém jedinec víru nevyklučuje, ale nemá zájem o její hlubší pochopení. Pojem bývá často spojován s filozofickým výrazem agnosticismu, který popisuje nevěru a víru v nemožnost dobrat se pravdy o podstatě světa (Pechová, 2011).

Náboženská indiference je postoj charakteristický lhostejností vůči náboženským tématům. Militantní ateismus je z výše uvedených kategorií „nejvyhrocenější“, jelikož se vyznačuje silně protináboženským postojem, při kterém se jedinci snaží náboženství odstranit což může mít v extrémních situacích například podobu omezování, šikany nebo užívání násilí (Štampach,2008).

Objektivní hodnocení skutečného charakteru ateistických postojů je však v praxi dosti obtížné. Příkladem může být situace v naší zemi, pokládané obecně za jednu z nejateističtějších zemí světa (Smith 2013, Hamplová a Nešpor, 2009). Moderní sociologické analýzy totiž přesvědčivě ukazují, že v těchto hodnoceních jde spíše o nepochopení charakteru české religiozity, jejímiž klíčovými rysy je tendence k privatizaci a individualizaci a vysoká míra nedůvěry k tradičním náboženským institucím, zejm. velkým křesťanským církvím (Hamplová 2008, 2013). Ze stejných důvodů se ovšem u nás prakticky neseťkáváme ani s militantními formami ateismu. V případě odkazů k českému „ateismu“ jde tedy o neopodstatněnou záměnu za individualizovanou a privatizovanou spiritualitu, která přes obecnou neúčast v náboženských institucích s faktickou netečností vůči náboženským a duchovním fenoménům věcně nesouvisí (Hamplová 2013). Tomu ostatně odpovídají i zkušenosti naší studie, kde podstatná část respondentů se identifikovala ve vztahu k náboženství jako nerozhodnutí, resp. věřící bez konkrétního vyznání.

2 ADOLESCENCE

Mezi klíčové etapy celkového vývoje osobnosti člověka patří jednoznačně období dospívání. Změny, ke kterým v této fázi vývoje dochází, dramaticky ovlivňují nejen samotného jedince a jeho fyzickou, mentální i kognitivní stránku, ale i jeho sociální vztahy s rodinou a vrstevníky. Ve škole a v rodině jsou na adolescenty kladeny nároky a očekávání, nastavovány normy chování, které se dospívajícímu často jeví jako omezující, a tudíž vzrůstá vzpoura vůči autoritám. V kruhu vrstevníků se utvářejí party, ve kterých je prostor pro první blízké a intimní vztahy, ale i soutěžení, rivalitu a srovnávání se s ostatními, což napomáhá při vytváření podstatných zkušeností k dalšímu rozvoji (Thorová, 2015).

Pojmy adolescence a dospívání, lze libovolně zaměňovat, nicméně někteří autoři pojmem adolescence označují kompletně přechodové období z dětství do dospělosti (Macek, 1999), někteří do počátku adolescence zahrnují i fázi puberty. Konec adolescence a přechod do dospělosti autoři konkrétně nevymezují. V souvislosti našeho výzkumu se však budeme řídit rozdělením Vágnerové (2000), která dospívání dělí na období označované jako raná adolescence (11-15 let) a pozdní adolescence (15- cca 20 let). Dle psychosociální teorie vývoje E.H. Eriksona, která předpokládá, že člověk v rámci vývoje prochází řadou úkolů, které v dané fázi musí splnit, aby vývoj správně postupoval, je období adolescence charakterizováno právě hledáním identity.

Erikson toto období popisuje i v souvislosti s rozvojem schopnosti abstraktních logických operací a myšlení. „Zmohutnělý intelekt tak proniká do hloubky pojmů jako je hmota, čas příčina, pravda spravedlnost a právo“ (Říčan, 2007, s.245). Nově se dospívající vnitřně konfrontuje s otázkami typu: Kým vlastně jsem, kým bych měl být a kým být chci. Odpovědí na tyto otázky člověk zažívá pocit vnitřní identity.

2.1 Biologický vývoj

Na fyziologické a tělesné úrovni se během dospívání odehrávají nejzásadnější změny, kterými tělo jedince přirozeně za život projde. Jedná se o významný mezník, kdy se z dítěte stává člověk schopný reprodukce. Začátek můžeme evidovat při zvýšení produkce pohlavních hormonů, kterým následně podléhají změny psychické i sociální. Období je

spjato s dosažením pohlavní zralosti (Krejčířová, Langmaier, 2006; Vágnerová 2000). V této fázi se tělesný vzhled dospívajícího vlivem růstu sekundárních pohlavních znaků, začíná značně podobat vzhledu dospělého jedince. Můžeme zaznamenat růst celého těla, u chlapců výrazně přibývá svalová hmota a vlivem pohlavních hormonů se zvětšují varlata a penis, přichází první ejakulace a mění se hlas. Později (okolo 15.let) začínají růst vousy. U dívek stejně jako u chlapců dochází k růstu pubického ochlupení. Dívky, které v průměru dospívají dříve než chlapci) zaznamenávají růst prsou a první menstruaci. Všechny tyto fyzické změny mají zásadní vliv na vývoj sebepojetí a sociální vztahy do budoucna, jelikož tělesný vzhled je důležitou součástí identity (Thorová, 2015).

2.2 Emoční vývoj a hodnotová orientace

Na rozdíl od předchozích období dětství, je (místo potřeby jistoty) důležitější a žádoucnější volnost a svoboda, se kterými přichází i větší odpovědnost a menší jistota, kterou doposud sytila například rodina. Potřeba ovládat svůj vlastní život a svobodně se rozhodovat často bývá v rozporu s názory autorit, kterým se chce adolescent vymanit. Tím, že se dospívající více emancipují, získávají kompetence, kterými pak sobě i ostatním dokazují rostoucí míru nezávislosti. Ve chvíli, kdy si svou kompetenci potvrdí, získávají vlastní jistotu. Oporu, kterou dříve přinášela rodina dospívající hledá spíše mezi vrstevníky (Vágnerová, 2000). Přátelství, láska a experimentování s partnerskými vztahy, v tomto období hraje významnou roli.

Výše zmíněné změny v hormonální produkci značně ovlivňují celou oblast citového prožívání. Mezi hlavní projevy patří kolísání emočního ladění, labilita, podrážděnost a tendence přecitlivěle reagovat na běžné podněty. Emoční reakce adolescentů bývají velmi proměnlivé a pro okolí mohou působit nepřiměřeně, impulsivně a bez snahy o sebeovládání. Často tak vlivem nízké frustrační tolerance a přecitlivělosti dochází ke konfliktům (Thorová 2015).

Pro náš výzkum je zásadní, jakou roli pro dospívajícího hraje transcendentno, vztah k přesahovým souvislostem neboli hodnotová orientace. Otázky po smyslu lidské existence může adolescentům pomoci zodpovědět právě víra nebo náboženství. Řičan (2004) upozorňuje, že potřeba vztahovat se k něčemu, co přesahuje rozměr individuálního života, je často přímo jádrovou komponentou osobnosti adolescentů. Tato spirituální identita může se pak stát určujícím faktorem hodnotové orientace i sebeuspokojení.

3 OSOBNOST A SEBEPOJETÍ

„Já je – bez ohledu na to, že jeho základy jsou relativně neznámé a neuvědomělé – faktorem vědomí v pravém slova smyslu. Je to dokonce empirický zisk individuální existence. Vzniká nejprve, jak se zdá, ze vzájemného střetu somatického faktoru s vnějším, okolním světem, a je-li jednou jako subjekt přítomno, vyvíjí se z dalších střetů s okolím, stejně jako s vnitřním světem. Přes nedohlednou šíři svých základů není já nikdy více a nikdy méně než vědomí vůbec. Jako faktor vědomí by bylo možné já alespoň teoreticky úplně popsat „ (Jung, 2003, str15).

Úsekem, v němž se klíčové komponenty osobního já ustavují a stabilizují je adolescence. Možná, že právě tato skutečnost je nejvýznamnější část tohoto životního úseku (Jung, 2003).

Sebepojetí a sebehodnocení patří jednoznačně ke klíčovým tématům období dospívání. Jedná se o složitý psychologický konstrukt, nejčastěji popisován jako souhrn poznatků, představ, přesvědčení a hodnotících soudů o sobě samém (Orel, Obereignerů, & Mentel, 2016). Sobotková (2014) zmiňuje spjatost vztahu adolescenta k sobě samému s tím, jak jej vnímají a hodnotí ostatní lidé. Osoby jejichž hodnocení je v této fázi nejdůležitější jsou především rodiče, vrstevníci i autority a „vzory“. Jako důležitou složku sebepojetí můžeme též považovat výkony, kterými se dospívající prezentuje a prokazuje tak svou kompetenci a samostatnost. Pokud je výkon zdárný, zvyšuje celkovou sebeúctu i jiné aspekty sebepojetí (Vágnerová,2012) a přispívá ke stabilizaci celkového globálního sebehodnocení, které představuje trvalý osobnostní rys Vágnerová (2010).

Blatný (2010) připomíná, že pojem Já (Self) zavádí již William James s důrazem na jeho duální povahu: Já poznávané (self-as-known, I-self), představující ono sebepojetí, o kterém mluvíme v dnešní terminologii, a Já poznávající (self-as-knower, Me-self).

3.1 Self esteem

Self esteem, neboli sebeúcta představuje důležitou součást sebepojetí – self concept, se kterým může být jednoduše zaměňována, jelikož tyto pojmy nejsou v české terminologii pevně ukotveny. Někteří čeští autoři překládají anglický pojem self esteem jako sebehodnocení (Blatný, 2010). Tato komponenta lidského sebepojetí zásadně ovlivňuje osobnost a její vývoj (Thorová, 2015). Rosenberg a kol. (1995) rozdělují sebeúctu na globální a specifickou. Specifická sebeúcta je část Já, úzce spjata s chováním, je více hodnotná a založena na kognitivní složce. Oproti tomu globální sebeúcta je více emoční a ovlivňuje celkový well – being.

U různých autorů můžeme narazit na nejednotnost v názoru na počet jednotlivých dimenzí sebeúcty. Například jí můžeme dělit do dvou dimenzí na pocit osobní účinnosti – self – efficacy a na pocit osobní hodnoty neboli self – worth. Obě jsou propojené a vytváří přesvědčení o schopnostech žít plnohodnotný, kvalitní a spokojený život (Branden, 2000). Oproti tomu Rosenberg (1965) vnímá sebeúctu jako jednodimenzionální složku osobního sebepojetí.

Základní zdroje při vývoji sebeúcty mohou být vnitřní i vnější. K nejzásadnějším vnějším zdrojům sebeúcty patří v prvních letech života jednoznačně rodina a její významní příslušníci. Rodiče ovlivňují vývoj sebeúcty i zjevně nepatrnými každodenními maličkostmi, jako například doteky, pohledy ale i stylem hlasu a vyjadřování (Satirová, 2006).

V rámci nástupu do školy můžeme počítat například s vrstevníky a učiteli. Samotná socializace a začlenění se do kolektivu, ke kterému neoddělitelně patří i konfrontace a sociální srovnávání životních hodnot s ostatními, působí jako důležitý zdroj při utváření sebeúcty. Vnitřní zdroje sebeúcty mohou být vrozené (např. temperament) i získané (např. sebereflexe nebo sociální dovednosti) (Blatný, 2010; Thorová, 2015).

Například ve studii Blatného a Osecké (1994) se ukázalo, že lidé s nižší úrovní sebeúcty bývají introvertnější a labilnější, nežli extraverti a stabilní jedinci, kteří v sebeúctě skórovali výše.

Sebeúctu, nebo dle některých autorů sebehodnocení, můžeme také dále dělit na Explicitní a Implicitní. Explicitní sebehodnocení je vědomé hodnocení vlastní osoby na základě uvědomovaných zkušeností, poznatků a názorů na svou osobnost a je možné jej ovlivňovat a regulovat. Implicitní sebehodnocení naopak nepodléhá naší vědomé stránce, je automatické, probíhá mimo naši kontrolu, má spíše emoční charakter, což jej činí výrazně hůře regulovatelným (Vágnerová, 2010).

Nízká sebeúcta v adolescenci a v mladé dospělosti bývá riskantní při vytváření zásadních životních hodnot (Erol a kol. 2011). Někteří autoři longitudiálních studií prokazují vliv nízké sebeúcty v období adolescence, jako prediktor horšího fyzického i psychického zdraví, horších ekonomických situací a větší tendenci ke kriminálním aktivitám. Jiní popisují známky asociálního chování, vyšší tendenci k depresivnosti i častější sebevražedné myšlenky (Trzesniewski a kol. 2006).

Kvantitativní psychometrická analýza této proměnné je ovšem spojena s nemalými metodickými nároky a jak ukázala podrobná analýza dostupné ne vždy vedou k vzájemně konzistentním výsledkům (Krause a kol. 2011).

3.2 Self Efficacy

Pojem Self efficacy lze popsat jako jedincovo přesvědčení o tom, že je schopen aktivně konat, řešit a zvládat situace, které jsou aktuální nebo mohou nastat v budoucnu. V českém jazyce se můžeme setkat s překladem-vlastní účinnost, nebo také pocit vlastní zdatnosti (Blatný 2010). Nakonečný (2009) pojem překládá souslovím: vědomí své vlastní efektivity. Říčan (2010) tvrdí, že adekvátní překlad self efficacy není možný.

Lidé, kteří mají vysoké přesvědčení o vlastní účinnosti mají také vyšší mínění o svých schopnostech a o vlastní kontrole nad událostmi. Takovéto přesvědčení později ovlivňuje nejen to, jaké si vytyčují cíle a způsoby, jakými jich chtějí dosáhnout, ale i množství času a úsilí, které do získání cíle investují. Čím silnější je vnímaná účinnost, tím vyšší cíle si na sebe jedinec klade a roste i očekávání, že úsilí s tím spojené bude přinášet žádoucí výsledky. Vidí-li překážky, vnímá je spíše jako výzvu a jsou pro něj překonatelné (Flammer, 2015).

Self – efficacy, neboli vědomí vlastní účinnosti zkoumal a popsal především Albert Bandura. Zjistil, že vědomí vlastní účinnosti se vyvíjí od raného dětství a v průběhu života může být posilováno či snižováno na základě získávání různých zkušeností (Bandura, 1997).

Bandura (1997) uvádí, čtyři hlavní zdroje přesvědčení o self – efficacy, kterými jsou: a) enactive mastery experiences – Předešlé výkony a zkušenosti; b) vicarious experiences – nezávislé zkušenosti vázané k jiné osobě; c) verbal persuasion – Hodnocení okolí; d) physiological and affective state – fyziologické a afektivní stavy. První zdroj „mistrovské zkušenosti“ je v mnoha studiích vnímán jako nejvlivnější při vytváření vědomí vlastní účinnosti, jelikož zkušenost s úspěšně dokončeným úkolem v minulosti dává nejreálnější důkaz o tom, že úspěchu lze dosáhnout. Protipólem jsou zkušenosti vlastního selhání a neúspěchu, které naopak self efficacy snižují.

Při nezávislých zkušenostech se jedincův pocit účinnosti vytváří na základě pozorování chování a výkonů jiných osob. V případě že pozorovaný jedinec v konání uspěje, zvyšuje se tendence k podobnému chování u pozorovatele. Pokud je však svědkem neúspěchu, podobnému chování se dané situaci pravděpodobněji vyhne (Cakirpaloglu, 2012).

Sociální mínění a hodnocení má jednoznačně vliv na sebepojetí v rámci sociálních vazeb, a to nejen pozitivní, ale i negativní. Tento vliv lze pozorovat například právě na úrovni self efficacy. Dle Bandury (1997) je však vliv na trvalé zvýšení pocitu vlastní účinnosti, slovním hodnocením jen omezený. Důležité faktory zde představují realističnost samotného hodnocení a také důvěryhodnost a zkušenosti hodnotící osoby.

(Tod a kol., 2012) poukazují na vliv oněch fyziologických a emočních stavů na příkladu sportovců. Pokud má jedinec pozitivní zkušenost spojenou s výkonem vlastního těla (například bezproblémový výšlap kopce), bude pociťovat větší sebedůvěru i v jiných fyzicky zátěžových situacích. Velmi však záleží na subjektivním zhodnocení samotného jedince.

3.3 Osobní kontrola

„Způsob, jakým člověk vnímá své postavení vůči konkrétním životním situacím, zřejmě ovlivňuje jeho osobnost, interpersonální chování a vztahy, obecný pocit štěstí a kvalitu života“ (Cakirpaloglu, 2012, str.152).

3.3.1 Teorie sociálního učení a koncipování pojmu locus of control

V rámci vytváření osobnosti, funguje proces socializace, jejíž hlavní součástí a mechanismem je sociální učení. Teorie sociálního učení nám říká, že chování je neoddělitelně vázáno na situaci, jelikož jedinec vede k uspokojení potřeb. Člověk se tedy celý život učí používat různé chování dle aktuální situace, aby dosáhl maximálního zisku, který se v situaci nabízí. Nejvýznamnějšími autory teorií o sociálním učení můžeme uvést Neala E. Millera a Johna Dollarda, Roberta Searse, Alberta Banduru a Juliana Rottera (Výrost, 2008).

Právě poslední zmíněný Julian Rotter, vysvětluje chování a jeho interakci s prostředím jako zásadní v koncepci vlivu posílení. Jeho teorie, kterou zveřejnil v roce 1954 popisuje formování osobnosti vlivem sociálního učení (Rotter, 1954). Tyto naučené způsoby chování jsou pevně spjaty s potřebami, které jsou uspokojovány prostřednictvím lidí z jedincova okolí (Výrost, 2008).

Sociálně kognitivní pojetí osobnosti poukazuje na provázanost poznatků sociální psychologie, psychologie myšlení a učení. Mezi přední osobnosti tohoto psychologického směru řadíme Alberta Banduru, Martina Selingmena a Juliana Rottera. Sociální učení pomáhá k vytvoření osobnosti například učením podmiňováním, anebo vlivem pozorování jiných osob. Díky těmto mechanismům získáváme nejruznější vzorce chování, sociální návyky a celkovou kultivaci projevů. V rámci těchto procesů fungují i základní psychické procesy jako je myšlení a prožívání emocí, které celému procesu zkušenosti dávají zcela jedinečný význam. Výsledkem je zcela individuální projev chování, pro jehož pochopení nestačí objektivní znalost situace, ale hlubší porozumění psychickým procesům přítomných při vzniku zkušenosti tvořící ono chování (Cakirpaloglu, 2012).

3.4 Locus of control

Ve své experimentální činnosti se Rotter pokoušel nalézt jakési univerzální posílení, které by nesouviselo přímo s vlastním chováním, ale působilo by na jedince z venku (Řehan, 2007). Zjistil, že vliv, který má posílení na chování, závisí i na tom, zda osoba vnímá že zisk odměny je podmíněný vlastním chováním či je na něm nezávislý. Pro popsání víry ve zdroj onoho posílení zavedl J. Rotter pojem locus of control, neboli česky, místo kontroly (Cakirpaloglu, 2012). V současné literatuře můžeme původní anglický pojem locus of control nalézt v mnoha dalších podobách například: Křivohlaví (2001) ohnisko řízení vlastní činnosti, nebo Nakonečný (2009) těžiště kontroly, Plháková (2008) místo řízení a Baštěcká (2009) umístění vlivu (Dolejš a kol. 2018). Příčiny lze vnímat jako vnitřní nebo vnější, závisející na situaci. Lidé, jež se domnívají že řídí svůj osud mají jej pevně ve svých rukách spadají do skupiny internalistů jelikož vykazují interní locus of control. Naopak lidé, kteří spoléhají na štěstí, vyšší síly, náhodu a nevyzpytatelnost osudu popisujeme jako externisty, mající externí locus of control (Cakirpaloglu, 2012).

3.4.1 Měření LOC

V roce 1966 Julian Rotter stanovil sebezposuzovací inventář o 29 položkách, které měli zjišťovat k jakému pólu místa kontroly jedinec inklinuje. Tento test byl pojmenován Internal-External Control scale (I-E scale) (Furnham, A., & Steele, H. (1993)). Tomu však předcházely dva testy. Prvním, kdo se pokusil o vytvoření testové metody k měření místa kontroly byl Phares, E.J. (1955, in Jain & Singh, 2008). Jeho škálu tvořilo 26 položek, kdy polovina poukazovala na interní a zbylých 13 na externí locus of control. Na Pharese navázal James, W. H. (1957; in Jain & Singh, 2008), který předchozí škálu přepracoval a doplnil. Jeho škála tak obsahovala položek 60, z čehož 30 sloužilo k odvedení pozornosti od cíle výzkumu.

Berrenberg (1987) zkoumal vztah mezi Bohem a místem kontroly. Tento inventář – Osobní škála kontroly (BPCS) zahrnoval rozlišení mezi interním a externím místem kontroly a připouští existenci kontroly zprostředkované (mediated control). Tento typ kontroly se může díky svým pozitivním výsledkům podobat spíše internímu místu kontroly, jelikož jednotlivci může přinášet víru, že má kontrolu nad svými výsledky, ale případně může získat pomoc od externího partnera, například Boha.

3.4.2 Locus of control a religiozita

Pokud říkáme, že pro fatalisty je externí locus of control základním psychologickým mechanismem, o náboženství takto ve vztahu k locusu of control přistupovat nemůžeme, jelikož onen vztah je mnohem komplikovanější (Fiori, 2006).

Výzkumy k tématu religiozity a místa kontroly často předpokládají závislost externího locusu of control na samotnou víru, či víru v Boha. I když se může zdát, že závislost na víře a závislost na bohu značí totéž, jelikož mají mnoho společného a některým mohou znít jako synonyma, není tomu tak (Jackson & Coursey, 1988).

Pargament a Hahn (1986) souhlasí s názorem, že religiozita může podmínit zvýšení externího místa kontroly, zároveň však dodávají, že víra v Boha může značně napomoci k získání pocitu větší vnitřní jistoty i interního místa kontroly a tím zlepšit jeho mentální stav.

Fiori, Hays, and Meador (2004) uvádí zajímavý příklad výše zmíněného, kdy v rámci jedné kvalitativní výzkumné studie zaznamenali komentář od jednoho z participantů, který trpěl vážnou nemocí. Komentář zněl (volně překládám z aj originálu): „Požádal jsem Boha, aby mi dal sílu, abych mohl přijmout svůj osud“ (Fiori, Hays, and Meador, 2004, str. 409). Zde můžeme vidět, že participant vnímá své onemocnění jako součást svého osudu a jeho víra v Boha mu dává sílu nepřiznivý osud přijmout, vyrovnat se s ním a nemoci se postavit.

Tato kombinace interního a externího místa kontroly názorně ukazuje, jak je téma vztahu mezi religiozitou a locusem of control komplikované (Fiori, 2006).

Dle Pergament a kol. (1988) nejlepších výsledků na mentální stav jedince dosahují ti věřící, kteří vnímají Boha jako partnera a vlastní kontroly dosahují prostřednictvím onoho vztahu mezi nimi, na rozdíl od věřících, kteří se vlastní kontroly a odpovědnosti vzdají a přenechají ji na Bohu.

„Přítomnost“ Boha v situacích, ve kterých jedinec nemá osobní kontrolu, může zlepšit schopnost konstruktivně jednat a lépe se situaci přizpůsobit. Atribuční teorie, jenž pomáhají pochopit příčiny vnitřních i vnějších událostí předpokládají, že lidé snažící se pochopit smysl svých zkušeností, dokáží události lépe ovládat a předpovídat, což zvyšuje jejich interní kontrolu a self esteem (Spilka, Shaver, a Kirkpatrick, 1985).

Spilka a kol. (1985) uvádí, že stejně jako objektivní aspekty religiozity (jako je například dodržování alimentárních příkazů a rituálů) mohou i subjektivní aspekty

religiozity (například víra ve víru, víra v dobrý konec) jedinci přinášet uspokojení a posilovat jeho vnitřní kontrolu.

Stejně tak lze vnímat, že u mnoha náboženských směrů mají věřící možnost vkládat si potenciálně odrazující události jako další důkaz o pravdivosti systému a reálných účincích náboženského konání, čímž mohou podporovat vnitřní locus of control (Proudfoot a Shaver, 1976).

Fiori a kol. (2007) analyzují kontradiktorní závěry o vztahu religiozity a duševního zdraví a testují hypotézu, že zdrojem kontradikcí mohou být rozdíly v locus of control. Za pomoci komplexního modelování dospívají na základě rozsáhlého srovnání k závěru, že vztah mezi religiozitou a locus of control je výrazně ovlivňován věkem a pohlavím.

3.5 Osobnost

„Osobnost představuje výsledek vzájemného působení mezi člověkem a okolní situací, Tuto relaci zásadně ovlivňuje myšlení, emoce a chování jedince“ (Cakirpaloglu, 2012, str.150).

V rámci psychologie osobnosti existuje nespočet definic pojmu „osobnost“, většina na ni však nahlíží jako na kompletní soubor charakteristik, zahrnující vlastnosti, schopnosti i osobnostní funkce (Svoboda a kol., 2013). Dvěma základními myšlenkami spojující většinu definic jsou jedinečnost osobnosti a její odlišnost od ostatních, a osobnost jako celek vnitřních částí a strukturovaných obsahů duševního dění (Balcar, 1983). V procesu zachycení osobnosti využíváme nomotetického i idiografického přístupu, jelikož je důležité popisovat nejen jedincovu odlišnost od ostatních, ale vždy je snaha i o porovnání vlastností, charakteristik a rysů, které má jedinec, společnost či určitá populace společné (Svoboda a kol., 2013).

Na problematiku zkoumání psychických vlastností osobnosti je nahlíženo mnoha způsoby dle jednotlivých psychologických přístupů. Osobnostní vlastnost či charakteristiku, můžeme vnímat například jako zobecnění běžně pozorovaných projevů jedince, kdy můžeme na základě úsudku odhadnout, že je někdo agresivní, jelikož má tendenci se v různých situacích chovat útočně. Ony vlastnosti však mohou poukazovat i na psychofyzické dispozice, které se skrze ně projevují. Tyto dispozice mohou být vrozené či získané a určují, jak se v danou situaci bude jedinec chovat a jak ji bude prožívat. Synonymum pojmu dispozice, se kterým se můžeme setkat častěji jsou osobnostní rysy (Hřebíčková, 2011). Allport (1937) tyto rysy rozdělil na rys obecný, který sdílí více lidí a na osobitou dispozici, která je zcela jedinečná

a pro každého jedince zcela unikátní. Ač se osobnost vždy projevuje jako celek, je utvářena pomocí mnoha faktorů, mezi které patří vztahy k sobě a k druhým, společnosti, prostředí a nebo kultuře (Říčan, 2010). Mezi hlavní faktorové teorie osobnosti bezesporu patří Eysenckův (1983) přístup zahrnující faktory Extraverze, Neuroticismus a později i Psychoticismus, a také Cattellův šetnácti – faktorový osobnostní dotazník (16 PF) (Svoboda a kol., 2013). Podle Cattella je osobnost tvořena rysy, motivací a různými stavy nálady. Rysy, jakožto nejzákladnější komponenty osobnosti, lze dělit také na temperamentové rysy, dynamické a rysy schopností. Mezi dynamické rysy řadíme například postoje nebo sentimenty. Rysy schopností, jak už z názvu vypovídá zahrnují obecné schopnosti, talent a úspěchy jedincova jednání a způsoby dosahování cílů. Jako poslední zmíníme rysy temperamentové, které prozrazují jedincovu hladinu energie, zda – li je spíše introvertní, či extravertní, labilní nebo stabilní, a nebo jak rychlé jsou jeho reakce. Cattellova teorie osobnostních rysů je postavena na předpokladu existence relativně trvalých dispozic, které právě díky oné stálosti vnímáme jako obecnější charakteristické vlastnosti, a můžeme je porovnávat v rámci celé populace (Cakirpaloglu, 2012).

Osobnost lze zkoumat i různými jinými psychodiagnostickými prostředky, mezi které patří například i projektivní metody. Projektivním metodám však často scházejí objektivní kritéria pro vyhodnocování a výsledná interpretace jejich výsledků závisí spíše na zkušenostech psychologa. Tento fakt je častým terčem kritiky, jelikož se odvolává na neprůkaznost, nevědeckost, složité zhodnocení jejich validity a reliability (Nakonečný, 1997). Pro naši studii jsme se rozhodli použít metodu dotazníkovou, konkrétně pětifaktorový osobnostní inventář (BFI2). K jeho specifikám se blíže dostaneme v kapitole **5.1.3**.

Pětifaktorový inventář

Mnoho autorů se shodne, že pětifaktorový osobnostní inventář, je dnes jedena z hlavních a nejužívanějších psychodiagnostických metod psychologie osobnosti (Cakirpaloglu, 2012, Hřebíčková, 2011). Na podkladu výsledků předchozích výzkumů, zpracovali Costa a McCrae v roce 1986 studii, ve které zkoumali původní osobnostní inventáře a pomocí faktorové analýzy pak vytvořili onu pětici faktorů, se kterými pracujeme dnes. V anglicky mluvících zemích je známý především pod akronymem OCEAN – (**O**peness, **C**onscientiousness, **E**xtraversion, **A**greeanleness, **N**euroticism), složeným z počátečních písmen oněch 5 faktorů (Cakirpaloglu, 2012). Na těchto podkladech zpracovali metody pro jejich měření, a vytvořili osobnostní inventář NEO. Těchto pět hlavních osobnostních

faktorů v roce 1981 označil Goldberg jako „The Big Five“ – neboli velká pětka (Hřebíčková, 2011).

Jelikož v naší studii s těmito faktory pracujeme, následující strana je věnována jejich charakteristikám.

3.5.1 Charakteristiky pěti základních faktorů osobnosti dle Hřebíčkové (2011)

Extraverze se, jakož to opak introverze vyznačuje vyšší aktivitou, družností a společenskostí. Lidé, skórující vysoko bývají povídaví, průbojní a smělí. Lidé introvertní působí tiše, uzavřeně, jsou více plaší a svůj čas tráví spíše o samotě nežli ve velkém kolektivu. Tento faktor se tedy poukazuje především na kvantitu mezilidských interakcí a na míru aktivace. **Neuroticismus**, můžeme popsat jako náchylnost k nejistotě, labilitě a úzkosti. Obecně značí emoční nestabilitu. Lidé s vysokou mírou neuroticismu bývají napjatí, vznětliví, nespokojení a pochybující. Roelofs a kol. (2008) ve své studii uvádějí, silný vztah mezi neuroticismem a depresí, Derryberry a Reed (1994) popisují negativní vliv neuroticismu na pozornost a Martin (1985) na paměť.

Přívětivost je charakteristickým faktorem jedinců, jež bývají dobrosrdeční, laskaví, skromní. Zároveň vytvářejí méně konfliktů, nebývají útoční a nemívají potřebu se pomstít. Lidé, skórující v přívětivosti nízko, mají sklon k panovačnosti, bezcitnosti a obecně k neochotě.

Svědomitost reprezentuje člověk, který je spolehlivý, pracovitý a jeho práce je přesná a pečlivá. Bývá si vědom své zodpovědnosti a ve svých věcech udržuje systém a pořádek. Nízkou svědomitost mají jedinci, kteří nemají cíle, jsou líní a nedbalí svých povinností. V jejich životě dominuje chaos a jejich jednání je ledabylé, nesystematické. Digman (1989) uvádí, korelaci svědomitost s IQ a školní úspěšností.

Otevřenost vůči zkušenostem je faktor, který zachycuje postoj jedince vůči novým podnětům, prožitkům a způsobu přijímání neznámého. Jak z předchozí věty vyplývá, jedinci s vysokou mírou otevřenosti bývají zvědavější, nezávislejší a ohleduplnější. Ukazuje se, že mívají vyšší inteligenci, jsou více kultivovaní, nebo také vynikají v tvorbě díky své představivosti a originalitě. Na druhé straně jsou lidé méně vzdělaní a inteligentní, nepřizpůsobiví, pragmatictí, žijící rutíně.

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Adolescence představuje klíčový životní úsek, v jehož průběhu se ustavují a stabilizují klíčové komponenty osobního já a formuje se platforma osobnostního profilu předznamenávajícího příští život adolescenta. Důležitými prvky těchto procesů jsou faktory ovlivňující sebepojetí a sebehodnocení a s nimi související spektrum názorových a hodnotících postojů a osobnostních specifik. Jednou z opěrných souborných charakteristik těchto faktorů je locus of control, míra internality a externality, která předznamenává vztahové rozdíly osobních postojů.

Otázkou, která je vlastním předmětem této práce, je nakolik je stav těchto proměnných ovlivněn příklonem k náboženství. Mnohačetné studie, z praktických důvodů často soustředěné na vztah mezi formami náboženské výchovy a náboženské víry adolescentů a jejich postoji k rizikovým faktorům životního stylu (alkohol, drogy apod.), ukazují v naprosté většině pozitivní efekt náboženství, jako faktoru průkazně snižujícím rizikový průběh adolescence. Podrobný přehled studií na toto téma poskytují například práce Smitha (2003) či Cottona a kol. (2006), odkazující v těchto souvislostech ke klasické tézi Emila Durkheima (1912), že dodržování náboženských rituálů je základní cestou upevnování morálních konstant a mezi religiozitou a mravnostní výměrou společenského vystupování je přímý příčinný vztah.

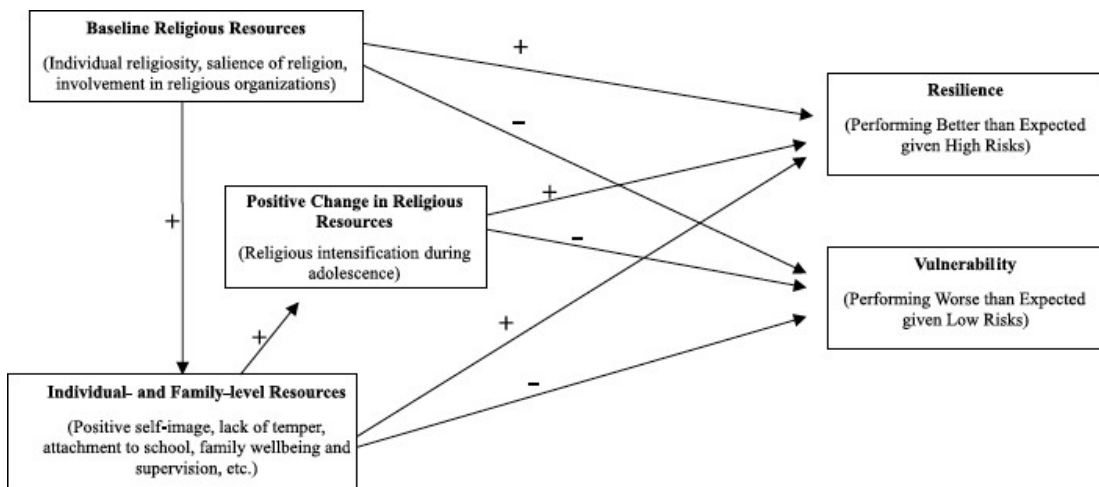
Kritický přehled ve studii Fioriové a kol. (2007) připomíná ovšem, že uvedený vztah není vždy jednoznačný. Přestože v řadě případů bylo ukázáno, že spiritualita posiluje pocit naplnění, omezuje stres a deprese, ne vždy je náboženská víra, respektive religiozita jednoznačnou zárukou duševního zdraví. Pocity viny, obsesivní kompulzivita a jiné formy psychopatologie mohou být zde za určitých okolností výrazně častější než u ateistické populace. V této souvislosti stojí za zmínku také např. studie Lynn, Harvey a Nyborg (2009) ukazující pozitivní vztah mezi populační hodnotou IQ a mírou ateismu.

Fiori a kol. (2007) ukazují, že klíčovým faktorem ovlivňujícím efekt náboženství na duševní zdraví je locus of control, respektive pozitivní vztah religiozity a internality. V této souvislosti formulují následující hypotézy:

(i) Mezi staršími dospělými je pozitivní vztah mezi religiozitou a internalitou, u mladších jedinců není religiozita na internalitu vázána jednoznačně.

(ii) U žen je těsný vztah mezi religiozitou a stupněm internality, u mužů podobný vztah není průkazný.

Obě hypotézy byl potvrzeny a ukázaly, že podobným proměnným bude třeba v dalších analýzách vlivu náboženství na různé stránky psychického života věnovat zvýšenou pozornost. Tento poukaz do značné míry předznamenal i ideový rozvrh a formulaci hypotéz naší studie.

Obr. 1: Teoretický model vlivu náboženství na odolnost a zranitelnost adolescentů. (převzato z Regnerus a Elder, 2003).

Teoretický model toho, jak náboženství působí na chování adolescentů (Regnerus a Elder, 2003) - obr. 1 - ukazuje příslušné vztahy jako výsledek interakce tří vstupních faktorů: A: vliv rodinného zázemí a pozitivního sebehodnocení, B: intenzifikace náboženského příklonu během adolescence, C: osobní religiozita a vnímání jejího významu.

Rámcový stav těchto proměnných lze zohlednit standardními postupy psychologického vyšetření a dále analyzovat statistickou analýzou. O zohlednění těchto proměnných jsme se pokusili i v rámci naší studie.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem, který si náš výzkum klade, je zjistit a zmapovat souvislosti mezi náboženskou vírou a osobnostními charakteristikami adolescentů, případně odlišnosti v těchto ohledech mezi vzorky adolescentní a dospělé populace.

Tyto souvislosti v rámci české populace dosud, pokud je nám známo, nebyly prozkoumány.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo: Liší se v některých osobnostních charakteristikách a názorových postojích adolescenti deklarující ateismus od adolescentů jednoznačně deklarujících náboženskou víru respektive adolescentů v tomto ohledu nejistých?

V případě pozitivní odpovědi vystupují pak do popředí i další dílčí otázky:

- * Které z komponent osobnostních rysů vystupují zde do popředí?
- *Jaká je zde role locus of control?
- *Nakolik tyto odlišnosti souvisí s komponentami sociální integrace, vztahu k okolí či smyslem pro estetické a duchovní hodnoty?
- *Do jaké míry je určujícím rysem náboženského přesvědčení přítomnost věřících v rodinném zázemí?
- *Liší se v těchto ohledech populace adolescentů od skupiny dospělých respondentů?

4.2 Formulace hypotéz ke statistickému testování

H1: Vztah k víře (proměnná x3) ovlivňuje průkazně stav některých dalších proměnných

H2: Ve stejné míře se uplatňuje i vliv stavových proměnných x1 (pohlaví), x2 (věk) a ELOC (proměnná f)

H3: Hypotézy H1 a H2 platí ve stejné míře pro soubory I (15-21 let) a II (22-75 let)

H4: Věřící vykazují průkazně vyšší skóre odpovědí na otázky pozitivně hodnotící přínos víry.

H5: Věřící vykazují průkazně vyšší skóre v osobnostních charakteristikách charakterizujících pozitiva mezilidských vztahů (přívětivost, soucit, uctivost, estetické cítění, tolerance) a v tomu odpovídajících názorových postojích

H6: Významným korelátem těchto kvalit je rodinné zázemí

H7: Proměnné, pro něž byl prokázán průkazný vliv kategoriální proměnné víra, jsou rovněž korelovány s intenzitou religiozity (a6, a7)

H8: V úrovni internality (-ELOC) se adolescenti a dospělí liší

5 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Výzkumný postup předložené studie zahrnoval (a) přípravu standardizovaného dotazníku, zahrnujícího kromě základních osobních dat (pohlaví, věk) otázky po vztahu k víře, pro věřící rozšířené souborem otázek po vztahu k víře, zdrojů, způsobů a frekvence praktikování a rodinnému zázemí, otázky stran názorových a hodnotových postojů a otázky standardních osobnostních testů zohledněných výpočtem indexu ELOC a testu BFI 2 se sérií výstupních proměnných kvantifikujících různé proměnné osobnostního profilu. (b) Dalším krokem byla distribuce dotazníků (prostřednictvím sociálních sítí apod.) a sběr dat. (c) Získaný datový aparát byl obvyklým způsobem převeden do podoby vstupních matic pro následná statistická šetření soustředěná na (d) analýzu vztahů mezi jednotlivými proměnnými celého souboru, se zvláštním zřetelem k efektu náboženské víry. Rozsáhlý soubor dílčích výpočtů a souhrnných datových tabulek je k dispozici u autorky, přehledové tabulky vybraných souvislostí jsou v příloze práce (P1- P12).

5.1 Struktura dotazníku

Vstupní dotazník poskytnutý respondentům byl sestaven formou interaktivního skórovacího listu na platformě Google Forms. Zahrnoval základní osobní údaje: x1 pohlaví, x2 věk a x3 otázku "pokládáte se za ateistu" s variantami Ano / Ne /Nejsem si jist(á). V případě odpovědi "Ne" byla nabídnut blok zahrnující inventář náboženské sounáležitosti, rozdělený na část názorového profilu – otázky x4-x11 (vyznání, zdroje víry, způsoby a četnost praktikování) a otázky x12-x17 týkající se rodinném zázemí, praktikování víry v rodině a její podpora víry respondenta). Navazoval blok otázek a1-a5 o vztahu k víře s předpřipravenými odpověďmi dle Likertovy pětistupňové škály (Zcela nesouhlasím, Spíše nesouhlasím, Ani nesouhlasím ani souhlasím, Spíše souhlasím, Zcela souhlasím).

Respondentům s odpovědí na otázku x3 Ano resp. Nejsem si jist(á) byla nabídnuta možnost blok otázek x4-a5 přeskočit, kterou až na několik výjimek naprostá většina respondentů využila.

Následujícím společným blokem byly otázky b1-b37 týkající se názorových postojů respondenta s Likertovou škálou kvantifikující míru souhlasu či nesouhlasu respondenta s daným výrokem.

Návazný blok testu tvořil soubor otázek c1-c12 standardního testu ELOC dle Zemanové a Dolejše (SMKZD) a blok d1-d60 testu BFI-2 (viz níže).

Při vstupním zpracování získaných dat byl soubor vstupních proměnných rozšířen o (i) kvantifikátory religiozity a6-a10, (ii) výstupní proměnné testů BFI-2 (e1-e20), (iii) index externality SMKZD (f) a orientační kvantifikátory názorových akcentů g1-g3.

5.1.1 Indexy religiozity

(a6) - Subjektivní index religiozity byl vyjádřen průměrnou hodnotou skóre otázek (a1-a5) v Likertově škále:

a1: Svou víru považuji za důležitou součást svého života

a2: Považuji se za věřícího člověka

a3: Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život (myšlení, chování, prožívání...)

a4: Jsem nábožensky praktikující člověk

a5: Obklopují mne věřící lidé (mnoho lidí z mého blízkého okolí jsou věřící)

(a7) objektivizovaný index religiozity byl přidělen hodnotitelem jako souhrnná interpretace výpovědí otázek (x6-x11) kvantifikovaná na pětistupňové škále podle následujících kritérií:

1. nepraktikuje
2. praktikuje příležitostně, modlitby apod.
3. praktikuje denně, navštěvuje obřady, ctí svátky
4. aktivní účast na obřadech, dodržování alimentárních zákazů apod.
5. striktní dodržování všech ritů

(a8) index rodinných dispoic víře, vytvořený hodnotitelem na základě podrobných slovních odpovědí na otázky x12-x17 dle následujících kritérií: rodina ateistická

1. rodina ateistická
2. rodič či sourozenec věřící, bez obecné podpory
3. praktikující rodič či sourozenec, rodinná podpora
4. většina rodiny praktikuje
5. celá rodina praktikuje

(a9) index osobní investice je vyjádřen rozdílem a7-a8 – na škále (-4, +4) srovnává sílu osobní religiozity v porovnání s poměry rodinného zázemí, Lze jej chápat jako rámcovou informaci o vlivu rodinné výchovy. Čím vyšší skóre respondent získal, tím spíše

můžeme tvrdit, že jeho víra je založena na vlastním zájmu a intenzita jeho víry není ovlivněna rodinným zázemím. Záporné hodnoty značí naopak vysoký vliv rodinné výchovy.

Uvedení indexy doplňuje **(a10) charakteristika rodiny** – index skórováný hodnotitelem na základě slovních odpovědí otázek x12-x17.

1. úplná
2. úplná, rodiče rozvedeni
3. neúplná, vyrůstání s jedním rodičem
4. náhradní rodina
5. bez rodinného zázemí

5.1.2 Škála místa kontroly (ELOC) Zemanová a Dolejš (SMKZD)

(c1-c12)

Po diskuzi s doktorem Dolejšem byl pro měření míry locus of control zvolen dotazník-Škála místa kontroly. Tento inventář tvoří dvanáct výroků, ze kterých je jedna polovina položek zaměřena na externí a druhá na interní místo kontroly.

Položky na škále Likertova typu byly hodnoceny takto: 1 = rozhodně nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = spíše souhlasím a 4 = rozhodně souhlasím.

Vyhodnocování této škály není náročné, výsledek získáme pouhou sumací odpovědí všech položek, přičemž nesmíme zapomenout, že položky 1,4,6,7,8,12 je třeba vyhodnotit reverzně. Zmíněné položky směřují k internalitě a položky 2,3,5,9,10,11 k externalitě. Konečným údajem je hrubý skór, který značí respondentovu tendenci k externímu místu kontroly. Čím vyšší skóre získá, tím spíše směřuje v externalitě.

5.1.3 BFI 2

(d1-d60)

Respondentům byl předložen inventář BFI-2, který obsahuje celkem 60 položek které dohromady měří pět škál: extraverte, přívětivost, svědomitost, negativní emocionalita a otevřenost mysli. Každá škála je členěna do tří subškál, celkově tedy BFI-2 obsahuje 15 subškál. Oproti klasickému BFI, který měl položek 44 nejde o příliš dramatickou změnu,

nicméně autoři hodnotí zlepšení interpretačních možností právě díky novým subškálám. Konkrétně se jedná o: Sociabilita, asertivita, energičnost, soucit, uctivost, důvěra, organizovanost, produktivita, zodpovědnost, úzkost, deprese, emoční nestálost, intelektuální zvědavost a kreativní představivost.

Dále autoři vyzdvihují, že na rozdíl od např. NEO FFI, je inventář BFI-2 méně časově náročný, více srozumitelný a díky přepracování překonal interpretační a predikční sílu původní verze BFI (Hřebíčková a kol. 2020).

Tab.1: Přehled vstupních proměnných osobnostní analýzy BFI-2.

	Položky BFI-2	Položky naší studie
EXTRAVERZE		
Sociabilita	1, 16R, 31R, 46	d1, d16R, d31R, d46
Asertivita	6, 21, 36R, 51R	d6, d21, d36R, d51R
Energičnost	11R, 26R, 41, 56	d11R, d26R, 41, 56
PŘÍVĚTIVOST		
Soucit	2, 17R, 32, 47R	d2, d17R, d32, d47R
Uctivost	7, 22R, 37R, 52	d7, d22R, d37R, d52
Důvěra	12R, 27, 42R, 57	d12R, d27, d42R, d58
SVĚDOMITOST		
Organizovanost	3R, 18, 33, 48R	d3R, d18, d33, d48R
Produktivita	8R, 23R, 38, 53	d8R, d23R, d38, d53
Zodpovědnost	13, 28R, 43, 58R	d13, d28R, d43, d58R
NEGATIVNÍ EMOCIONALITA		
Úzkost	4R, 19, 34, 49R	d4R, d19, d34, d49R
Deprese	9R, 24R, 39, 54	d9R, d24R, d39, d54
Emoční nestálost	14, 29R, 44R, 59	d14, d29R, d44R, d59
OTEVŘENOST MYSLI		
Intelektuální zvědavost	10, 25R, 40, 55R	d10, d25R, d40, d55R
Estetické cítění	5R, 20, 35, 50R	d5R, d20, d35, d50R
Kreativní představivost	15, 30R, 45R, 60	d15, d30R, d45R, d60

4.1.4 Orientační kvantifikátory názorových akcentů

Z otázek skupiny b byly dále vypočteny orientační kvantifikátory (g1) tolerantních názorových postojů (průměrný skór otázek b5,7,11,13,14,20,23,27), (g2) radikálních postojů (průměrný skór otázek b1,2,4,9,10,17,19,21,22) a (g3) důvěry ve význam víry (průměrný skór otázek b12,18,24,25,26,27,28,31,32).

6 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Sběr dat byl proveden v období listopadu 2020 až ledna 2021. Testová baterie složená z výše uvedených inventářů, byla administrována online formou přes platformu Google Forms. Dotazník byl přístupný 3 kalendářní měsíce a bylo možné jej vyplnit kdykoli. Pro vyplnění nebyla stanovena žádná limitující kritéria, pouze byla uvedena preference věkové kategorie 15-21 let.

Metodou výběru výzkumného vzorku byl především příležitostný výběr, založený na dobrovolnosti vyplňujících. Technika, která se nejlépe osvědčila, byla takzvaná sněhová koule (snowball technique). Dále nelze opomenout spolupráci s Pokusnými králíky profesora Flegra, který byl tak laskav a výzkumný dotazník předal svým stálým respondentům. Dále probíhalo oslovování respondentů formou sdílení žádosti o vyplnění s přiloženým internetovým odkazem na náš výzkum, a to především cestou sociálních sítí, jmenovitě Facebook a Instagram. Přes tyto sítě byly osloveny i konkrétní náboženské organizace, které náš dotazník dále zprostředkovali svým členům.

6.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je tvořen 646 osobami, které souhlasily se zpracováním poskytnutých dat. V souboru respondentů je zastoupeno 409 žen, 230 mužů a 7 respondentů uvedlo non – binární pohlaví. Pro nekorektní vyplnění dotazníku či převažující absenci podstatných částí testu byly vyřazeno celkem 8 dotazníků. Souborný přehled vstupního materiálu je shrnut v Tab. 2. Skupina 7 respondentů deklarujících non-binární pohlaví nebyla z důvodu nereprezentativnosti zohledňována jako samostatná jednotka, v šetřeních, kde testovanou proměnnou bylo pohlaví, dále byla vyřazena. Celkový soubor se rozpadá na soubor I (15-21 let) zahrnující cílovou skupinu adolescentů a soubor II (22-75 let), zahrnující dospělé jedince. jednotlivé analýzy byly důsledně prováděny s oběma soubory separátně.

Tab. 2: Celkový přehled vstupních souborů, jejich věkové a genderové struktury a deklarací víry a vyznání

Soubory:	I (15-21 let)		II (22-75 let)		Celkem	
	n	%	n	%	n	%
celkem repondentů	275		363		638	100%
muži	90	32.7	139	38.3	229	35,9
ženy	181	65.8	221	60.9	402	63,1
non-binární	4	1.5	3	0.8	7	1,1
věkové rozpětí	15-21		22-75		15-75	
věk - průměr	18,40		37,23			
věk - medián	19		35			
věk - SD	2,12		11,64			
ateisté	90	32.7	179	46.5	269	42.2
věřící	123	44.7	144	37.4	267	41.8
nejistí	62	22.5	131	34.0	133	20.8
Křesťanství (Kre)	46	37.4	95	66.0	171	26.8
Judaismus (Jud)	6	4.9	6	4.2	12	1.9
Buddhismus (Bud)	6	4.9	3	2.1	9	1.4
žádné (žádné)	25	20.3	20	13.9	45	7.1
Pohanství a pod. (Pohan)	10	8.1	20	13.9	30	4.7

Co mě přivedlo k víře?

V této otázce měli respondenti možnost výběru více možných odpovědí současně. Nejčastěji se objevila samostatná odpověď „Rodina“ v 52 případech a odpověď „Vlastní úvaha“ ve 42 případech. Dále si dovolíme vypíchnout nejčastější kombinace odpovědí. Nejčastěji se společně vyskytovaly odpovědi „Rodina a Komunita“ v 38 případech, ve 32 případech „Vlastní úvaha a zážitek procitnutí“, ve 29 případech „Rodina a přátelé“ a ve 26 případech „Komunita a přátelé“.

Celkové procentuální zastoupení odpovědí přikládáme v tabulce č.4

Tab 3: Procentuální zastoupení vlivu jednotlivých činitelů.

Rodina	Vlastní úvaha	Komunita	Zážitek procitnutí	Přátelé	Knih/film/um. dílo	Škola	Jiné
61%	53%	22%	22%	20%	10%	6%	7%

6.2 Etické hledisko a ochrana soukromí

Před začátkem samotného vyplňování byly respondentům představeny jednotlivé části dotazníku, způsob jejich vyplnění a informace o přibližné délce času, který je třeba dotazníku věnovat. Již v úvodu bylo zmíněno, že všechna data získaná z našeho dotazníku budou anonymizovaná a zpracovávána pod kódy. Respondenti byli informováni, že vyplňování je zcela dobrovolné a je možné jej kdykoli ukončit. Pro případ nejasností byla přidána emailová adresa. V závěru měli respondenti možnost zanechat komentář a celkový souhlas se zpracováním svých odpovědí. Kliknutím na tlačítko odeslat se data uložila.

7 STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ DAT

Primární datový soubor, získaný z dotazníkové studie byl převeden do programu Microsoft Excel, v němž byly doplněny sběrně proměnné typu indexů religiozity a vypočteny dle standardních vzorců výstupní proměnné osobnostních testu BF1 2 (**e1-e20**) a hodnoty ELOC (**f** – dle metodologie SMKZD) a kvantifikátory názorových postojů (**g1**) - (**g3**). Celkový přehled výsledných proměnných, které se stal předmětem následných analýz, poskytuje Tab. P1. Následně byl celkový soubor dle věku respondentů rozdělen na základní soubory I (15-21 let) a II (22-75 let), které byly dále pro některé další analýzy rozděleny na dílčí podsoubory (dle proměnných **x3**, **x4** či **x1**). Podstatná část statistických analýz bylo provedena v programu STATISTICA 13.

Pro všechny soubory byly vypočteny a tabelovány základní statistiky (průměr, min, max, SD) všech proměnných a odpovídající statistiky základních podsouborů: (i) věřící, ateisté, nejistí, (ii) muži, ženy. Statistická významnost rozdílů uvnitř podsouborů (i) a (ii) byla testována t-testem, efekt příslušných proměnných byl testován prostřednictvím jednocestné analýzy variance. Srovnání proměnných se statisticky významnými rozdíly je k dispozici v Tab. P4. Pro základní soubory a podsoubory skupiny (i) byly vypočteny korelační matice všech proměnných s vyznačením statisticky významných hodnot. Dílčí výstupy jsou komentovány v textu a zohledněny v Tab. P5 - 7.

Dalším krokem byla faktorová analýza provedená pro jednotlivé dílčí podsoubory (i) obou základních souborů separátně pro proměnné skupin (**a-b**) a (**c-g**). Vlastní ordinační metodou byla PCA (principal axis components, varimax normalized) s výpočtem a tabelováním vlastních hodnot a faktorových zátěží. V programu Microsoft Excel byly postupem popsáním Dostálem (2016) identifikovány vstupní proměnné s dominantním podílem (faktorových zátěží) na jednotlivých faktorových proměnných a tabelovány ve výstupních srovnávacích tabulkách (Tab. P9 a P10). Souběžně byly vytvořeny bivariatní grafy faktorových skóru, které s ohledem k nevelké přehlednosti nebyly do práce zařazeny podobně jako výstupy shlukových analýz, s výjimkou srovnání podobnosti mezi podsoubory respondentů různého vyznání (Obr. 3).

8 VÝSLEDKY

Prvním krokem explorační analýzy bylo ověření vstupních hypotéz H1-H3. Použitým statistickým nástrojem byla jednocestná analýza variance testující průkaznost vlivu jednotlivých kategoriálních proměnných na stav zahrnutých závislých proměnných. Jako kategoriální proměnné jsme v návaznosti na hypotézy H1 a H2 použili **x3** (Vztah k víře), **x1** (pohlaví), **x2** (věk) a **f** (ELOC). Výsledné hodnoty testového kritéria F a pravděpodobnosti jejich průkazného vlivu na stav všech dalších proměnných pro soubor I (15-21 let) jsou shrnuty v Tab. P2, souborný přehled poskytuje Tab.4. Je zřejmé, že vztah k víře je faktorem průkazně ovlivňující stav 52 proměnných (t.j. 39 % celkového počtu). V tomto ohledu výrazně převyšuje efekt ostatních kategoriálních proměnných a zmíněný rozdíl je **vysoce signifikantní** (t-test df_{10} , věk = 10,167, $P=0.00001$, pohlaví =3,500 $p'0.005$, ELOC= 5,847 $p=0,0001$). Zvláštní pozornost si zaslouží četný podíl signifikantních efektů na proměnných skupiny **c** s ambivalentním zastoupením interních a externích faktorů LOC, přestože vliv na hodnoty LOC prokázán není. Charakteristické je rovněž ovlivnění proměnných skupiny **e** (**e1, e2, e4-e6, e17-e19**) spojených se socialitou, přívětivostí, otevřeností mysli a kreativitou.

S ohledem k těmto výsledkům lze konstatovat, že hypotéza H1: "*Vztah k víře (x3) ovlivňuje průkazně stav některých dalších proměnných*", byla pro soubor I (15-21 let) **potvrzena**.

Naopak hypotézu H2: "*Ve stejné míře se uplatňuje i vliv stavových proměnných x1 (pohlaví), x2 (věk) a ELOC (proměnná f)*", lze s ohledem k shora zmíněným výsledkům **zamítnout**.

Pro testování hypotézy H3 byla identická analýza provedena také v souboru II (22-75) - výsledky jsou zaznamenány v Tab. P3 a Tab. 4 a výsledné protokoly obou základních souborů byly vzájemně srovnány. I když i v souboru II byl průkazný vliv kategoriální proměnné Víra (**x3**) zřetelně přítomný s podobnou distribucí jako v souboru I (přinejmenším v doménách **b** a **e**) počet ovlivněných proměnných byl výrazně nižší (41 t.j. 31% celkového souboru). Nápadnou odlišností od souboru I je však zejména vysoký podíl

Tab 4: Počet proměnných jednotlivých tematických okruhů signifikantně ovlivňovaných kategoriálními faktory víra, věk, pohlaví a ELOC (vpravo procentuální podíly)

15#21	víra	věk	pohlaví	ELOC	víra	věk	pohlaví	ELOC
b	18	1	5	2	0.49	0.03	0.14	0.05
c	6	0	4	3	0.50	0.00	0.33	0.25
d	19	7	19	6	0.32	0.12	0.32	0.10
e	8	0	3	4	0.40	0.00	0.15	0.20
f	0	0	0	0				
g	1	0	0	0	0.33	0.00	0.00	0.00
celkem	52	8	31	15	0.39	0.06	0.23	0.11
22#75	víra	věk	pohlaví	ELOC	víra	věk	pohlaví	ELOC
b	15	9	6	9	0.41	0.24	0.16	0.24
c	1	4	0	11	0.08	0.33	0.00	0.92
d	15	22	18	23	0.25	0.37	0.30	0.38
e	8	7	9	12	0.40	0.35	0.45	0.60
f	0	1	0	0				
g	2	1	1	1	0.67	0.33	0.33	0.33
celkem	41	44	34	56	0.31	0.33	0.26	0.42

efektů ostatních kategoriální proměnných, věk, pohlaví a zejména pak ELOC, jehož stav má v souboru II nejvýraznější vliv pouze statisticky významný v případě 56 proměnných (42 % celkového souboru). Co do množství průkazných efektů a jejich distribucí v jednotlivých tematických blocích, se v souboru II jednotlivé kategoriální proměnné neliší. Rozdíly testované t-testem byly pro všechny dvojice **neprůkazné** ($p=0,320-0,755$).

V případě souboru II lze tedy shodně s předchozím šetřením **potvrdit** hypotézu H1, hypotézu H2 třeba však, na rozdíl od souboru I, **přijmout**. Z toho vyplývá, že hypotézu H3: "*Hypotézy H1 a H2 platí ve stejné míře pro soubory I (15-21 let) a II (22-75 let)*", musíme jednoznačně **zamítnout**.

Dalším krokem analýz bylo porovnání rozdílů v průměrné hodnotě skóre jednotlivých proměnných, mezi skupinami vymezenými stavem proměnné **x3** (vztah k víře): Věřící, Ateisté, Nejistí. Srovnání jsme doplnili o obdobná srovnání žen a mužů (proměnná **x1**) a souběžně provedli v souboru I (15-21 let) i II (22-75 let). Pro všechny proměnné byla významnost rozdílů jednotlivých skupin testována t-testem, proměnné se statisticky průkazným rozdílem v některé ze srovnávaných skupin jsou souhrně zaznamenány v Tab. P4. Přehled v uvedené tabulce je doplněn grafickým zvýrazněním nalezených odlišností v

proměnných **x1** (pohlaví) a **x3** (víra). Jejich vzájemné korespondence a korespondence příslušných odlišností mezi oběma srovnávanými soubory (I a II), přehledné shrnutí je v Tab. 5. Z uvedeného srovnání je zřejmé:

(i) v souboru I (15-21 let) skupina věřících vykazovala signifikantní odlišnosti v nadpoloviční většině otázek názorového spektra, čtvrtině otázek sebehodnocení a 40% výsledných proměnných skupiny e. Dle očekávání jsou průkazné výrazně vyšší hodnoty skóru v názorových postojích charakterizujících důvěru v pozitivní dopad víry (**b12,18,25-28,32**) a v postojích indikujících aspekt názorové tolerance (**b13,14, 16**) v němž je obecně vyšší skór u věřících statisticky průkazný (**g1**) stejně jako v souhrnné charakteristice víry ve víru (**g3**). Naopak v názorovém spektru ateistů se signifikantně uplatňují spíše radikální postoje (**b19**-jsou lidé, které upřímně nesnáším, **b20**-svět spěje do záhuby) stejně jako kritické výhrady k náboženství (**b30**-v cestě za úspěchem je víra na škodu, **b33**-náboženství je klamná představa). Vysoce průkazné odlišnosti věřících se projevují rovněž v okruhu proměnných sebehodnocení (**d**) a osobnostního profilu (**e**). Týkají se zejména výrazně vyšších hodnot skóru pro proměnné indikující extraverci a pozitivní vztah k okolí (**e1, e2, e5, e6**), otevřenost mysli, zvědavost a estetické cítění (**e17-e19**). V distribuci signifikantních odlišností věřících v proměnných okruhů **b** a **e** byla nalezena značná shoda mezi soubory I (15-21 let) a II (22-75 let) - shodný, statistický průkazný, vliv se v obou okruzích týká 35 % proměnných.

Tab. 5: Počet proměnných jednotlivých tematických bloků, v nichž skupina věřících (Véra) resp. pohlaví respondenta vykazují statisticky průkazné rozdíly průměrného skóru-výsledky t-testu (vpravo procentuální podíl celkových počtů)

	průkazné efekty				shoda			
	Véra		Pohlaví		Véra	víra / ženy		
	I (15*21)	II (22*75)	15*21	22*75	Ia	II	IaII	II
b	20	15	8	6	13	2	3	2
c	1	1	4	0	0	0	0	0
d	15	14	24	20	4	6	8	3
e	8	8	2	10	7	0	4	0
f	0	0	0	0	0	0	0	0
g	3	3	1	0	3	1	0	0
Celkem	47	41	39	36	27	9	15	5

	průkazné efekty				shoda			
	Véra		Pohlaví		Véra	víra / ženy		
	I (15*21)	II (22*75)	15*21	22*75	Ia	II	IaII	II
b	0.54	0.41	0.22	0.16	0.35	0.05	0.08	0.05
c	0.08	0.08	0.33	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
d	0.25	0.23	0.40	0.33	0.07	0.10	0.13	0.05
e	0.40	0.40	0.10	0.50	0.35	0.00	0.20	0.00
f	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
g	1.00	1.00	0.33	0.00	1.00	0.33	0.00	0.00
Celkem	0.35	0.31	0.29	0.27	0.20	0.07	0.11	0.04

Na základě uvedeného srovnání lze tedy posoudit relevanci dalších dvou vstupních hypotéz. Hypotézu H4: *Věřící, vykazují průkazně vyšší skóre odpovědí na otázky pozitivně hodnotící přínos víry*, stejně jako hypotézu H5: *Věřící vykazují průkazně vyšší skóre v osobnostních charakteristikách, charakterizujících pozitiva mezilidských vztahů*

(přívětivost, soucit, uctivost, estetické cítění, tolerance) a v tomu odpovídajících názorových postojích, přijímáme. Jejich relevance je dobře patrná v obou základních souborech.

Ovlivnění zmíněných odlišností věřících, faktory jejich religiozity a vyznání bylo ověřováno korelační analýzou. Výběr získaných korelačních koeficientů je v Tab P5 a P6. Pomineme-li obecně zřetelné korelace mezi proměnnými skupin **c** a **d** a **f** a **e**, z nich vypočtených, lze konstatovat následující efekty: (i) soubor vysokých významných korelací je spojen s proměnnými **a3** (Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život) a **a5** (Obklopují mne věřící lidé). (ii) V prvním případě jsou korelovanými proměnnými **e5-e8** a **e17-e19**, t.j. přívětivost, soucit, uctivost, důvěra, otevřenost mysli, zvědavost a estetické cítění, v druhém případě **e13, e14, e16** t.j. negativní socialita, úzkost a emoční nestálost, s nimi ostatně souvisí i výrazná negativní korelace s proměnnou **g2** (názorová radikalita). (iii) Pozornost si zaslouží i proměnná **a4** (Jsem nábožensky praktikující člověk) negativně korelovaná s **e1** a **e3** (extraverze a asertivita) a pozitivně s **g3** (víra ve víru) a zejména pak s ELOC - t.j. s mírou externality locus of control. (iv) Objektivizovaný index religiozity (**a7**) vykazuje významnější korelaci pouze s proměnnou **g3** (víra ve víru), index rodinného zázemí pak pouze s **e18** (intelektuální zvědavost), přičemž jde o korelaci výrazně negativní.

Přehledný výpis korelačních relací jednotlivých kvantifikátorů religiozity (**a6-a9**) ve skupině věřících obou základních souborů podává Tab. P6. Zde je zřejmé, že v souboru adolescentů (i) objektivizovaný index religiozity (**a7**) není kromě názorového komplexu víry ve víru (**g3** a komponenty **b12, b25-29, b32**, negativně **b33**) průkazně korelovan se žádnou z ostatních proměnných s výjimkou negativní korelace s **b37** (člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím). (ii) Do značné míry totéž platí i v případě subjektivního indexu religiozity (**a7**), kde přistupují průkazné korelace s **e5-e7** a **e19** (soucit, uctivost, důvěra, estetické cítění) a jejich komponenty. (iii) Proměnná **a8** (víra v rodinném zázemí) vykazuje průkazný pozitivní vztah pouze s **b8** (je dobré na své starosti občas zapomenout) a **d25** (vyhýbá se intelektuálním a filosofickým debatám), negativní korelaci s **b33** (náboženství je klamná představa), proti očekávání pak i s faktorem **c6** (věřím si). (iv) Index (**a9**) kvantifikující míru osobních motivací religiozity, je kromě komponent deklarací víry, pozitivně korelovan s **e18** (zvědavost), **c6, d40** a **d41** (je přemýšlivý, plný energie) a silně negativně s **d25** (vyhýbá se intelektuálním a filosofickým debatám) resp. **d38** (je výkonný, dotahuje věci do konce). Za zmínku stojí i pozitivní korelace s výrokem **b18** (pro vnímavý vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispoice) a negativní s **b35** (zájem společnosti je důležitější než zájmy jednotlivce).

Tab 6: Počet proměnných jednotlivých tematických okruhů signifikantně korelovaných s kvantifikátory religiozity a6-a9 v souborech I (12-21 let) a II (22-75 let). Vpravo procentuální podíly.

15#21	a6	a7	a8	a9	a6	a7	a8	a9
b	6	7	2	6	0.16	0.19	0.05	0.16
c	0	0	1	1	0.00	0.00	0.08	0.08
d	9	0	3	4	0.15	0.00	0.05	0.07
e	5	0	1	1	0.25	0.00	0.05	0.05
f	0	0	0	0	0.00	0.00	0.00	0.00
g	1	1	0	0	0.33	0.33	0.00	0.00
celkem	21	8	7	12	0.16	0.06	0.05	0.09
22#75	a6	a7	a8	a9	a6	a7	a8	a9
b	21	14	12	5	0.57	0.38	0.32	0.14
c	3	1	0	1	0.25	0.08	0.00	0.08
d	22	19	10	2	0.37	0.32	0.17	0.03
e	9	10	4	1	0.45	0.50	0.20	0.05
f	0	0	0	0	0.00	0.00	0.00	0.00
g	2	1	1	0	0.67	0.33	0.33	0.00
celkem	56	45	27	9	0.42	0.34	0.20	0.07

Celkově lze konstatovat, že faktor rodinných dispozic (**a8**) vykazuje korelační vztah pro pouhých 5% proměnných a tedy, že přinejmenším v souboru adolescentů není pro hypotézu H6: *Významným korelátem těchto kvalit (sub H4 a H5) je rodinné zázemí dostatečně robustní podpora a lze ji zamítnout.* Do značné míry by zde bylo možné stejně posoudit i hypotézu H7: *Proměnné, pro něž byl prokázán průkazný vliv kategoriální proměnné víry, jsou rovněž korelovány s intenzitou religiozity (a6, a7).* Objektivizovaný index religiozity (**a8**) je korelován pouze s 6% proměnných, přičemž ve všech případech jde o názorové postoje související s deklarací víry. Subjektivní index religiozity (**a7**) sice naznačuje širší relace (korelace s 16% proměnných), jde nicméně vesměs o názorové postoje a sebehodnocení, které se subjektivním důrazem na vlastní religiozitu implicitně souvisí. Stručně řečeno, i v tomto případě lze konstatovat, že podpora pro jednoznačně přijetí hypotézy H7 není dostatečně robustní, tudíž ji taktéž **zamítáme.**

Poněkud odlišná je situace u věřících souboru dospělých (22-75 let). Jsou zde patrné četné korelace mezi kvantifikátory religiozity a proměnnými všech tematických okruhů, jejichž počet v případě **a7-a8** s vysokou významností převyšuje počty zaznamenané v souboru I. S indexy religiozity je zde korelována téměř polovina komponent osobnostního profilu (**e1,2,4,5,6,8,13,15,16,19** u **a7**, **e2,4,5,6,8,12,17,18,19** u **a8**) korelační vztahy zde

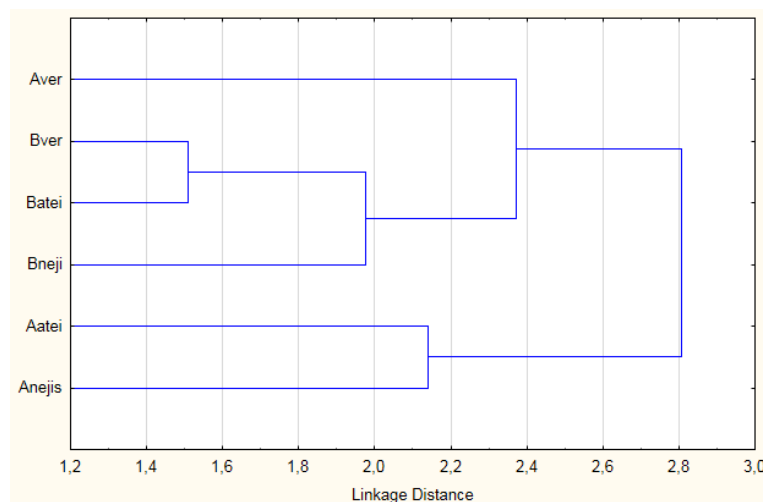
vykazuje i index rodinného zázemí **a8 (e4,5,6,19)** i když podíl proměnných korelovaných s tímto faktorem je výrazně nižší než u indexů religiozity.

Výše probírané explorační analýzy vztahu religiozity a různých proměnných názorového spektra a osobnostních charakteristik doplňujeme o podrobnější šetření, zohledňující jako vysvětlující proměnnou *locus of control*. Dle očekávání je ELOC, jako míra externality LOC, silně korelován s komponentami **e13-e16** (negativní socialita, úzkost, deprese, nestálost) a silně negativně s **e1-e3** (extroverze, socialita, asertivita) a jejími komponenty v proměnných sebehodnocení (**d4, d6, d9, d24**). Vedle těchto efektů vykazují však korelace ELOC s ostatními proměnnými i nezanedbatelné odlišnosti mezi základními soubory i srovnávanými podskupinami.

V této souvislosti se nejprve vrátíme k výsledkům analýzy variance (Tab. P2 a P3). Ta ukázala mimořádně kontrastní rozdíl mezi souborem adolescentů (I: 15-21 let) a dospělých (II: 22-75 let): zatímco v prvním se ELOC uplatňuje spíše jako okrajový faktor celkové variability, v druhém představuje absolutně nejvýznamnější složku ovlivňující stav téměř poloviny všech proměnných. Stejně kontrastní je i vysoce signifikantní rozdíl středních hodnot ELOC (I = - 0,864 vs. II = -1,345: $t=6,106$, $df=635$, $p> 0,00001$).

Již z těchto důvodů je možné hypotézu H8: *V úrovni internality (-ELOC) se adolescenti a dospělí liší v plném rozsahu přijmout*. Střední hodnota internality dospělé populace je výrazně vyšší než v populaci adolescentů. Naskytá se nyní otázka nakolik je průměrná hodnota této proměnné ovlivněna příklonem respondenta k náboženské víře. Přestože v obou souborech naznačuje hodnota ELOC věřících vyšší úroveň internality než u skupin ateistů a nejistých, výsledek t-testu proti očekávání tento vztah nepotvrdil (I: $t=1,182$ $df=212$ $p=0,237$, II: $t=-0,496$ $df=312$ $p=0,619$). Nezanedbatelné rozdíly ukazuje ovšem spektrum proměnných, které jsou s ELOC korelovány (Tab. P7, Tab. 7). I v tomto směru se projeví zásadní odlišnosti mezi souborem dospělců a adolescentů. V rámci souboru dospělců byly rozdíly v tomto směru mezi věřícími, ateisty a nejistými zanedbatelné a statisticky neprůkazné jak pro proměnné názorových postojů (b: věřící/ateisté $t=1,426$ $df=36$, $p=0,162$, věřící/nejistí $t=0,918$, $p=0,364$) tak osobnostního profilu (e: věřící/ateisté $t=1,690$, $df=19$, $p=0,107$, věřící/nejistí $t=1,894$, $p=0,073$), v případě souboru adolescentů byly odlišnosti mezi věřícími a ateisty v obou směrech plně průkazné (b: věřící/ateisté $t=-4,010$ $df=36$, $p=0,0003$, věřící/nejistí $t=-2,531$, $p=0,015$. e: věřící/ateisté $t=2,144$, $df=19$,

$p=0,045$, věřící/nejistí $t=1,509$, $p=0,147$). Zvláštnosti skupiny věřících souboru adolescentů zasluhují již z tohoto důvodu podrobnějšího rozboru. Nápadná je zde silná negativní korelace ELOC s komponenty názorové tolerance (**g1**), např. **b3** (nelze svádět své potíže na jiné lidi), **b13** (všechno zlé je pro něco dobré), **b23** (mýlit se je lidské) či **b37** (člověk se má v první řadě řídit svým svědomím). Nápadné jsou rovněž velmi silné korelace se všemi vstupními komponentami ELOC (**c**), výrazně kompletnější a silnější než u skupiny ateistů i nejistých. Tak je tomu rovněž v případě osobnostních charakteristik (**e**) a jejich komponent, kde výše zmíněné obecné relace (pozitivní u **e13-e16**, negativní u **e1-e4** a **e8**) jsou výrazně silnější než u ostatních skupin. Tyto skutečnosti naznačují pro skupinu adolescentních věřících zvýšenou konzistenci locus of control a zřetelné podobnostní rysy s poměry v dospělé populaci. Tomu odpovídá i porovnání celkové podobnosti relačního profilu ELOC všech srovnávaných skupin v obou základních souborech (Obr. 2). Je zřejmé, že skupina věřících adolescentů vykazuje vyšší míru podobnosti s kompaktní skupinou dospělých než zbylé skupiny základního souboru.

Obr. 2: Shluková analýza (UPGMA, Euklidovská vzdálenost) podobností v distribuci a síle korelačních faktorů proměnné f (ELOC) ve skupinách věřících (ver), ateistů (atei) a nejistých (nejí) souboru adolescentů (A) a dospělých (B).

Tab. 7: Počet proměnných jednotlivých kategorií významně korelovaných s proměnnou f (ELOC)

15#21	Věřící	Ateisté	Nejistí	Věřící	Ateisté	Nejistí
a	1	0	5	0.1	0.00	0.14
b	8	0	5	0.22	0.00	0.14
c	12	6	10	1.00	0.50	0.83
d	23	5	10	0.38	0.08	0.17
e	10	16	12	0.50	0.80	0.60
f	0	0	0	0.00	0.00	0.00
g	1	0	0	0.33	0.00	0.00
celkem	45	27	37	0.34	0.20	0.28

22#75	Věřící	Ateisté	Nejistí	Věřící	Ateisté	Nejistí
a	3	0	6	0.30	0.00	0.16
b	9	11	6	0.24	0.30	0.16
c	12	12	11	1.00	1.00	0.92
d	37	44	37	0.62	0.73	0.62
e	14	16	15	0.70	0.80	0.75
f	0	0	0	0.00	0.00	0.00
g	1	1	2	0.33	0.33	0.67
celkem	76	83	71	0.57	0.62	0.53

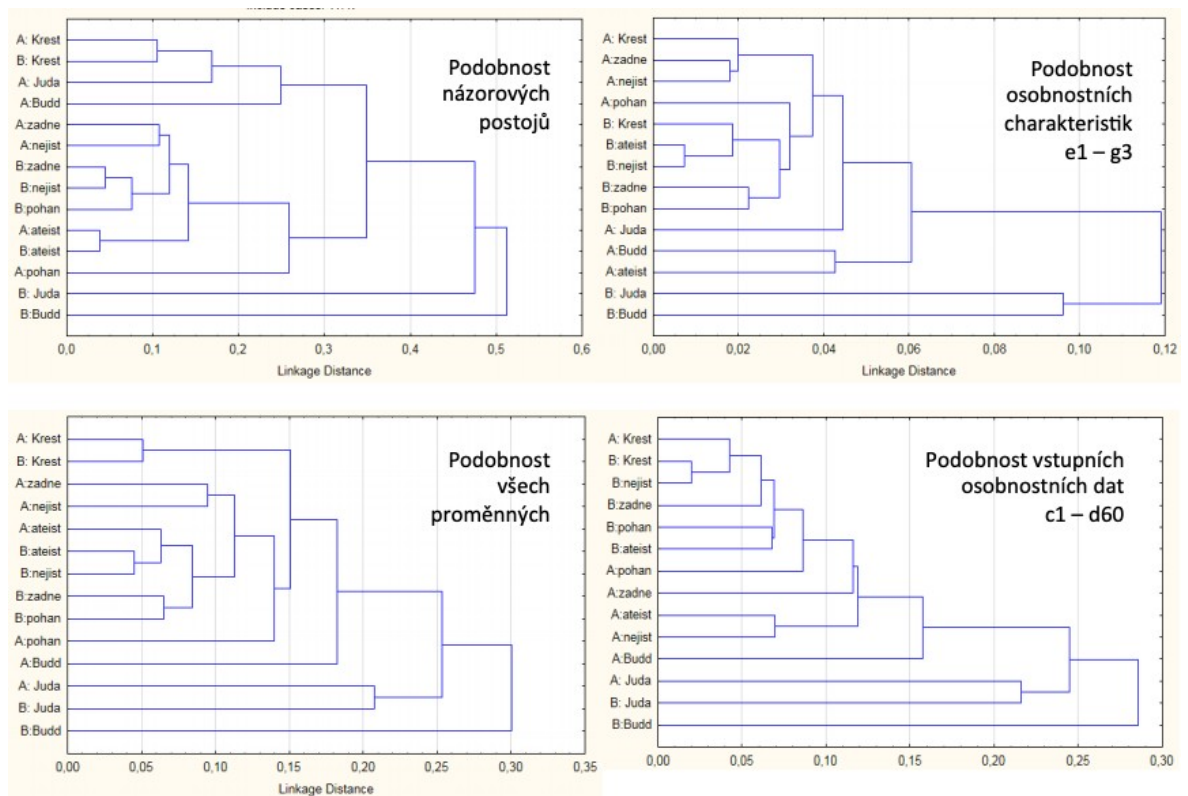
Dalším krokem analýzy bylo orientační posouzení odlišností a specifik názorového profilu a osobnostních charakteristik mezi věřícími různých vyznání. Srovnání průměrných skóreů jednotlivých proměnných v těchto skupinách podává pro oba základní soubor Tab. P8. Z těchto dat byly vyčísleny souhrnné počty proměnných jednotlivých tematických bloků **a-g**, pro něž byla v rámci srovnávaných vyznání daného souboru, pro příslušné vyznání konstatována maximální či minimální hodnota průměrného skóru. Z výsledků shrnutých v Tab. 8, je zřejmé, že v uvedených charakteristikách se jednotlivá vyznání výrazně liší. Nejvyšší hodnoty, t.j. nejvyšší míra odlišností, jsou v obou základních souborech patrné u judaismu a buddhismu, v souboru adolescentů k nim přistupuje rovněž skupina pohanských náboženství. Extrémní hodnoty prvních dvou vyznání jsou u v souboru dospělých ještě zesíleny. V první řadě se to týká proměnných osobnostního profilu a sebehodnocení (proměnné **c-e**), zahrnujících v případě judaismu 65-75% všech proměnných. Pozornosti zde zasluhují mimo jiné extrémní hodnoty internality v obou věkových kategoriích.

Tab 8: Počet proměnných s extrémní hodnotou průměrného skóru v jednotlivých významových okruzích u různých vyznání v souborech I (15-21 let) a II (22-75 let). Vpravo procentuální podíly z celkového počtu proměnných.

15#21	Kre	Jud	Bud	žadné	Pohan	ateist	nejistý	Kre	Jud	Bud	žadné	Pohan	ateist	nejistý
a	1	6	1	0	2			0.111	0.667	0.111	0.000	0.222	0.000	0.000
b	11	14	14	3	12	15	3	0.297	0.378	0.378	0.081	0.324	0.405	0.081
c	1	6	2	3	5	2	7	0.083	0.500	0.167	0.250	0.417	0.167	0.583
d	1	24	18	7	24	10	18	0.017	0.400	0.300	0.117	0.400	0.167	0.300
e	1	5	9	4	7	5	1	0.050	0.250	0.450	0.200	0.350	0.250	0.050
f		1				1								
g	1	1	1	1	1	0	0	0.333	0.333	0.333	0.333	0.333	0.000	0.000
Celkem	6	57	45	24	59	33	29	0.042	0.401	0.317	0.169	0.415	0.232	0.204

22#75	Kre	Jud	Bud	žadné	Pohan	ateist	nejistý	Kre	Jud	Bud	žadné	Pohan	ateist	nejistý
a	1	4	3	0	1			0.111	0.444	0.333	0.000	0.111	0.000	0.000
b	8	16	16	11	9	9	0	0.216	0.432	0.432	0.297	0.243	0.243	0.000
c	2	9	4	1	2	0	4	0.167	0.750	0.333	0.083	0.167	0.000	0.333
d	2	40	23	10	9	16	8	0.033	0.667	0.383	0.167	0.150	0.267	0.133
e	3	13	8	4	4	6	1	0.150	0.650	0.400	0.200	0.200	0.300	0.050
f		1					1							
g	0	2	1	0	0	3	1	0.000	0.667	0.333	0.000	0.000	1.000	0.333
Celkem	16	85	58	26	25	34	14	0.113	0.599	0.408	0.183	0.176	0.239	0.099

Podobnosti v hodnotách skóru jednotlivých proměnných mezi respondenty různého vyznání byly dále analyzovány na celém datovém souboru a vizualizovány jako výsledky shlukové analýzy (Obr. 3 a-d). Patrné jsou zde zejména velmi výrazné odlišnosti vyznavačů judaismu a buddhismu v souboru dospělých, značné podobnosti mezi křesťanskými vyznavači obou základních souborů, k nimž se v doméně názorových postojů připojují i adolescentní vyznavači buddhismu a judaismu. V doméně osobnostních postojů a při celkovém zahrnutí všech proměnných vytváří jednotnou skupinu vyznavači judaismu obou věkových kategorií, zatímco ostatní skupiny se sdružují v celkem jednotném shluku zřetelně polarizovaném především příslušností do jedné či druhé věkové skupiny.

Obr. 3: Výsledky shlukové analýzy (r, UPGMA) celkového datového souboru pro podobnostní charakteristiky respondentů různého vyznání v souborech A = I (15-21 let) a B = II (22-75 let). Křest - křesťané, Juda - judaisté, Budd - Buddhisté, žádné vyznání, Pohan - pohanští vyznání, ateist - ateisté, nejist - nejistí.

Obsáhlý datový soubor vytvořený různými aplikacemi faktorové analýzy zde omezíme na přehled vstupních proměnných s výraznou faktorovou zátěží dominující jednotlivým faktorovým proměnným provedených analýz. Podrobný přehled pro skupinu názorových postojů a skupinu osobnostních charakteristik je k dispozici v Tab. P9 a P10.

Faktorová analýza názorových postojů ukazuje jako komponentu nejvýznamněji ovlivňující názorové spektrum-soubor proměnných souvisejících s vyznáním víry, respektive hodnocení významu víry v různých životních situacích. Faktorové proměnné F1 a F2, které je zahrnují, vysvětlují v případě věřících obou hlavních souborů 25% celkové názorové variability. V poněkud omezenějším rozsahu se tento komplex uplatňuje jako hlavní složka F1 i u nejistých a proti očekávání i u ateistů obou souborů, kde v F2 vystupují do popředí naopak akcenty ateismu a osobní odpovědnosti (**b1**-každý si může za své problémy sám, **b30**-v cestě za úspěchem je víra na škodu, **b33**-náboženství je klamná představa). Zatímco

u adolescentních ateistů se v následujících faktorových proměnných prosazují spíše názor naznačující radikalismus (**a10**-radikální čin je účinnější...), u dospělých ateistů je patrný zvýšený podíl tolerance (**b7**-mlčeti znalo, **b13**-všechno zlé je pro něco dobré, **b23**-mýlit se je lidské). Celkově je tu ovšem těžiště názorové dynamiky zřejmě jinde, jelikož první 3 faktorové proměnné vysvětlují v průměru pouhých 22 resp. 18 % názorové proměnlivosti (30% u věřících, 24 resp. 28% u nejistých).

Faktorová analýza osobnostních charakteristik a sebehodnotících deklamací ukazuje ještě zřetelnější rozdíly. Nejsilnějšími komponentami prvních faktorových proměnných u věřících obou kategorií jsou proměnné související s emoční nestálostí, nejistotou, úzkostí, depresivitou a negativní socialitou (**d59**, **d14**, **d19**, **d57**, **e13-e15**) k nimž v dalších faktorech přistupují proměnné související s organizovaností, produktivitou a zodpovědností (**a10-a12**). První skupina faktorů je silněji zastoupena u dospělých věřících, druhá u adolescentních. F1-F3 u adolescentů vysvětlují 25% u dospělých 32% variability. V dalších faktorových proměnných se zřetelně uplatňují zvláště indikátory vstřícného vztahu k okolí, soucit a přívětivost (**e5-e7**), u adolescentů s výrazně doplněné o akcenty extravertze, energičnosti a společenského uplatnění (včetně **e3** asertivita). Ateisté obou věkových skupin se v těchto směrech zřetelně liší jak od věřících, tak vzájemně. U dospělých dominuje sebedůvěra a vstřícný vztah k okolí, u adolescentů nesoustavnost a komponenty sociálního uplatnění (včetně **e1-e3**).

Tab. 9: Podobnost mezi skupinami adolescentních a dospělých věřících, ateistů a nejistých v rozložení silných pozitivních komponent (zátěž 0,4) prvních pěti faktorových proměnných v analýze podsouboru osobnostních charakteristik (skupiny c-g) - korelační koeficienty Spearmannova testu. Červené $p < 0.05$, tučně velmi silné korelace.

		15-21			22-75		
		Věřící	Ateisté	Nejistí	Věřící	Ateisté	Nejistí
15-21	Věřící	1.000	-0.870	0.268	0.989	0.347	-0.603
	Ateisté		1.000	-0.333	-0.149	-0.535	0.975
	Nejistí			1.000	0.496	-0.747	0.333
22-75	Věřící				1.000	-0.154	-0.023
	Ateisté					1.000	-0.616
	Nejistí						1.000

Tabulka **Tab.9** vyjadřuje míru podobnosti všech srovnávaných skupin v rozložení silných pozitivních komponent prvních pěti faktorových proměnných. Dle očekávání ukazuje nejsilnější korelaci mezi věřícími obou věkových skupin a jejich odlišnost od poměrů v jiných skupinách (nejsilněji mezi věřícími a ateisty adolescentní skupiny). Proti očekávání ovšem naznačuje poměrně velmi výrazné odlišnosti mezi ateisty obou věkových skupin a zcela nečekaně pak velmi silný pozitivní korelační vztah mezi adolescentními ateisty a dospělými nejistými ve víře.

8.1 Souhrn výsledků platnosti statistických hypotéz

H1: *"Vztah k víře (x3) ovlivňuje průkazně stav některých dalších proměnných"* – **přijímáme**

H2: *"Ve stejné míře se uplatňuje i vliv stavových proměnných x1 (pohlaví), x2 (věk) a ELOC (proměnná f)"* – **zamítáme.**

H3: *"Hypotézy H1 a H2 platí ve stejné míře pro soubory I (15-21 let) a II (22-75 let)"* – **zamítáme.**

H4: *Věřící, vykazují průkazně vyšší skóre odpovědí na otázky pozitivně hodnotící přínos víry* – **přijímáme.**

H5: *Věřící, vykazují průkazně vyšší skóre v osobnostních charakteristikách, charakterizujících pozitiva mezilidských vztahů (přívětivost, soucit, uctivost, estetické citění, tolerance) a v tomu odpovídajících názorových postojích* – **přijímáme.**

H6: *Významným korelátem těchto kvalit (sub H4 a H5) je rodinné zázemí* – **zamítáme.**

H7: *Proměnné, pro něž byl prokázán průkazný vliv kategoriální proměnné víra, jsou rovněž korelovány s intenzitou religiozity (a6, a7)* – **zamítáme.**

H8: *V úrovni internality (-ELOC) se adolescenti a dospělí liší* – **přijímáme.**

9 DISKUZE

Vstupním krokem našeho výzkumu bylo sestavení standardizovaného dotazníku a získání dostatečně rozsáhlého a svým složením plně reprezentativního souboru respondentů. Vedle standardních testů osobnostních charakteristik (BFI2 a SMKZD), v plném rozsahu převzatých z literatury (Hřebíčková a kol., 2020; Zemanová a Dolejš, 2020) a základních biografických údajů, jsme dotazník rozšířili o baterii otázek cílených k ilustraci názorových postojů respondentů. Výběr otázek byl míněn tak, aby ozřejmil míru tolerance či názorové radikálnosti, respektive srozumění s hodnotovými komponentami, které předpokládáme u upřímně věřících. Chybou, kterou zpětně nelze již napravit, možná bylo zahrnutí otázek s návodnou dikcí, zejména týkajících se předpokládaných pozitiv náboženské víry (b12, b24b29, b31-33), které sice kontrastně odlišily skupinu věřících a ateistů, ale o faktické názorové rozmanitosti onoho konkrétního předmětu a o charakteru spirituality respondenta ovšem mnoho nevyovídají. Podobnou chybou bylo možná i to, že blok otázek týkající se náboženské praxe a zejména pak rodinného zázemí, mohli respondenti, kteří na vstupní otázku Pokládám se za ateistu? neodpověděli jednoznačně Ne, automaticky přeskočit. Díky absenci údajů o přítomnosti věřících v rodinném zázemí nemohl být tento faktor u skupin ateistů a nejistých hodnocen.

Nečekaným problémem se ukázal být faktický sběr dat. Velkou pomocí tu pak byla distribuce dotazníků ve skupině "Pokusní králíci" Prof. J. Flegra, nicméně nemalá část respondentů pocházela z věkových kategorií přesahujících vyžadované rozpětí 15-21 let. Získání početného souboru respondentů vyšší věkové skupiny tak vedlo k modifikaci původního rozvrhu projektu. Možnost srovnání poměrů ve dvou odlišných věkových souborech sice projekt proti původnímu záměru obohatilo o další dimenzi, zdvojnásobil se ovšem objem analýz a nároky následného analytického zpracování dat. Srovnání obou skupin navíc v nejednom případě jednoznačnost závěrů vyvozených na základě primárního souboru adolescentů poněkud znejistilo.

Základní podsoubory vytvořené dle odpovědi na otázku Pokládám se za ateistu? (Věřící, Ateisté, Nejistí) byly sice v obou souborech zastoupeny zhruba proporčně a dostatečným

množstvím respondentů (srv. Tab. 2), zastoupení různých vyznání ovšem není zdaleka tak dobře rozloženo a podrobnější srovnání v tomto směru jsou tedy omezena.

Celkově jsme ovšem přesvědčeni, že získaný materiál je pro potřeby vstupního vymezení studie dostatečný a získané výsledky mají svou hodnotu a relevanci.

V první části analýz jsme obecně posuzovali nakolik základní kategoriální proměnné (víra, věk, pohlaví) představují faktor významně ovlivňující variabilitu skórových hodnot jednotlivých proměnných (jak vstupních otázek dotazníku, tak i hodnot výsledných sekundárních proměnných testů BFI2 a SMKZD a indexů sestavených dle odpovědí na otázky v bloku vlastní náboženské praxe a názorových postojů). Následovalo srovnání obou základních souborů značné odlišnosti mezi skupinou adolescentů a dospělých. V první skupině byl příklon k víře, ovlivňující dle výsledků analýzy variance téměř 40% proměnných, faktorem násobně převyšujícím efekt ostatních proměnných. Ve skupině dospělých byl jeho vliv poněkud nižší (31%), stejných hodnot zde však dosahuje i faktor věku a pohlaví, přičemž nejsilnější efekt na stav 42% proměnných (60% v případě souhrnných osobnostních charakteristik) vykazuje index externality (ELOC), jehož vliv ve skupině adolescentů je takřka zanedbatelný (11%). Již z tohoto důvodu jsme významu této proměnné a jejím relacím s odlišnostmi ve vztahu k víře věnovali i v návazných šetřeních zvýšenou pozornost.

Locus of control, neboli česky místo kontroly (Cakirpaloglu, 2012), místo řízení (Plháková, 2008) či umístění vlivu (Baštěcká 2009) patří k důležitým souborným charakteristikám osobnostního profilu. Charakterizuje soubor dispozic, které určují, zda bude jedinec vnímat svou situaci buď jako výsledek osobní kontroly stavu věcí nebo jako důsledek nepredikovatelných vnějších vlivů. První možnost charakterizuje převahu internality, interní locus of control, druhá externalitu, externí locus of control (Cakirpaloglu, 2012). Řada studií dokládá, že poměry locus of control mohou představovat velmi důležitý faktor religiozity, respektive dopadu náboženské víry na osobnostní proměnné (Fiori a kol. 2006; Jackson & Coursey, 1988; Pargament a Hahn, 1986; Fiori, Hays, a Meador 2004), i když nejde v žádném případě o vztah lineární bez vlivu dalších kontextuálních faktorů (Fiori a kol. 2006). Komplexní zhodnocení všech zúčastněných vztahů představuje tak do značné míry otevřený problém, jehož výzkumu třeba věnovat soustřednou pozornost (Fiori a kol. 2006). Uvedené konstatování se ostatně stalo i jedním ze vstupních impulsů této práce.

V návaznosti na předchozí ověřené studie (Dolejš, Zemanová a Vavrysová, 2018) jsme použili pro zachycení této proměnné index ELOC souhrnně kvantifikující podíl externality (v pozitivní číselné škále) a internality (v negativní škále). Podrobně jsme srovnávali zejména sílu korelačních efektů ELOC se souborem ostatních proměnných a porovnávali z tohoto hlediska podskupiny věřících, ateistů a nejistých obou věkových kategorií.

Nejsilnějším nalezeným vztahem byla principiální odlišnost obou věkových souborů: s nejvyšší průkazností je úroveň internality v dospělé populaci výrazně vyšší než v populaci adolescentů, přičemž rozdíly mezi věřícími, nevěřícími a nejistým jsou v souboru dospělých vcelku zanedbatelné a statisticky nevýznamné, jak pro celý komplet proměnných, tak pro blok názorových specifik či blok charakteristik osobnostního profilu. V souboru adolescentů, kde rozdíly průměrného skóru ELOC mezi věřícími a ateisty jsou na hranici průkaznosti, jsme ovšem zjistili vysoce průkazné rozdíly mezi těmito skupinami. Především v rozložení komponent průkazně korelovaných s ELOC a v síle příslušných korelačních vztahů. Získané poznatky ukazují přesvědčivě na průkazně vyšší konzistenci locusu of control a vyšší podíl internality u skupiny věřících, kde nejsilnější korelační vztahy jsou viditelné v proměnných obecně charakterizujících specifika této skupiny (v první řadě aspekty sociality, důvěry, přesvědčení a tolerance). V souboru adolescentů nebyl ovšem prokázán významnější vztah mezi těmito proměnnými a indexy religiozity, (kvantifikujícím míru osobního přesvědčení podle oddanosti víře, respektive reálnou intenzitu jejího praktikování), stejně tak jako v případě indexu rodinných dispozic (kvantifikujícího míru religiozity v rodinném zázemí). Tato zjištění naznačují, že role internality, jako pozitivní dopad příklonu k víře je významnější než role náboženské praxe. Zvláště patrná je tato skutečnost v souboru dospělých, kdy zmíněná pozitiva tvoří významnou komponentu i ve skupině ateistů.

Bez nároků na průkaznost (s ohledem na disproporční zastoupení jednotlivých kategorií) jsme provedli naznačená srovnání i pro skupiny respondentů různého vyznání. Pozornosti zde zasluhuje zejména nápadná odlišnost skupiny judaistů a buddhistů obou věkových skupin, vykazující nejvyšší podíl extrémních průměrných hodnot většiny proměnných. V případě judaistů je třeba upozornit i na extrémní a absolutně nejvyšší, hodnoty internality.

Shora naznačeným výsledkům rámcově odpovídají i výstupy faktorových analýz, tedy distribuce proměnných dominujících silou svých faktorových zátěží, hlavní faktorové proměnné jednotlivých srovnávaných skupin. I zde je patrná zřetelná odlišnost skupiny věřících v souboru adolescentů, jak v proměnných názorového spektra, tak v proměnných osobnostních charakteristik.

Nečekaným výsledkem srovnávání je značná podobnost v rozložení akcentů mezi skupinou adolescentních ateistů a dospělých ve víře nejistých. Bez nároků na obecnou platnost můžeme i usuzovat, že tato podobnost nemusí být náhodná.

V této souvislosti stojí za pozornost i zjištění, že i přes velké odlišnosti, se názory pozitivně hodnotící vliv víry, objevují jako dominantní komponenty v kontextu hlavních faktorových proměnných i ve skupině ateistů a respondentů nejistých ve víře. Tuto skutečnost dáváme do souvislostí s novým pohledem na obecný "ateismus" české populace (Hamplová 2008, 2013; Hamplová a Nešpor, 2009) poukazujícím k obecně vysoké míře spirituality českého obyvatelstva bez ohledu na omezený příklon k jednotlivým formálním vyznáním.

Celkově lze tedy shrnout, že naše studie prokázala, že (i) religiozita představuje významný faktor v názorové dynamice a variabilitě osobnostních charakteristik adolescentní populace, (ii) klíčovou komponentou je v uvedených souvislostech zejména úroveň interního locusu of control a (iii) v těchto ohledech se poměry u adolescentní populace a dospělců velmi významně liší. Lze tedy uzavřít, že v souladu se závěry studie Fiori a kol. (2006) naše sledování potvrdilo významnou roli locusu of control jako faktoru ovlivňujícího vztah religiozity a osobnostního profilu i význam kontextuálních faktorů (věk apod.), které je žádoucí v podobných souvislostech vzít v potaz.

10 ZÁVĚR

Provedený výzkum potvrdil významné odlišnosti mezi adolescenty deklarujícími náboženskou víru a adolescenty deklarujícími ateismus v celé sérii osobnostních charakteristik a názorových postojů. V rámci adolescentní populace jde o zdaleka nejvýraznější faktor zřetelně převyšující efekt jiných kontextuálních proměnných (věk, gender, locus of control). V populaci dospělých je ovšem efekt těchto faktorů téměř vyrovnaný s výjimkou locus of control, který zde vystupuje jako nejsilnější komponenta ovlivňující stav ostatních proměnných. V adolescentní i dospělé populaci je přítomnost víry pozitivně korelovaná s komponentami sociální integrace, vztahu k okolí (přívětivost, soucit apod.), smyslem pro estetické a duchovní hodnoty a názorovou tolerancí. Osobnostní charakteristiky i konsistence locus of control (včetně míry internality) jsou u věřících adolescentů bližší poměrům v dospělé populaci než v případě adolescentních ateistů. Efekt víry v rodinném zázemí je spíše ambivalentní – ve většinové křesťanské populaci je s intenzitou osobní víry korelován spíše negativně podobně jako s osobnostními rysy typu sebedůvěry a sebevědomí, pro většinu vyznavačů alternativních náboženství (pohanství, šamanismus) je charakteristický spíše rodinný ateismus, nejvyšší efekt rodinného zázemí je naopak u vzorku judaistických věřících. Obě poslední skupiny ovšem současně vykazují, jak v adolescentní, tak dospělé populaci, i vysokou míru osobní religiozity a nejvyšší míru internality locus of control.

11 SOUHRN

V rámci naší studie jsem se zabývali otázkami, má-li víra a náboženské přesvědčení vliv na různé části osobnosti, především však sebepojetí a jeho konkrétní část locus of control. Naší primární cílovou skupinou, na které jsme daný jev zkoumali byli adolescenti ve věku 15-21 let. Většina autorů dostupné odborné literatury se shoduje s názorem, že toto věkové období je v rámci vývoje osobnosti zcela klíčové (Jung, 2003; Krejčířová, Langmaier, 2006; Macek, 1999; Thorová, 2015; Vágnerové, 2000).

V naší práci jsme k tématu adolescence přistupovali z pohledu Vágnerové (2000), naší cílovou populaci tvořili respondenti věkové skupiny 15-21 let. V období dospívání dochází k dramatickým změnám na úrovni fyzické, mentální, kognitivní ale i sociální. Tyto změny jsou charakteristické svou nerovnováhou a náhlostí. Pokud tedy bereme v potaz, že v tomto turbulentním období dochází k vývoji osobnosti, je třeba nahlížet na ono období z pohledu vlivů, které jej ovlivňují. Vliv, na který jsme se zaměřili v tomto výzkumu je náboženství a víra.

Je to téma, které zejména v České republice zasluhuje obzvlášť pozornosti, jelikož Česká republika je všeobecně pokládána za jednu z nejateističtějších zemí světa (Smith 2013, Hamplová a Nešpor, 2009). Moderní sociologické analýzy však upozorňují, že jde spíše o nepochopení zvláštního charakteru spirituality českého obyvatelstva, rezervovaného vůči oficiálním náboženským strukturám a formálním vyznání. Jak se za těchto okolností ustavuje vztah adolescentů k náboženství a jaké jsou jeho efekty na názorové postoje a osobnostní charakteristiky, není příliš jasné. Tyto skutečnosti předznamenaly i rozvrh předložené studie. Vztah náboženství a názorových, respektive osobnostních charakteristik adolescentní populace, jsme se pokusili zmapovat prostřednictvím obsáhlého dotazníku, zahrnujícího vedle standardních osobnostních inventářů BFI a SMKZD i část, vytvořenou speciálně pro zhodnocení názorového spektra. Celkem jsme získali použitelné výpovědi od 638 respondentů, zahrnujících ovšem proti očekávání i nezanedbatelnou část respondentů z vyšších věkových kategorií, tuto skutečnost jsme využili ke komparaci specifík věřících a ateistů mezi oběma věkovými skupinami.

Výsledky této komparace s dospělými, potvrdili průkazné odlišnosti od věřících adolescentů v osobnostních charakteristikách, otevřeného vztahu k okolí včetně s tím souvisejících

názorových postojů. Uvedené odlišnosti v rámci adolescentní populace byli výraznější než v uvedených skupinách v populaci dospělých. Velmi výraznou odlišnost mezi oběma soubory byla však obecně signifikantně vyšší hodnota internality u dospělých, která se v tomto souboru vystupuje jako jeden z nejsilnějších faktorů korelujícím s jednotlivými proměnnými osobnostních charakteristik i názorového spektra. V těchto ohledech se charakteristiky adolescentních věřících přibližují více poměrům v dospělé populaci nežli v případě skupiny adolescentních ateistů, respektive i respondentů, kteří jsou v otázce víry nejistí. Tyto závěry jsou ve velmi dobrém souladu s podobně vymezenou studií K. Fiori a kol. (2006), zdůrazňující výrazný efekt věku a náboženství na vytváření locus of control.

LITERATURA

- Allport, G. V. (1937).** *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt, Rinehart, Winston.
- Balcar, K. (1983).** *Úvod do studia psychologie osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Bandura, A. (1997).** *Self-efficacy: the exercise of control*. New York, NY: W.H. Freeman.
- Bandura, A. (2000).** *Self-efficacy: The foundation of agency*. In W. J. Perrig & A. Grob (Eds.), *Control of human behavior, mental processes, and consciousness: Essays in honor of the 60th birthday of August Flammer* (pp. 17-33). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Bandura, A. (2010).** *Self-Efficacy. The Corsini Encyclopedia of Psychology*.
- Baštecká, B. (2009).** *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. Praha: Portál.
- Belzen, J. A. (2009).** *Některé podmínky, možnosti a hranice psychologických studií spirituality*. *Československá psychologie*, 53, 4, 396–407.
- Berrenberg, J. L. (1987).** *The belief in personal control scale: A measure of Godmediated and exaggerated control*. *Journal of Personality Assessment*, 51, 194-206.
- Blatný, M. (2010).** *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada Publishing as.
- Blatný, M., Osecká, L. (1994).** *Rosenbergova škála sebehodnocení: struktura globálního vztahu k sobě*. *Československá psychologie*, 38(6), 481-488.
- Branden, N. (2000).** *The psychology of self-esteem a revolutionary approach to selfunderstanding that launched a new era in modern psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cakirpaloglu, P. (2009).** *Psychologie hodnot* (2. vyd). Olomouc: Univerzita Palackého
- Cakirpaloglu, P. (2012).** *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing as.

- Cotton, S., Zebracki, K., Rosenthal, S. L., Tsevat, J., & Drotar, D. (2006).** *Religion/spirituality and adolescent health outcomes: A review.* *Journal of Adolescent Health, 38*(4), 472-480.
- Derryberry, D., & Reed, M. (1994).** *Temperament and attention: Orienting toward and away from positive and negative signals.* *Journal of Personality and Social Psychology, 66,* 1128–1139.
- Digman, J. M. (1989).** *Five robust trait dimensions: Development, stability, and utility.* *Journal of personality, 57*(2), 195-214.
- Dolejš, M., Zemanová, V., & Vavrysová, L. (2018).** *Kdo a co řídí české adolescenty?* Olomouc: Univerzita Palackého.
- Dostál, D. (2016).** *Statistické metody v psychologii.* Olomouc: Filozofická fakulta.
- Durkheim, E. (1912, 2002).** *Elementární formy náboženského života.* OIKOYMENH, Praha.
- Eliade, M. & Culianu I.P. (1990, 2001).** *Slovník náboženství.* Praha: Argo.
- Erol, R. Y., & Orth, U. (2011).** *Self-esteem development from age 14 to 30 years: A longitudinal study.* *Journal of personality and social psychology, 101*(3), 607.
- Eysenck, H. J. (1983).** *Psychophysiology and personality: Extraversion, neuroticism and psychoticism.* In *Individual differences and psychopathology* (pp. 13-30). Academic Press. doi:10.1016/b978-0-12-273903-3.50007-9
- Fiori, K. L., Brown, E. E., Cortina, K. S., & Antonucci, T. C. (2006).** *Locus of control as a mediator of the relationship between religiosity and life satisfaction: Age, race, and gender differences.* *Mental Health, Religion & Culture, 9*(3), 239–263.
- Fiori, K. L., Hays, J. C., & Meador, K. G. (2004).** *Spiritual turning points and perceived control over the life course.* *International Journal of Aging and Human Development, 59,* 391–420.
- Furnham, A., & Steele, H. (1993).** *Measuring locus of control: A critique of general, children's, health-and work-related locus of control questionnaires.* *British Journal of Psychology, 84*(4), 443–479.
- Hamplová, D., Nešpor, Z. R. (2009).** „Invisible Religion in a ‚Non-believing‘ Country. The Case of the Czech Republic.“ *Social Compass 56,* 2009, 4: 581-597.

Hamplová, D. (2008). „Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity“. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 44, 2008, 4: 271-294.

Hamplová, D. (2013). *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*. Praha: Karolinum.

Harari, Y. N. (2014). *Sapiens: A brief history of humankind*. Random House.

Havránek, B. kolektiv ÚJČ ČSAC. (1960). *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Československé akademie věd.

Heller, J., & Mrázek, M. (2004). *Nástin religionistiky*. Praha: Kalich.

Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti*. Praha: Grada Publishing as.

Hřebíčková, M., Jelínek, M., Květon, P., Benkovič, A., Botek, M., Sudzina, F., Soto, Ch.J., J., O.P. (2020). Big Five Inventory 2 (BFI-2): Hierarchický model s 15 subškálami. *Československá psychologie*.

Jackson, L. E., & Coursey, R. D. (1988). The relationship of God control and internal locus of control to intrinsic religious motivation, coping and purpose in life. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 27, 399–410.

Jain, S., & Singh, A. P. (2008). Locus of control in relation to cognitive complexity. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(1), 107–113.

James, L. A. (1957). *Internal versus external control of reinforcement as a basic variable in learning theory*. Nepublikovaná dizertační práce. Ohijská státní univerzita, Columbus. In Jain, S., & Singh, A. P. (2008). Locus of control in relation to cognitive complexity. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(1), 107–113.

Jung, C. G., (2003). *Aion: Příspěvky k symbolice bytostného Já*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.

Krause, S., Back, M. D., Egloff, B., & Schmukle, S. C. (2011). Reliability of implicit self-esteem measures revisited. *European Journal of Personality*, 25(3), 239-251.

Kottak, C. P. (1974). *Cultural Anthropology*, McGraw Hill, New York.

Křivohlavý, J. (2001). *Psychologie zdraví*. Praha: Portál.

Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada publishing as.

- Lynn, R., Harvey, J., & Nyborg, H. (2009).** *Average intelligence predicts atheism rates across 137 nations.* *Intelligence*, 37(1), 11-15, doi: 10.1016/j.intell.2008.03.004
- Macek, P. (1999).** *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících.* Praha: Portál.
- Martin, M. (1985).** *Neuroticism as predisposition to depression: A cognitive mechanism.* *Personality and Individual Differences*, 6, 353–365.
- Nakonečný M. (1996).** *Motivace lidského chování.* Praha: Academia.
- Nakonečný, M. (2009).** *Psychologie osobnosti.* Praha: Academia,
- Nelson, J. M. (2009).** *Psychology, Religion, and Spirituality.* New York: Springer.
- Orel, M., Obereignerů, R., & Mentel, A. (2016).** *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů.* Olomouc: Univerzita Palackého.
- Pargament, K. I., & Hahn, J. (1986).** God and the just world: Causal and coping attributions to God in health situations. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 25, 193–207.
- Pechová, O. (2011).** *Psychologie náboženství.* Olomouc: Univerzita Palackého.
- Phares, E. J. (1955).** *Changes in expectancy in skill and chance situations.* Nepublikovaná dizertační práce. Ohijská státní univerzita, Columbus. In Jain, S., & Singh, A. P. (2008). Locus of control in relation to cognitive complexity. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(1), 107–113.
- Plháková, A. (2008).** *Učebnice obecné psychologie.* Praha: Academia.
- Proudford, W., & Shaver, P. (1976).** Attribution theory and the psychology of religion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 14, 317–330.
- Regnerus, M. D., & Elder, G. H. (2003).** Religion and vulnerability among low-risk adolescents. *Social science research*, 32(4), 633-658.
- Roelofs, J., Huibers, M., Peeters, F., & Arntz, A. (2008).** *Effects of neuroticism on depression and anxiety: Rumination as a possible mediator.* *Personality and Individual Differences*, 44(3), 576–586. doi:10.1016/j.paid.2007.09.019
- Rosenberg, M. (1965).** *Society and the adolescent self-image.* Princeton N.J.: University Press.

- Rosenberg, M., Schoenbach, C., Schooler, C., & Rosenberg, F. (1995).** Global self-esteem and specific self-esteem: different concepts, different outcomes. *American Sociological Review*, 60(1), 141-156.
- Rotter, J. B. (1954).** *Social learning and clinical psychology*. Johnson Reprint Corporation.
- Řehan, V. (2007).** *Sociální psychologie 2*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Říčan, P. (2004).** *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál
- Říčan, P. (2007).** *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál
- Říčan, P. (2010).** *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada publishing as.
- Satirová, V. (2006).** *Kniha o rodině* (2. vyd.). Praha: Práh.
- Smith, Ch. (2003).** Theorizing Religious Effects among American Adolescents. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1): 17–30.
- Smith, T. W. (2013).** “Beliefs about God across Time and Countries.” Pp. 13-28 in ISSP Data Report: Religious Attitudes and Religious Change, edited by Insa Bechert and Markus Quandt. Köln: GESIS
- Sobotková, I. (2012).** *Psychologie rodiny*. Praha: Portál.
- Sokol, J. (2004).** *Člověk a náboženství: proměny vztahu člověka k posvátnému*. Praha: Portál.
- Spilka, B., Shaver, P., & Kirkpatrick, L. A. (1985).** A general attribution theory for the psychology of religion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 24, 1–20.
- Svoboda, M., Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013).** *Psychodiagnostika dospělých*. 1. vydání. Praha. Portál.
- Štampach, I. O. (2008).** *Přehled religionistiky*. Praha: Portál.
- Thorová, K. (2015).** *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Tod, D., Thatcher, J., & Rahman, R. (2012).** *Psychologie sportu* (H. Hartlová, Trans.). Praha: Grada Publishing as.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Poulton, R., & Caspi, A. (2006).** *Low self-esteem during adolescence predicts poor health, criminal behavior, and limited economic prospects during adulthood*. *Developmental Psychology*, 42, 381–390.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání.* Praha: Karolinum.

Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří.* Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2010). *Psychologie osobnosti.* Praha: Karolinum.

Výrost, J. (Ed.). (2008). *Sociální psychologie-2.,* přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing as.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

Tab. P1(a,b,c) : Celkový přehled proměnných sledovaných v této studii a průměrné hodnoty jejich skóru v souboru I (15-21 let) a II (22-75 let).

Tab. P2: Výsledky jednocestné analýzy variance souboru I (15-21 let) pro kategoriální proměnné x3, x2, x1 a f

Tab. P3: Výsledky jednocestné analýzy variance souboru II (22-75 let) pro kategoriální proměnné x3, x2, x1 a f

Tab. P4: Přehled proměnných se signifikantním efektem víry a pohlaví v souborech I (věk 15-21) a II (věk 22-75) včetně průměrné hodnoty primárních skóru a signifikance

Tab. P5: Korelační koeficienty mezi primárními (a1-d60) a sekundárními (e1-g3) proměnnými v souboru I (15-21 let). Silnější průkazné korelace ($r > 0.3$) vyznačeny podbarvením (červené pro pozitivní, žluté pro negativní relace).

Tab. P6: Korelační koeficienty indexů religiozity (a6-a9) s jednotlivými proměnnými souborů I a II.

Tab. P7: Hodnoty korelačních koeficientů mezi výsledným skorem ELOC a jednotlivými vstupními proměnnými uvedených souborů (červeně $p > 0.001$, tučně $r > 0.4$)

Tab. P8: Průměry skóre jednotlivých proměnných pro skupiny respondentů různého vyznání v souboru I (15-21 let) a II (22-75 let). Červeně vyznačeny maximální, modře minimální hodnoty v daném souboru

Tab. P9: Výsledky faktorové analýzy (principal axis method) pro proměnné skupiny b (názorové postoje) a jednotlivé skupiny věřících, ateistů a nejistých v souborech I (15-21 let) a II (22-75 let). Tabelovány komponenty dominující v jednotlivých faktorových proměnných (s faktorovou zátěží > 0.4).

Tab. 10: Výsledky faktorové analýzy (principal axis method) pro proměnné skupiny c-g (osobnostní profil) a jednotlivé skupiny věřících, ateistů a nejistých v souborech I (15-21 let) a II (22-75 let). Tabelovány komponenty dominující v jednotlivých faktorových proměnných (s faktorovou zátěží > 0.4).

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Náboženská víra a osobnost adolescentů

Autor práce: Tereza Horáčková

Vedoucí práce: Prof. Panajotis Cakirpaloglu

Počet stran a znaků: 56 stran a 101 840 znaků

Počet příloh: 12

Počet titulů použité literatury: 77

Abstrakt:

Cílem této studie bylo zmapování souvislostí mezi náboženskou vírou, osobnostními charakteristikami a názorovými postoji adolescentů. Zapojení do studie bylo dobrovolné, zapojit se mohl kdokoli, výzva k účasti byla šířena primárně prostřednictvím sociálních sítí. Do výzkumu byly zařazena anonymizovaná data od 638 respondentů, která byla následně rozdělena dle věku do dvou skupin na adolescenty (15-21let) a dospělé (22-75 let). Výzkum byl prováděn pomocí kvantitativní metodologie a pro sběr dat byla použita sada osobnostních inventářů, tvořena Škálou místa kontroly (SMKZD), inventářem BFI2 a námi konstruovaným dotazníkem mapujícím názorové postoje. Výsledky naší studie prokázaly, že religiozita představuje významný faktor v názorové dynamice a variabilitě osobnostních charakteristik adolescentní populace. Dále se potvrdilo, že klíčovou komponentou v uvedených souvislostech tvoří zejména úroveň interního locusu of control. Dalším významným zjištěním bylo, že v těchto ohledech se poměry u adolescentů a dospělých velmi významně liší. Souhrnně tedy můžeme říci, že v souladu se závěry studie Fiori a kol. (2006) naše studie potvrdila významnou roli locusu of control jako faktoru ovlivňujícího vztah religiozity a osobnostního profilu i význam kontextuálních faktorů (věk apod.), které je žádoucí v podobných souvislostech vzít v potaz.

Klíčová slova: locus of control, adolescent, náboženská víra, ateismus, osobnost

ABSTRACT OF THESIS

Title: Religion beliefs and personality characteristic of czech adolescent

Author: Tereza Horáčková

Supervisor: Prof. Panajotis Cakirpaloglu

Number of pages and characters: 56 pages, 101 840 characters

Number of appendices: 12

Number of references: 77

Abstract: The goal of this study was to map the impact of religious beliefs on the personality characteristics and attitudes of adolescents. Participation in the study was voluntary, the appeal for participation was extended primarily through social networks. The research included anonymized data from 638 respondents, which were then divided based on their age into two groups: adolescents (15-21 years) and adults (22-75 years). The research was undertaken using quantitative methodology, data collection was carried out by a set of personality questionnaire, consisting of the Scale of the Control Site (SMKZD), the questionnaire of BFI2 and a questionnaire mapping the attitude, which was constructed by us. The results of our study showed that religiosity is an important factor significantly influencing attitude spectra and variation of the personality characteristics of the adolescent population. We further confirmed that the level of the internal control locus presents here a key component. In summary, we can say that in accord to the results of Fiori a kol. (2006), our study confirmed the important role of the control locus as a factor influencing religiosity and personality profile as well as that the contextual factors (such as adult age) can scale these relations in considerable degree.

Keywords: religion, locus of control, personality, adolescent, atheism

Proměnná	typ	škála	Rel.	Průměr		
				15-21	22-75	
x1 Pohlaví		f/m/i				
x2 Věk (číslovkou)		15-75				
x3 Pokládám se za ateistu.		a/n/?				
x4 K jakému náboženskému směru se řadím	txt					
x5 Co mě přivedlo k víře	txt					
x6 Jak definuješ věřícího člověka?	txt					
x7 Jak praktikuješ? (kostel, synagoga, denní modlitby, dodržování alimetárních příkazů, rituální očista apod.)	txt					
x8 Kolikrát týdně praktikuješ? (stačí číslo)	txt					
x9 Kolikrát denně praktikuješ? (stačí číslo)	txt					
x10 Které svátky slavíš?	txt					
x11 Jaké tradice dodrжуješ?	txt					
x12 Má rodina	txt					
x13 Postoje mé rodiny k víře: [praktikující]	txt					
x14 Postoje mé rodiny k víře: [ateisté]	txt					
x15 Postoje mé rodiny k víře: [jinověrci]	txt					
x16 Postoje mé rodiny k mé víře: [chápu mě]	txt					
x17 Rodinný nesouhlas mou vírou	txt					
religiozita	a1 Svou víru považuji za důležitou součást svého života.	skór	(1,5)	a6	4.080	4.213
	a2 Považuji se za věřícího člověka.	skór	(1,5)	a6	4.224	4.272
	a3 Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život (mé myšlení, chování, prožívání...).	skór	(1,5)	a6	4.056	4.051
	a4 Isem nábožensky praktikující člověk (provozuji aktivity spojené s mou vírou).	skór	(1,5)	a6	3.448	3.434
	a5 Obklopují mne věřící lidé (mnoho z mých přátel/ spolužáků či známých jsou věřící).	skór	(1,5)	a6	3.080	2.853
	a6 index religiosity SUBJ [avg I	skór	(1,5)	a1-a5	3.778	3.756
	a7 Index religiosity	skór	(1,5)	x4-x11	2.613	2.338
	a8 index rodinných dispoic	skór	(1,5)	x13-x17	2.968	2.331
	a9 indexRopzdil (rel-rodina)	skór	(-4,+4)	a7-a8	-0.376	0.007
	a10 Rodina status	skór	(1,5)	x12	1.322	1.463
názorový profil	b1 Každý si může za své problémy sám.	skór	(1,5)	g2	3.004	3.225
	b2 Proti věcem, s nimiž nesouhlasím, vždy vystoupím, i když se mě osobně netýkají.	skór	(1,5)	g2	3.000	3.151
	b3 Nelze svádět své potíže na jiné lidi.	skór	(1,5)		3.891	4.010
	b4 Nikdy bych nelhal(a).	skór	(1,5)	g2	2.442	2.855
	b5 O samotě je mi mnohdy lépe než v kolektivu.	skór	(1,5)		3.453	3.702
	b6 Pravda může velmi ublížit.	skór	(1,5)	g1	3.974	3.788
	b7 Milčeti zlato.	skór	(1,5)	g1	2.974	3.112
	b8 Je dobré na své starosti občas zapomenout.	skór	(1,5)	g1	4.161	4.383
	b9 Problémy je třeba řešit hned když nastanou.	skór	(1,5)	g2	4.040	4.018
	b10 Radikální čin je účinnější než snaha udržovat něco, co nefunguje.	skór	(1,5)	g2	3.799	3.870
	b11 Svůj osud si člověk nevybírá.	skór	(1,5)	g1	2.679	2.595
	b12 Co Bůh činí, dobře činí.	skór	(1,5)	g3	2.830	2.413
	b13 Všechno zlé je pro něco dobré.	skór	(1,5)	g1	3.800	3.532
	b14 Ráno je moudřejší večera.	skór	(1,5)	g1	3.495	3.771
	b15 S lidmi "své krevní skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co do činění.	skór	(1,5)		3.802	4.171
	b16 Raději něco zkousnout než vyvolávat konflikty.	skór	(1,5)		3.307	2.956
	b17 Pravda je jen jedna.	skór	(1,5)	g2	2.507	2.756
	b18 Pro vnímavý vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispozice.	skór	(1,5)	g3	2.004	1.585
	b19 Jsou lidé, které upřímně nesnáším.	skór	(1,5)	g2	3.380	3.707
	b20 Moji přátelé mě nikdy nezklamali.	skór	(1,5)	g1	2.387	2.722
	b21 Většina lidí je velmi povrchní, jejich názory mě nezajímají.	skór	(1,5)	g2	2.335	2.618
	b22 Svět spěje do záhuby.	skór	(1,5)	g2	3.199	2.768
	b23 Mýlit se je lidské, nedá se s tím nic dělat.	skór	(1,5)	g1	4.102	3.992
	b24 S lidmi své víry si rozumím lépe než s jinými.	skór	(1,5)	g3	2.539	2.340
	b25 Věřící člověk je citlivější k problémům jiných lidí.	skór	(1,5)	g3	2.427	1.992
	b26 Věřící člověk jednodušeji navazuje opravdová přátelství.	skór	(1,5)	g3	2.220	1.810
	b27 Věřící člověk dokáže lépe rozlišit skutečnou podstatu věcí.	skór	(1,5)	g3	2.170	1.680
	b28 Věřící člověk přistupuje odpovědněji k životním úkolům.	skór	(1,5)	g3	2.654	2.153
	b29 Je povinností věřícího svou vírou dále šířit.	skór	(1,5)		1.912	1.787
	b30 V cestě za úspěchem je dnes víra spíše na škodu.	skór	(1,5)		2.539	2.460
	b31 Věřící člověk se jednodušeji vyrovná s vlastním neštěstím.	skór	(1,5)	g3	3.267	3.165
	b32 Víra je naděje světa.	skór	(1,5)	g3	2.798	2.376
	b33 Náboženství je klamná představa.	skór	(1,5)		2.786	3.414
	b34 Některá pravidla se nesmí překročit.	skór	(1,5)		3.907	3.857
	b35 Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	skór	(1,5)		2.948	2.933
	b36 Nemohl(a) bych být poustevníkem.	skór	(1,5)		3.515	3.413
	b37 Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.	skór	(1,5)	g1	4.242	4.322
osobnostní charakteristiky SMIKZD	c1 Nevzdávám se snadno.	skór	(1,4)	I	3.000	3.187
	c2 Mám jen malou kontrolu nad tím, co se mi v životě děje.	skór	(1,4)	E	2.036	1.826
	c3 Mám často smůlu.	skór	(1,4)	E	2.083	1.746
	c4 Mám svůj život pevně v rukou.	skór	(1,4)	I	2.529	2.808
	c5 Rozhodnutí, která dělám, dělám proto, že to chtějí někdo jiný.	skór	(1,4)	E	1.793	1.630
	c6 Věřím si.	skór	(1,4)	I	2.844	3.085
	c7 Když narazím na nějakou překážku, věřím, že ji překonám.	skór	(1,4)	I	3.054	3.293
	c8 Vždy mám kontrolu nad tím, co dělám.	skór	(1,4)	I	2.504	2.749
	c9 Dostávám od života jednu ránu za druhou.	skór	(1,4)	E	1.928	1.679
	c10 Často se setkávám s tím, že můj život řídí ostatní.	skór	(1,4)	E	1.866	1.630
	c11 Neumím se rozhodnout.	skór	(1,4)	E	2.859	2.199
	c12 Musím se snažit, pokud chci dosáhnout toho, co chci.	skór	(1,4)	I	3.739	3.658

Tab. P1a: Celkový přehled proměnných sledovaných v této studii a průměrné hodnoty jejich skóru v souboru I (15-21 let) a II (22-75 let).

osobnostní charakteristiky - sebehodnocení	d1	...je společenský, družný.	skór	(1,5)	e	3.462	3.287
	d2	...je soucitný, má dobré srdce.	skór	(1,5)	e	4.168	4.081
	d3	...má sklon být chaotický.	skór	(1,5)	e	3.454	3.029
	d4	...je uvolněný, dobře zvládá stres.	skór	(1,5)	e	2.696	3.164
	d5	...se o umění příliš nezajímá.	skór	(1,5)	e	2.259	2.036
	d6	...se umí prosadit a projevat své vlastní názory.	skór	(1,5)	e	3.580	3.743
	d7	...je uctivý, s ostatními zachází s úctou.	skór	(1,5)	e	4.124	4.005
	d8	...má sklon být líný.	skór	(1,5)	e	3.843	3.606
	d9	...zůstává optimistický i po nějakém nezdaru.	skór	(1,5)	e	3.354	3.735
	d10	...zajímá se o mnoho různých věcí.	skór	(1,5)	e	4.186	4.516
	d11	...zřídka kdy pocítuje vzrušení a nadšení pro věc.	skór	(1,5)	e	2.091	1.982
	d12	...má sklon hledat chyby na ostatních.	skór	(1,5)	e	3.037	2.821
	d13	...je spolehlivý, ve svém chování stálý.	skór	(1,5)	e	3.467	3.925
	d14	...je náladový, střídá se mu dobrá a špatná nálada.	skór	(1,5)	e	3.336	2.748
	d15	...je vynalézavý, nachází důmyslné způsoby, jak něco dělat.	skór	(1,5)	e	3.650	3.899
	d16	...bývá tichý.	skór	(1,5)	e	3.332	3.445
	d17	...s ostatními příliš nesoucí.	skór	(1,5)	e	1.894	1.932
	d18	...je systematický, udržuje ve věcech pořádek.	skór	(1,5)	e	3.199	3.252
	d19	...bývá napjatý.	skór	(1,5)	e	3.333	2.987
	d20	...je fascinován uměním, hudbou a literaturou	skór	(1,5)	e	3.974	3.922
	d21	...je dominantní, zastává roli vůdce.	skór	(1,5)	e	2.842	2.969
	d22	...s ostatními vyvolává rozepře.	skór	(1,5)	e	2.077	1.881
	d23	...má obtíže začít s úkoly.	skór	(1,5)	e	3.337	3.010
	d24	...se cítí sebejistě, je sám se sebou spokojen.	skór	(1,5)	e	3.110	3.370
	d25	...se vyhýbá intelektuálním a filosofickým debatám.	skór	(1,5)	e	1.810	1.636
	d26	...je méně činný než ostatní.	skór	(1,5)	e	2.519	2.270
	d27	...má v povaze odpouštět.	skór	(1,5)	e	3.933	3.813
	d28	...bývá poněkud ledabylý.	skór	(1,5)	e	2.771	2.800
	d29	...je emočně vyrovnaný, jen tak něco ho nerozhodí.	skór	(1,5)	e	2.764	3.258
	d30	...není příliš tvořivý.	skór	(1,5)	e	2.237	2.153
	d31	...je někdy plachý, introvertní	skór	(1,5)	e	3.502	3.639
	d32	...pomáhá ostatním a není sobecký.	skór	(1,5)	e	3.886	3.880
	d33	...udržuje věci úhledné a uspořádané.	skór	(1,5)	e	3.104	2.935
	d34	...si hodně dělá starosti.	skór	(1,5)	e	3.770	3.389
	d35	...oceňuje umění a krásu	skór	(1,5)	e	4.219	4.302
	d36	...pokládá za obtížné ovlivňovat druhé.	skór	(1,5)	e	2.911	2.948
d37	...je někdy na ostatní hrubý.	skór	(1,5)	e	3.033	2.703	
d38	...je výkonný, věci dotahuje do konce.	skór	(1,5)	e	3.393	3.564	
d39	...je často smutný.	skór	(1,5)	e	3.144	2.673	
d40	...je přemýšlivý, nad věcmi uvažuje do hloubky.	skór	(1,5)	e	4.289	4.356	
d41	...je plný energie.	skór	(1,5)	e	3.200	3.200	
d42	...je vůči záměrům ostatních nedůvěřivý.	skór	(1,5)	e	3.085	3.081	
d43	...je důvěryhodný, vždy se na něj dá spolehnout.	skór	(1,5)	e	3.896	4.057	
d44	...drží své emoce pod kontrolou.	skór	(1,5)	e	3.022	3.247	
d45	...má potíže si ležacos představit.	skór	(1,5)	e	1.874	1.680	
d46	...je povídavý.	skór	(1,5)	e	3.456	3.117	
d47	...dokáže být chladný a bezcitný.	skór	(1,5)	e	2.733	2.565	
d48	...zanechává nepořádek, neuklízí.	skór	(1,5)	e	2.819	2.768	
d49	...jen zřídka kdy cítí úzkost nebo strach.	skór	(1,5)	e	3.322	2.699	
d50	...si myslí, že poezie a divadlo jsou nudné.	skór	(1,5)	e	1.829	1.631	
d51	...upřednostňuje, aby se vedení ujali ostatní.	skór	(1,5)	e	3.096	3.026	
d52	...je k ostatním slušný a zdvořilý.	skór	(1,5)	e	4.344	4.208	
d53	...je vytrvalý, pracuje, dokud úkol nedokončí.	skór	(1,5)	e	3.444	3.695	
d54	...má sklon být skleslý, v depresi.	skór	(1,5)	e	3.107	2.622	
d55	...se příliš nezajímá o abstraktní myšlenky.	skór	(1,5)	e	2.022	1.818	
d56	...projevuje velké nadšení.	skór	(1,5)	e	3.625	3.539	
d57	...si o lidech myslí to nejlepší.	skór	(1,5)	e	2.960	2.880	
d58	...se někdy chová nezodpovědně.	skór	(1,5)	e	3.140	2.951	
d59	...je emočně impulzivní, snadno se nechá vyvést z míry.	skór	(1,5)	e	3.181	2.706	
d60	...je originální, přichází s novými nápady	skór	(1,5)	e	3.587	3.675	
analytické charakteristiky	e1	Extroverze		(1,5)	d	2.671	2.696
	e2	Socialita		(1,5)	d	2.518	2.328
	e3	Asertivita		(1,5)	d	2.618	2.688
	e4	Energičnost		(1,5)	d	3.035	3.119
	e5	Přívětivost		(1,5)	d	3.136	3.156
	e6	soucit		(1,5)	d	3.370	3.363
	e7	uctivost		(1,5)	d	3.345	3.407
	e8	důvěra		(1,5)	d	2.502	2.585
	e9	Svědomitost		(1,5)	d	2.591	2.770
	e10	organizovanost		(1,5)	d	2.516	2.595
	e11	produktivita		(1,5)	d	2.389	2.658
	e12	zodpovědnost		(1,5)	d	2.867	3.056
	e13	Negativní socialita		(1,5)	d	2.703	2.304
	e14	úzkost		(1,5)	d	3.003	2.624
	e15	deprese		(1,5)	d	2.408	2.049
	e16	emoční nestálost		(1,5)	d	2.697	2.240
	e17	Otevřenost myslí		(1,5)	d	3.471	3.639
	e18	intelektuální zvědavost		(1,5)	d	3.628	3.848
	e19	estetické citění		(1,5)	d	3.518	3.635
	e20	kreativní představivost		(1,5)	d	3.266	3.434
f	ELOC (externalita: min=-3, max =3)	SMZK	(-3, +3)	c	-0.864	-1.345	
g1	tolerance		(1,5)	b	3.535	3.197	
g2	radikálnost		(1,5)	b	3.078	2.580	
g3	víra ve víru		(1,5)	b	2.545	2.317	

Tab. P1b: Celkový přehled proměnných sledovaných v této studii a průměrné hodnoty jejich skóru v souboru I (15-21 let) a II (22-75 let).

Tab. P1c: Celkový přehled proměnných sledovaných v této studii a průměrné hodnoty jejich skóru v souboru I (15-21 let) a II (22-75 let).

	Proměnná	typ	škála	Rel.	Průměr	
					15-21	22-75
	x1 Pořadí					
	x2 Věk (číslolet)		f(m/f)			
	x3 Pokládám se za ateistu.		a/f/?			
	x4 K jakému náboženskému směru se řadím		tot			
	x5 Co mě přivedlo k víře		tot			
	x6 Jak definuješ věřící člověka?		tot			
	x7 Jak praktikuješ? (kostel, synagoga, denní modlitby, dodržování alimetárních příkazů, rituální čistota apod.)		tot			
	x8 Kolikrát týdně praktikuješ? (stejně číselně)		tot			
	x9 Kolikrát denně praktikuješ? (stejně číselně)		tot			
	x10 Které svátky slavíš?		tot			
	x11 Jaké tradice dodrжуješ?		tot			
	x12 Má rodina		tot			
	x13 Postoje mé rodiny k víře: [praktikující]		tot			
	x14 Postoje mé rodiny k víře: [ateisté]		tot			
	x15 Postoje mé rodiny k víře: [znevůli]		tot			
	x16 Postoje mé rodiny k mé víře: [chápují mě]		tot			
	x17 Rodiny nesushlasí mou vírou		tot			
	a1 Svou víru považuji za důležitou součást svého života.	skór	(1,5)	a6	4,080	4,213
	a2 Považuji se za věřící člověka.	skór	(1,5)	a6	4,224	4,272
	a3 Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život (mé myšlení, chování, prožívání...)	skór	(1,5)	a6	4,056	4,051
	a4 Jsem nábožensky praktikující člověk (provazují aktivity spojené s mou vírou).	skór	(1,5)	a6	3,448	3,434
	a5 Obklopuji mne věřící lidé (mnoho z mých přátel/ spolužáků či známých jsou věřící).	skór	(1,5)	a6	3,080	2,853
	a6 Index religiozity SIBU (ang.)	skór	(1,5)	a1-a5	3,778	3,756
	a7 Index religiozity SIBU (ang.)	skór	(1,5)	m4-x11	2,613	2,338
	a8 Index rodinných disposic	skór	(1,5)	x13-x17	2,968	2,331
	a9 Index rodinných disposic	skór	(-4,-4)	a7-a8	-0,376	0,007
	a10 Rodina status	skór	(1,5)	x12	1,322	1,463
	b1 Každý si může za své problémy sám.	skór	(1,5)	e2	3,004	3,225
	b2 Problém s tím, s čím nespokojím, vždy vystoupím, i když se mě osobně nejtýká.	skór	(1,5)	e2	3,000	3,125
	b3 Nelze svádět své potíže na jiné lidi.	skór	(1,5)	e2	3,891	4,010
	b4 Nikdy bych nehalal.	skór	(1,5)	e2	2,442	2,855
	b5 O samoty je mi mnohem lépe než v kolektivu.	skór	(1,5)	e1	3,453	3,702
	b6 Pravda může velmi ublížit.	skór	(1,5)	g1	3,974	3,788
	b7 Mítelé záto.	skór	(1,5)	g1	2,974	3,112
	b8 Je dobré na své starosti občas zapomenout.	skór	(1,5)	g1	4,161	4,383
	b9 Problémy je třeba řešit hned když nastanou.	skór	(1,5)	g2	4,040	4,018
	b10 Radikální čin je účinnější než snaha udřovat něco, co nefunguje.	skór	(1,5)	g2	3,799	3,870
	b11 Žádá osud si člověk nesá.	skór	(1,5)	g2	2,679	2,595
	b12 Co Bůh činí, dobře činí.	skór	(1,5)	g3	2,830	2,413
	b13 Všichni žijí je pro něco dobré.	skór	(1,5)	g1	3,800	3,532
	b14 Ráno je moudřejší vstát.	skór	(1,5)	g1	3,495	3,771
	b15 S lidmi "své krevní skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co do činění.	skór	(1,5)	g1	3,802	4,171
	b16 Raději něco zkusnout než vyvolávat konflikty.	skór	(1,5)	g1	3,307	2,956
	b17 Pravda je jen jedna.	skór	(1,5)	g2	2,507	2,756
	b18 Pro většinu věcí a okolí je důležitější víra než osobní dispozice.	skór	(1,5)	g1	2,004	1,585
	b19 Jsou lidé, které upřímně nesnáším.	skór	(1,5)	g2	3,380	3,707
	b20 Můj přítel mě má někdy nešťastným.	skór	(1,5)	g1	2,387	2,722
	b21 Většina lidí je velmi povorná, jejich názory mě nezajímají.	skór	(1,5)	g2	2,343	2,038
	b22 Svět spíše do záhuby.	skór	(1,5)	g2	3,199	2,768
	b23 Mýtj se je lépe, než se s tím nic dělat.	skór	(1,5)	g1	4,102	3,992
	b24 S kým své víry si rozumím lépe než s jinými.	skór	(1,5)	g3	2,939	3,360
	b25 Věřící člověk je obtíživší k problémům jiných lidí.	skór	(1,5)	g3	2,427	1,992
	b26 Věřící člověk jednoduše navazuje opravdové přátelství.	skór	(1,5)	g3	2,220	1,810
	b27 Věřící člověk dokáže vnést pozitivní atmosféru do skupiny.	skór	(1,5)	g1	2,170	1,680
	b28 Věřící člověk přistupuje odpovědněji k životním úkolům.	skór	(1,5)	g3	2,654	2,153
	b29 Je poornost věřícího svou vírou dále lžít.	skór	(1,5)	g1	1,912	1,787
	b30 V cestě za úspěchem je dnes víra spíše na škodu.	skór	(1,5)	g2	2,539	2,460
	b31 Věřící člověk se jednoduše vyrovná s vlastním neštěstím.	skór	(1,5)	g3	3,267	3,165
	b32 Víra je naděje světa.	skór	(1,5)	g3	2,798	2,376
	b33 Náboženství je hlavně představa.	skór	(1,5)	g1	2,786	3,474
	b34 Náboženství se nesmí přetvářet.	skór	(1,5)	g3	3,907	3,857
	b35 Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	skór	(1,5)	g2	2,948	2,933
	b36 Nemohli bychom být posouzením.	skór	(1,5)	g1	3,115	3,413
	b37 Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.	skór	(1,5)	g1	4,242	4,322
	c1 Nenechávám se snadno.	skór	(1,4)	I	3,000	3,187
	c2 Mám jen málokou kontrolu nad tím, co se mi v životě děje.	skór	(1,4)	E	2,036	1,826
	c3 Mám často smůlu.	skór	(1,4)	E	2,083	1,746
	c4 Mám své život přehnaně v rukou.	skór	(1,4)	I	2,529	2,808
	c5 Rozhodnutí, která dělám, občas proka, že to chtějí někdo jiný.	skór	(1,4)	E	1,793	1,830
	c6 Věřím si.	skór	(1,4)	I	2,844	3,085
	c7 Když narazím na nějakou překážku, věřím, že ji přefoknu.	skór	(1,4)	I	3,054	3,293
	c8 Vím, mám kontrolu nad tím, co dělám.	skór	(1,4)	E	2,004	1,765
	c9 Dostávám od života jednu ránu za druhou.	skór	(1,4)	E	1,928	1,679
	c10 Často se setkávám s tím, že můj život řídí ostatní.	skór	(1,4)	E	1,866	1,630
	c11 Neumím se rozhodnout.	skór	(1,4)	E	2,859	2,199
	c12 Musím se snažit, pokud chci dosáhnout toho, co chci.	skór	(1,4)	I	3,739	3,658
	d1 ...je společenský druhý.	skór	(1,5)	e	3,462	3,287
	d2 ...je soucitný, má dobré srdce.	skór	(1,5)	e	4,168	4,081
	d3 ...má sklon být chaotický.	skór	(1,5)	e	3,454	3,029
	d4 ...je uvolněný, dokáže se uvolnit.	skór	(1,5)	e	2,096	3,164
	d5 ...se o umění příliš nezajímá.	skór	(1,5)	e	2,559	2,036
	d6 ...se umí prosadit a projevoval své vlastní názory.	skór	(1,5)	e	3,580	3,743
	d7 ...je uctívá, s ostatními zachází s úctou.	skór	(1,5)	e	4,124	4,005
	d8 ...má sklon být líný.	skór	(1,5)	e	3,843	4,006
	d9 ...zůstává optimistický i po nějakém nezdaru.	skór	(1,5)	e	3,354	3,735
	d10 ...zapíná se o mnoho různých věcí.	skór	(1,5)	e	4,186	4,516
	d11 ...přidávály postavy vnušit a nadřadí pro věc.	skór	(1,5)	e	2,973	3,982
	d12 ...má sklon hledat chyby na ostatních.	skór	(1,5)	e	3,037	2,821
	d13 ...je společlivý, ve svém chování sází.	skór	(1,5)	e	3,467	3,925
	d14 ...je nábožný, cítí se mu dobře a špatná náhoda.	skór	(1,5)	e	3,136	3,748
	d15 ...je vynalézavý, nachází domyslné způsoby, jak něco dělat.	skór	(1,5)	e	3,650	3,899
	d16 ...bývá tichý.	skór	(1,5)	e	3,332	3,445
	d17 ...s ostatními příliš nesouhlasí.	skór	(1,5)	e	1,894	1,932
	d18 ...je systematický, udržuje ve všech pořádek.	skór	(1,5)	e	3,199	3,252
	d19 ...bývá nadšitý.	skór	(1,5)	e	3,333	2,987
	d20 ...je fascinován uměním, hudbou a literaturou	skór	(1,5)	e	3,974	3,922
	d21 ...je dominantní, zastává roli vůdce.	skór	(1,5)	e	2,842	2,969
	d22 ...s ostatními vyvolává rozepře.	skór	(1,5)	e	2,077	1,881
	d23 ...má sklon začít s úkoly.	skór	(1,5)	e	3,337	3,010
	d24 ...se cítí sebestětný, je sám se sebou spokojen.	skór	(1,5)	e	3,110	3,370
	d25 ...se vyhýbá intelektuálním a filosofickým debatám.	skór	(1,5)	e	1,810	1,636
	d26 ...je mírně ironický než ostatní.	skór	(1,5)	e	2,519	2,270
	d27 ...má v povaze odpovídat.	skór	(1,5)	e	3,933	3,813
	d28 ...bývá poněkud ledabýlý.	skór	(1,5)	e	2,771	2,800
	d29 ...je emočně vyrovnaný, jen tak něco ho nerozhodí.	skór	(1,5)	e	2,764	3,258
	d30 ...není příliš tvořivý.	skór	(1,5)	e	2,237	1,153
	d31 ...je někdy plachý, introvertní.	skór	(1,5)	e	3,502	3,639
	d32 ...poněkud ostarhat a není sobecký.	skór	(1,5)	e	3,886	3,880
	d33 ...má sklon být obdivný a uctívající.	skór	(1,5)	e	3,104	3,255
	d34 ...si hodně dělá starosti.	skór	(1,5)	e	3,770	3,389
	d35 ...ocňuje umění a krásu.	skór	(1,5)	e	4,219	4,302
	d36 ...pokládá za obtížné sehnat druhá.	skór	(1,5)	e	2,911	2,948
	d37 ...je někdy na ostatní hrubý.	skór	(1,5)	e	3,033	2,703
	d38 ...je výkřem, věci dotazuje do konce.	skór	(1,5)	e	3,393	3,564
	d39 ...je často emtný.	skór	(1,5)	e	3,144	3,673
	d40 ...je přemýšlivý, nad věcmi uvažuje do hloubky.	skór	(1,5)	e	4,289	4,356
	d41 ...je příly energie.	skór	(1,5)	e	3,200	3,200
	d42 ...je vůči záměrným ostatním nedůvěřivý.	skór	(1,5)	e	3,085	3,081
	d43 ...je důvěryhodný, vždy se na něj dá spolehnout.	skór	(1,5)	e	3,896	4,057
	d44 ...drží své emoce pod kontrolou.	skór	(1,5)	e	3,022	3,247
	d45 ...má požití si lidstvo představit.	skór	(1,5)	e	2,618	2,688
	d46 ...je povdřavý.	skór	(1,5)	e	3,456	3,117
	d47 ...dokáže být chladný a bezcitný.	skór	(1,5)	e	2,733	2,565
	d48 ...zanechává nepořádek, neuzatví.	skór	(1,5)	e	2,819	2,768
	d49 ...je zřekavý, cítí úkol nebo strach.	skór	(1,5)	e	2,832	2,699
	d50 ...si myslí, že poezie a divadlo jsou důležité.	skór	(1,5)	e	1,829	1,631
	d51 ...seřadit emoce, aby se vedení ujali ostatní.	skór	(1,5)	e	3,096	3,026
	d52 ...je k ostatním slušný a zpořivý.	skór	(1,5)	e	4,344	4,208
	d53 ...je vtrnělý, pracuje, dokud úkol nedokončí.	skór	(1,5)	e	3,444	3,695
	d54 ...má sklon býtví sebestětný, v depresi.	skór	(1,5)	e	3,107	2,622
	d55 ...se příliš nezajímá o chování ostatních myšlenky.	skór	(1,5)	e	2,022	1,818
	d56 ...projevuje velké nadšení.	skór	(1,5)	e	3,625	3,539
	d57 ...si o lidech myslí to nejlepší.	skór	(1,5)	e	2,960	2,880
	d58 ...je někdy chová neorganizovaně.	skór	(1,5)	e	3,140	2,951
	d59 ...je emočně impulzivní, snadno se nechá vyvést z míry.	skór	(1,5)	e	3,181	2,706
	d60 ...je originální, přichází s novými nápady.	skór	(1,5)	e	3,587	3,675
	e1 Extravert		(1,5)	d	2,671	2,696
	e2 Sociální		(1,5)	d	2,518	2,328
	e3 Aserivní		(1,5)	d	2,618	2,688
	e4 Energická		(1,5)	d	3,035	3,119
	e5 Přívětivost		(1,5)	d	3,136	3,156
	e6 Soudit		(1,5)	d	3,370	3,363
	e7 Uctívání		(1,5)	d	3,345	3,407
	e8 Důvěra		(1,5)	d	2,502	2,585
	e9 Svědomitost		(1,5)	d	2,591	2,770
	e10 Organizovanost		(1,5)	d	2,516	2,595
	e11 Produktivita		(1,5)	d	2,389	2,658
	e12 Zodpovědnost		(1,5)	d	2,867	3,056
	e13 Negativní sociální		(1,5)	d	2,703	2,304
	e14 Úkol		(1,5)	d	3,003	2,624
	e15 Deprese		(1,5)	d	2,408	2,049
	e16 emoční nestabilita		(1,5)	d	2,697	2,240
	e17 Otevřen					

Výsledky jednostranné analýzy variance souboru I (15-21 let) pro kategoriální proměnné x3, x2, x1 a f		Vira			Věk			Pohávi			ELOC (f)		
		Multiple (R)	F	p	Multiple (R)	F	p	Multiple (R)	F	p	Multiple (R)	F	p
Každý si může za své problémy sám.	b1	0.16663	3.27013	0.03978	0.16365	0.76703	0.63219	0.21202	2.12758	0.06311	0.48715	3.21529	0.03626
Protí vědám, s nimiž nesouhlasím, vždy vystoupím, i když se mě oso	b2	0.13250	2.04615	0.13159	0.19429	1.09348	0.38665	0.16887	1.32673	0.25368	0.35964	1.53511	0.22500
Nelze svádcet se pouliis na jiné lidi.	b3	0.10439	1.26148	0.28519	0.19284	1.07659	0.38045	0.22448	2.39860	0.03819	0.18416	3.06276	0.78031
Nikdy bych neřlal(a).	b4	0.14795	2.56246	0.07932	0.23324	1.60370	0.12483	0.15510	1.11406	0.36367	0.33949	1.34609	0.27746
O samohl je mi mnohdy lépe než v kolektivu.	b5	0.19580	3.66450	0.01138	0.19559	1.10878	0.35819	0.15463	1.10716	0.35737	0.20722	0.46357	0.70973
Pravda může velmi ublížit.	b6	0.05610	0.36144	0.69707	0.17005	0.83004	0.57693	0.14049	0.91005	0.47524	0.20205	0.43980	0.72615
Mičet zlato.	b7	0.09306	1.00031	0.36936	0.14052	0.56154	0.80871	0.16728	1.30129	0.26426	0.07026	0.05127	0.88438
Je dobré na své starosti občas zapomenout	b8	0.16870	3.35394	0.03667	0.22655	1.50805	0.15544	0.31291	4.90590	0.00028	0.40373	2.01232	0.13265
Problémy je třeba řešit hned když nastanou.	b9	0.15649	2.87421	0.05650	0.10123	0.28859	0.98299	0.07537	0.25826	0.93533	0.37203	1.65994	0.19590
Raskádní čín je účinnější než snaha udržovat něco, co nefunguje.	b10	0.11119	1.43334	0.24064	0.20459	1.21775	0.28852	0.07037	0.22493	0.95148	0.28404	0.90892	0.44889
Svíj osud si člověk nevybírá.	b11	0.20222	4.88185	0.00839	0.23309	1.60152	0.12546	0.18560	1.61259	0.15763	0.31992	1.17823	0.33396
Co Bůh číní, dobře číní.	b12	0.03655	0.77982	0.00000	0.18517	0.98975	0.44482	0.08609	0.42123	0.83369	0.08182	0.06964	0.97571
Všechno zlé je pro něco dobré.	b13	0.23009	6.40090	0.00197	0.21645	1.37014	0.21075	0.28162	3.89349	0.00210	0.19662	0.41553	0.74305
Ráno je moudřejší večera.	b14	0.14592	2.49114	0.08506	0.20702	1.24816	0.27221	0.10385	0.49276	0.76151	0.31192	1.11372	0.35848
S lidmi "své krevní skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co	b15	0.03965	0.18029	0.83514	0.27229	2.23224	0.02613	0.08746	0.34839	0.88296	0.13543	0.19306	0.90033
Radiěji něco zkoumám než vyvolávat konflikty.	b16	0.07604	0.86585	0.51483	0.14527	0.60096	0.77661	0.23040	2.53386	0.02960	0.34023	1.35277	0.27541
Pravda je jen jedna.	b17	0.08649	0.86305	0.42324	0.16956	0.82518	0.58115	0.14735	1.00312	0.41667	0.25986	0.74833	0.53611
Pro vnitřní vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispozice.	b18	0.36805	17.17603	0.00000	0.22773	1.52468	0.14969	0.14795	1.01158	0.41160	0.16162	0.27716	0.84142
Jsou lidé, které upřímně nesnáším.	b19	0.20167	4.65435	0.00861	0.22159	1.44488	0.17903	0.10174	0.47275	0.79637	0.10007	0.10452	0.95681
Mojí přátelé má nikdy nezklamali.	b20	0.07678	0.67902	0.50813	0.16748	0.80446	0.59925	0.25041	3.02397	0.01157	0.21603	0.50587	0.68109
Většina lidí je velmi povrchní, jejich názory mě nezajímají.	b21	0.12619	1.85271	0.15915	0.15484	0.68475	0.70479	0.06865	0.21405	0.95631	0.36983	1.62801	0.20296
Svítl spíše do záhuby.	b22	0.21019	5.29233	0.00566	0.20436	1.21482	0.29122	0.18232	1.55417	0.17413	0.27162	0.82312	0.49113
Mýjí se je létské, než se s tím nic dělat.	b23	0.13138	1.67397	0.00000	0.14468	1.11762	0.33386	0.09840	0.41193	0.81989	0.20158	0.70666	0.37218
S lidmi své víry si rozumím lépe než s jinými.	b24	0.14938	2.63337	0.07547	0.22184	1.44278	0.17986	0.16147	1.21006	0.30523	0.25896	0.74276	0.57344
Věřím, že člověk je citlivější k problémům jiných lidí.	b25	0.28371	10.02288	0.00007	0.17870	0.91949	0.50007	0.09072	0.37508	0.86549	0.06867	0.10400	0.98789
Věřím, že člověk jednodušeji navazuje opravdové přátelství.	b26	0.33250	14.23180	0.00000	0.21994	1.47101	0.19306	0.09281	0.39269	0.85537	0.08917	0.02882	0.99828
Věřím, že člověk dokáže lépe rozlišit skutečnou podstatu věcí.	b27	0.39112	17.8167	0.00000	0.14148	0.56934	0.64035	0.09840	0.41193	0.81989	0.20158	0.70666	0.37218
Věřím, že člověk přistupuje odpovědněji k životním úkolům.	b28	0.24754	7.47425	0.00072	0.19435	1.09419	0.38816	0.09956	0.45248	0.81124	0.17120	0.31200	0.81654
Je povinnost věřícího svou víru dále šířit.	b29	0.24864	7.22539	0.00091	0.18136	0.94805	0.47780	0.13963	0.89874	0.48269	0.28886	0.94074	0.43285
V cestě za úspěchem je dnes víra spíše na škodu.	b30	0.28944	10.46920	0.00004	0.20447	1.21620	0.29042	0.16593	1.27966	0.27354	0.50526	3.54221	0.02890
Věřím, že člověk se jednodušeji vyrovná s vlastním neštěstím.	b31	0.15552	2.83811	0.06600	0.15048	0.80906	0.69970	0.13954	0.89755	0.48349	0.16070	0.27392	0.84373
Víra je radšie sváts.	b32	0.38201	9.02695	0.00000	0.19184	1.12704	0.30000	0.19184	1.12704	0.30000	0.29000	0.64993	0.22000
Náboženství je klamná představa.	b33	0.66878	92.65108	0.00000	0.17254	0.85532	0.55510	0.15255	1.07697	0.37390	0.37751	1.71739	0.18381
Některá pravidla se nesmí překročít.	b34	0.05100	0.29856	0.74218	0.12122	0.41574	0.91084	0.10634	0.51699	0.76330	0.42521	2.28067	0.09879
Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	b35	0.16956	3.39520	0.03544	0.13632	0.52780	0.83495	0.23747	2.70127	0.02154	0.20231	0.44100	0.75531
Nemožná) bych byl poutavějším.	b36	0.13030	1.60077	0.00000	0.14148	0.56934	0.64035	0.21968	0.32150	0.65311	0.33727	1.32629	0.38360
Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.	b37	0.06119	0.40308	0.80000	0.20100	1.17365	0.31604	0.11750	0.63275	0.67494	0.43498	2.14138	0.06626
Nezdávám se snadno.	c1	0.10178	1.19847	0.30354	0.06722	0.12653	0.99810	0.14083	0.91463	0.47224	0.53427	4.12776	0.01423
Mám jen malou kontrolu nad tím, co se mi v životě děje.	c2	0.19802	4.07295	0.01025	0.20085	1.17182	0.31718	0.22587	2.42993	0.03001	0.39294	1.96865	0.15236
Mám záměry, s nimiž nesouhlasím.	c3	0.22051	5.85233	0.00332	0.25247	1.89778	0.06145	0.20043	1.89185	0.09668	0.41424	2.14044	0.11520
Mám svůj život pevně v rukou.	c4	0.16216	3.09208	0.04731	0.21855	1.39824	0.19832	0.18948	1.68328	0.13956	0.38379	1.78499	0.17050
Rozhodnutí, která dělám, dělám proto, že to chci někomu jiný.	c5	0.12892	1.93518	0.14675	0.11284	0.35948	0.94073	0.25756	2.03490	0.07473	0.28916	0.84203	0.43187
Věřím si.	c6	0.11881	1.69329	0.19639	0.14244	0.57723	0.79610	0.20231	1.92902	0.09046	0.39234	1.98004	0.15351
Koť narazím na nějakou překážku, věřím, že ji překonám.	c7	0.29256	6.34945	0.00000	0.14148	0.56934	0.64035	0.16285	1.24854	0.29795	0.30757	1.67029	0.37218
Vždy mám kontrolu nad tím, co dělám.	c8	0.16286	3.11965	0.04606	0.14916	0.63430	0.74849	0.18390	1.58210	0.16606	0.60730	3.0801	0.00232
Dostávám od života jednu ránu za druhou.	c9	0.11298	1.48056	0.22968	0.20687	1.24625	0.27328	0.21930	2.28353	0.04733	0.39246	1.88142	0.15328
Často se setkávám s tím, že má život řídit ostatní.	c10	0.22405	6.05174	0.00275	0.16427	0.73006	0.62687	0.22362	2.37932	0.03959	0.32620	1.32129	0.34489
Nemám se rozhodnout.	c11	0.08862	0.60000	0.00000	0.21968	0.92150	0.38041	0.21968	0.92150	0.38041	0.33727	1.32629	0.38360
Musím se snažit, pokud chci dosáhnout toho, co chci.	c12	0.10642	1.31159	0.27141	0.21169	1.30779	0.24061	0.12086	0.67000	0.64659	0.28261	0.86694	0.51695
...je společenský, družný.	d1	0.20897	5.22851	0.00602	0.19059	1.05067	0.39902	0.13834	0.88198	0.49388	0.36284	1.56664	0.21277
...je soucitný, má dobré srdce.	d2	0.16123	3.05587	0.04900	0.26319	2.07465	0.03931	0.29122	4.18871	0.00117	0.26367	0.72027	0.51847
...má sklon být chaotický.	d3	0.12759	1.73111	0.48249	0.19284	1.07659	0.38045	0.18131	1.34184	0.27384	0.30757	1.67029	0.37218
...je uvolněný, dobře zná své strdy.	d4	0.12759	1.73111	0.48249	0.12687	0.45604	0.88583	0.24579	2.90630	0.01453	0.22930	0.57347	0.68374
...se o emocích příliš nezájímá.	d5	0.14703	1.33792	0.28443	0.25349	1.91413	0.05900	0.19295	1.47789	0.12471	0.21278	0.49003	0.69175
...se umí prosadit a projevnout své vlastní názory.	d6	0.12093	1.69923	0.18512	0.13170	0.49202	0.86125	0.17308	1.39548	0.22687	0.48033	3.09911	0.04097
...je aktivní, s ostatními zachází s úctou.	d7	0.04363	0.21843	0.00187	0.14148	0.56934	0.64035	0.13819	0.92579	0.00004	0.26367	0.72027	0.51847
...má sklon být líný.	d8	0.11865	1.63501	0.19722	0.19441	1.09496	0.36763	0.17915	1.49885	0.19114	0.48583	1.9249	0.03714
...řstává optimistický po nějakém nezdaru.	d9	0.22414	6.05677	0.00273	0.11767	0.39138	0.92453	0.22903	2.50218	0.03143	0.17701	0.33425	0.80064
...zájímá se o mnoho různých věcí.	d10	0.17282	3.52520	0.03105	0.22663	1.45364	0.17558	0.10462	0.50021	0.77593	0.41762	1.82891	0.10996
...je zájímavý, počítuje vnosím a nasídím pro věc.	d11	0.05586	0.25896	0.00000	0.19046	0.92579	0.40003	0.22675	2.44891	0.03469	0.34964	1.26695	0.36854
...má sklon hledat chyby na ostatních.	d12	0.11541	1.62828	0.19853	0.13564	0.52244	0.83000	0.14166	0.92557	0.61452	0.22424	0.54709	0.65392
...je společný, ve svém chování stálý.	d13	0.13583	2.15214	0.11858	0.21711	1.37896	0.20678	0.19405	1.76870	0.12024	0.44072	2.49087	0.07858
...je náladový, stříhá se do mra a špatná nálada.	d14	0.13248	2.04545	0.13168	0.19393	1.08935	0.37151	0.23135	2.56515	0.02838	0.36245	1.31277	0.26645
...je vynalézavý, nachází domyšlné způsoby, jak něco dělat.	d15	0.07662	0.67622	0.50955	0.09852	0.27319	0.97411	0.12771	0.70480	0.58730	0.33984	1.31362</	

Výsledky jednocestné analýzy variance souboru II (22-75 let) pro kategoriální proměnné x3, x2, x1 a f.		Vira			Věk			Pohlaví			ELOC (f)		
		Multiple (R)	F	p	Multiple (R)	F	p	Multiple (R)	F	p	Multiple (R)	F	p
Každý si může za své problémy sám.	b1	0,097794	1,62221	0,19005	0,372813	1,024706	0,435110	0,045118	0,34268	0,710115	0,472706	3,66881	0,101599
Neříz věcem, s nimiž nesouhlasím, vždy vystupuj, i když se mě osobně netýká	b2	0,089783	1,36525	0,256729	0,428289	1,425858	0,044436	0,028837	0,13982	0,869566	0,550751	5,55127	0,000688
Proč vědět své políže na jiné lidi.	b3	0,024931	0,10448	0,90819	0,429830	1,438866	0,40581	0,066774	0,75243	0,472011	0,453440	3,30000	0,017631
Někdy bych neřekl(a).	b4	0,102130	2,62910	0,073627	0,363262	0,966954	0,511335	0,031575	0,16766	0,845708	0,532459	5,54174	0,001672
O samohlá je mi mnohdy lépe než v kolektivku.	b5	0,089834	1,09495	0,334249	0,337665	0,816905	0,794779	0,136866	0,20710	0,147116	0,139472	0,50287	0,73376
Pravda může velmi ublížit.	b6	0,083372	1,17592	0,309800	0,382723	1,089977	0,330251	0,164795	4,68978	0,009799	0,061784	0,04880	0,995373
Milčtí zlat.	b7	0,027886	0,13074	0,877491	0,418600	1,348616	0,075870	0,052289	0,46059	0,633311	0,185720	0,45548	0,767941
Je dobré na své starosti občas zapomenout	b8	0,018970	0,06048	0,941322	0,420343	1,362287	0,069220	0,080526	1,09651	0,335228	0,212930	0,60553	0,660436
Problémy je třeba řešit hned když nastanou.	b9	0,047385	0,37807	0,685475	0,455691	1,653090	0,010650	0,114658	2,29803	0,108256	0,531704	0,49447	0,000206
Rád(a) bych si odměnil(a) je účinnější než snaha udržovat něco, co nefunguje.	b10	0,118011	2,37272	0,094787	0,428342	1,426386	0,443031	0,066140	0,79814	0,478776	0,327951	1,53655	0,205605
Škádlní čouši se člověku nevrábí.	b11	0,068629	0,79502	0,452418	0,430656	1,453557	0,038629	0,078635	1,04528	0,352735	0,367988	1,99697	0,108956
Co Bůh činí, dobře činí.	b12	0,592003	90,64776	0,000000	0,407763	1,262974	0,130819	0,067786	0,77551	0,461293	0,314135	1,39999	0,248598
Všechno zlé je pro něco dobré.	b13	0,154601	4,33498	0,113643	0,416514	1,332394	0,084455	0,032881	0,18184	0,833820	0,208622	0,50017	0,673841
Ráno je moudřejší večer.	b14	0,145698	3,64363	0,027196	0,398767	1,200262	0,188221	0,102095	1,76599	0,171988	0,282950	1,10995	0,362047
Si lidmi "svě krevní skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co do činění.	b15	0,077600	1,01779	0,362504	0,427041	1,415804	0,477773	0,054758	0,50526	0,630879	0,226038	0,86851	0,660404
Raději něco zkusnou než vyvolávají konflikty.	b16	0,080771	1,10332	0,333001	0,385189	1,105918	0,305808	0,101283	1,74126	0,176878	0,396419	2,37721	0,064012
Pravda je jen jedna.	b17	0,081771	1,13091	0,323966	0,375272	1,040488	0,408313	0,222751	8,71003	0,001094	0,318371	1,49381	0,234900
Pro vnímavý vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispozice.	b18	0,351241	20,71038	0,000000	0,423626	1,340980	0,052790	0,092720	1,41212	0,426288	0,340251	1,71724	0,140338
Jsou lidé, které upřímně nesnáším.	b19	0,223497	9,34031	0,000113	0,338490	0,821420	0,788077	0,147764	3,75002	0,024507	0,227504	0,69594	0,598265
Mnozí přátelé mi někdy nezmáčkají.	b20	0,059313	0,59311	0,533181	0,372182	1,020884	0,442043	0,076275	0,98312	0,375217	0,392579	2,32303	0,069662
Většina lidí je velmi povrchní, jejich názory mě nezajímají.	b21	0,172537	5,15467	0,006238	0,379197	1,066046	0,366486	0,095541	1,54764	0,214263	0,264412	0,93841	0,438353
Šel jsem do zahrady.	b22	0,144450	4,33498	0,113643	0,416514	1,332394	0,084455	0,032881	0,18184	0,833820	0,208622	0,50017	0,673841
Mýlit se je lidské, nedá se s tím nic dělat.	b23	0,045652	0,36533	0,694243	0,416583	1,332931	0,084158	0,070295	0,83428	0,435086	0,157290	0,32344	0,860971
Si lidmi své víry si rozumím lépe než s jinými.	b24	0,101933	0,20008	0,980118	0,442009	1,541314	0,018722	0,067450	0,76781	0,464839	0,231545	0,72229	0,580732
Věřící člověk je citlivější k problémům jiných lidí.	b25	0,332764	20,91840	0,000000	0,394775	1,171934	0,219522	0,064899	0,71058	0,492094	0,429053	2,87765	0,021789
Věřící člověk jednodušeji navazuje oprotivá přátelství.	b26	0,227703	9,19547	0,001129	0,385745	1,109671	0,300413	0,047253	0,37959	0,868922	0,446051	3,17749	0,030358
Věřící člověk dokáže lépe rozlišit skutečnou podstatu věci.	b27	0,047385	0,37807	0,685475	0,345272	0,96984	0,259687	0,038347	0,24537	0,782481	0,371970	0,74739	0,101559
Věřící člověk přistupuje odpovědněji k životním okolím.	b28	0,379333	28,23728	0,000000	0,403542	1,234802	0,156460	0,052445	0,46336	0,295699	0,334236	1,6039	0,187677
Je povinností věřícího svou víru dále šířit.	b29	0,132712	3,01192	0,505027	0,368180	0,995423	0,486393	0,052343	0,46155	0,630704	0,213977	0,61178	0,650646
V casež za úspěchem je dnes víra vplně na škodu.	b30	0,270330	13,24508	0,000003	0,439003	1,515435	0,022874	0,063392	0,67783	0,508411	0,189754	0,47623	0,752966
Věřící člověk se jednodušeji vyrovná s vlastním neštěstím.	b31	0,281741	12,35687	0,028940	0,423626	1,340980	0,052790	0,110021	2,05851	0,212951	0,149370	0,29017	0,888309
Víra je naděje úspěch.	b32	0,600528	94,76013	0,000000	0,390738	1,143790	0,254042	0,159341	4,37654	0,013293	0,432523	2,92962	0,029527
Některá pravidla je klamná představa.	b33	0,593416	91,31650	0,000000	0,401289	1,218413	0,169958	0,071743	0,89189	0,420234	0,339483	1,66082	0,137505
Některá pravidla se nesmí překročit.	b34	0,095616	1,55009	0,213743	0,402273	1,235552	0,163511	0,041789	0,29390	0,745442	0,396234	2,37458	0,064248
Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	b35	0,141225	2,22693	0,110899	0,437112	1,559130	0,016627	0,165440	4,72764	0,030444	0,172974	0,34450	0,812523
Nemohu (b)ych být posevtelem.	b36	0,033895	0,19323	0,824384	0,367501	0,991183	0,493953	0,131988	2,97857	0,052211	0,290519	0,71555	0,585191
Člověk se má v první řadě fidit svým vlastním svědomím.	b37	0,021491	0,07763	0,925326	0,388447	1,128043	0,274838	0,115658	2,28973	0,104092	0,219377	0,06686	0,613567
Nezdávám se snadno.	c1	0,034375	0,19875	0,819851	0,381093	1,078548	0,346823	0,058158	0,70106	0,565982	0,620408	9,79783	0,000448
Mám jen malou kontrolu nad tím, co se mi v životě děje.	c2	0,053851	0,52198	0,359887	0,381093	1,078548	0,346823	0,058158	0,69373	0,528075	0,705770	12,65264	0,000000
Mám často smůlu.	c3	0,104043	1,71081	0,182290	0,430846	1,446828	0,338190	0,097517	1,61293	0,200841	0,488868	4,40010	0,007704
Mám svůj život převážně v rukou.	c4	0,124883	2,66158	0,071310	0,447080	1,585598	0,013184	0,118899	2,32758	0,099102	0,743399	15,70505	0,000000
Rozhodnutí, která dělám, dělám proto, že to chci někdy jiný.	c5	0,099418	1,67708	0,188480	0,392705	1,157445	0,236868	0,051104	0,43991	0,644467	0,531024	6,30733	0,017157
Vím, že...	c6	0,062655	0,64524	0,521285	0,404041	1,238455	0,151374	0,095447	1,20954	0,299631	0,794542	3,45788	0,000000
Když narazím na nějakou překážku, věřím, že ji překážím.	c7	0,033503	0,15546	0,855225	0,392705	1,157445	0,236868	0,051104	0,43991	0,644467	0,531024	6,30733	0,017157
Vždy mám kontrolu nad tím, co dělám.	c8	0,138772	2,39882	0,038126	0,388304	1,127066	0,276163	0,108960	2,01851	0,134461	0,616853	7,31318	0,000053
Překážím od života jednu ruku za druhou.	c9	0,018677	0,05863	0,943068	0,382816	1,090000	0,329311	0,072440	0,88263	0,413168	0,643938	8,03206	0,000014
Často se setkávám s tím, že došlou již ostatní.	c10	0,085693	1,24281	0,289995	0,320848	0,728458	0,603420	0,067800	0,73984	0,461142	0,639638	8,82866	0,000117
Neumím se rozhodnout.	c11	0,087959	0,99291	0,299921	0,473602	1,388262	0,015441	0,072504	0,88762	0,325115	0,591928	0,60169	0,888309
Často se snažím, pokud chci životnout toho, co chci.	c12	0,076581	0,99106	0,372264	0,420767	1,261563	0,067620	0,118639	2,38937	0,098240	0,236631	0,75622	0,558627
...je společenský, družný.	d1	0,120377	2,47022	0,086101	0,400829	1,215089	0,173199	0,076970	1,00123	0,368520	0,355000	1,88381	0,135795
...je soucitný, má dobré srdce.	d2	0,101788	1,93928	0,115149	0,381093	1,078548	0,346823	0,058158	0,69373	0,528075	0,705770	12,65264	0,000000
...má sklon být chaotický.	d3	0,130189	2,89566	0,056933	0,430723	1,445913	0,338473	0,119155	2,41959	0,090507	0,539948	5,24688	0,001285
...je uvolněný, dobře zvládá stres.	d4	0,080608	1,09873	0,334487	0,357572	0,930603	0,603571	0,168993	4,93891	0,007691	0,681987	11,08650	0,000000
...se umění příliš nezajímá.	d5	0,230281	9,40785	0,000106	0,481390	1,914738	0,000751	0,115288	2,62224	0,105700	0,272746	1,02471	0,403507
...se umí prosadit a projevovat své vlastní názory.	d6	0,084046	1,15164	0,317829	0,376828	1,050564	0,391575	0,088525	0,79259	0,453517	0,576792	5,52407	0,000000
...je v ostatních, s nimiž se setkávám, často ústředí.	d7	0,153080	4,03128	0,118157	0,435740	1,473902	0,182167	0,108964	1,98476	0,299631	0,624262	3,17473	0,165777
...má sklon být líný.	d8	0,058089	0,43482	0,647747	0,454745	1,654910	0,007474	0,026473	0,11782	0,888890	0,415836	3,66567	0,042719
...zájímá optimisticky i po nějakém nezdaru.	d9	0,041621	0,29153	0,747308	0,392075	1,153055	0,242302	0,081895	1,13434	0,322862	0,575260	3,00165	0,000335
...zájímá se o mnoho různých věcí.	d10	0,033707	0,16483	0,848110	0,432164	1,457832	0,035261	0,077621	1,01834	0,362306	0,367458	1,99023	0,109970
...odskakává postráží vzrušení a nadšení pro věc.	d11	0,198174	5,49128	0,044019	0,435740	1,473902	0,182167	0,108964	1,98476	0,299631	0,624262	3,17473	0,165777
...má sklon hledat chyby na ostatních.	d12	0,064266	0,69674	0,498923	0,428166	1,242554	0,444757	0,062651	0,60262	0,156480	0,361547	1,93125	0,121740
...													

Tab.XX: Přehled proměnných se signifikantním efektem viry a pohlaví v souborech I (věk 15-21) a II (věk 22-75) včetně průměrné hodnoty primárních skóre a signifikance jejich rozdílů (výsledky t-testu). Podrobnější data viz Příloha A.2.

Soubor: signifikantní efekt	15-21		22-75		15-21				22-75				Korepondence									
	vira		pohlaví		Ateisté		Věřící		nejistí		p		muži		ženy		p		vira / pohlaví		15-21 / 22-75	
	vira	pohlaví	vira	pohlaví	skóre	p	skóre	p	skóre	p	skóre	p	skóre	p	skóre	p	skóre	p	vira	pohlaví	vira	pohlaví
každý si může za své problémy sám.					3.289	2.887	2.82	0.005	3.324	3.088	3.239	0.041	3.156	2.912	0.056	3.195	3.226	0.758				
Nelze svádět své potíže na jiné lidi.					3.911	3.935	3.774	0.854	4.011	4.037	3.958	0.808	3.689	3.989	0.013	3.98	4.026	0.635				
Nikdy bych neřekl(a).					2.2	2.531	2.419	0.016	2.737	3.059	2.761	0.016	2.292	2.530	0.142	2.286	2.842	0.737				
O samohlé je mi mnohem lépe než ve kolektivu.					3.733	3.27	3.403	0.007	3.799	3.632	3.592	0.185	3.247	3.552	0.047	3.691	3.744	0.648				
Pravda může velmi ublížit.					4.033	3.901	4.032	0.341	3.844	3.787	3.648	0.668	3.807	4.050	0.065	3.584	3.923	0.005				
Co bláh čini, dobře čini.					1.693	1.785	2.574	0.000	1.621	3.44	2.814	0.000	2.818	2.854	0.850	2.356	2.492	0.614				
Všechno záleží na tom, kdo to dělá.					3.478	4.066	3.774	0.000	3.324	3.77	3.606	0.001	3.409	4.017	0.000	3.503	3.657	0.604				
Ráno je moudřejší večera.					3.222	3.65	3.435	0.033	3.609	3.963	3.817	0.005	3.411	3.530	0.401	3.628	3.854	0.046				
Ráději něco skousnout než vyvolávat konflikty.					3.444	3.238	3.242	0.174	2.888	3.052	2.944	0.177	3.111	3.400	0.044	2.966	2.957	0.934				
Pravda je jen jedna.					2.494	2.39	2.226	0.066	2.749	2.522	2.789	0.483	2.697	2.243	0.005	2.812	2.661	0.225				
Pro mnohý vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispozice.					1.533	2.347	2.016	0.000	1.348	1.888	1.606	0.000	2.111	1.949	0.205	1.649	1.543	0.246				
Jsou lidé, které upřímně nesnáším.					3.711	3.049	3.548	0.002	3.994	3.404	3.563	0.000	3.522	3.294	0.239	3.913	3.56	0.014				
Mají přátelé má nikdy neklamali.					2.954	2.92	2.639	0.000	1.654	2.684	2.384	0.000	2.562	2.716	0.350	2.114	2.192	0.538				
Většina lidí je velmi povrchní, jejich názory mě nezajímají.					2.483	2.198	2.387	0.058	2.793	2.412	2.571	0.002	2.449	2.279	0.219	2.752	2.536	0.056				
Svět spěje do zánubý.					3.315	2.942	3.532	0.039	2.944	2.551	2.743	0.010	3.045	3.240	0.246	2.757	2.773	0.909				
Si říkám své víry a rozoumím lépe než si jinými.					2.306	2.746	2.45	0.011	2.313	2.4	2.294	0.530	2.483	2.551	0.662	2.418	2.291	0.313				
Věřící člověk je ostřížeji k problémům jiných lidí.					1.989	2.813	2.29	0.000	1.607	2.467	2.056	0.000	2.333	2.483	0.333	2.007	1.961	0.722				
Věřící člověk jednodušeji navazuje opravdová přátelství.					1.775	2.618	2.066	0.000	1.564	2.03	2.014	0.000	2.222	2.223	0.993	1.752	1.833	0.421				
Věřící člověk dokáže lépe rozlišit skutečnou podstatu věci.					1.629	2.645	2.016	0.000	1.251	2.211	1.768	0.000	2.122	2.132	0.639	1.664	1.681	0.875				
Věřící člověk přitahuje odpovědnější k životním úkolům.					2.202	3	2.639	0.000	1.654	2.684	2.384	0.000	2.562	2.716	0.350	2.114	2.192	0.538				
Je povinnosti věřícího svou víru dále šířit.					1.667	2.172	1.754	0.002	1.721	1.97	1.606	0.059	2.022	1.860	0.273	1.718	1.807	0.438				
V cestě za společem je dnes víra spíše na škodu.					2.977	2.223	2.533	0.000	2.77	2.052	2.457	0.000	2.652	2.489	0.308	2.534	2.405	0.306				
Věřící člověk se jednodušeji vyrovná s vlastním neštěstím.					3.103	3.472	3.098	0.000	2.791	3.529	3.406	0.000	3.135	3.328	0.203	3.088	3.234	0.265				
Víra je naděje světa.					1.756	1.62	2.705	0.000	1.508	1.452	2.493	0.000	2.528	2.965	0.019	2.122	2.556	0.004				
Náboženství je klamná představa.					3.944	1.825	2.967	0.000	4.257	2.378	2.57	0.000	2.822	2.751	0.697	3.49	3.345	0.311				
Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.					3.157	2.808	2.918	0.016	3.006	2.779	3.042	0.062	3.211	2.800	0.005	3.114	2.868	0.005				
Nemohli(a) bych byl(a)istou.					3.523	3.393	3.75	0.503	3.388	3.493	3.324	0.519	3.206	3.601	0.016	3.231	3.541	0.036				
Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.					4.322	4.23	4.148	0.439	4.281	4.368	4.338	0.410	4.133	4.291	0.158	4.201	4.425	0.016				
Mám často smůlu.					1.856	1.746	1.945	0.266	1.856	1.647	1.732	0.468	1.714	1.860	0.000	1.57	1.658	0.273				
Věřím si.					2.733	2.944	2.806	0.090	3.056	3.162	3.014	0.245	3.033	2.740	0.021	3.154	3.056	0.221				
Když narazím na nějakou překážku, věřím, že ji překážím.					2.9	3.282	2.823	0.000	3.279	3.338	3.239	0.450	3.132	3.011	0.240	3.275	3.303	0.691				
Dostávám od života jednu ránu za druhou.					1.833	1.879	2.161	0.174	1.678	1.647	1.89	0.600	1.769	2.000	0.048	1.617	1.709	0.310				
Často se setkávám s tím, že můj život fialá ostatní.					1.856	1.746	1.945	0.266	1.856	1.647	1.732	0.468	1.714	1.860	0.000	1.57	1.658	0.273				
Neumím se rozhodnout.					2.844	2.782	3.032	0.663	2.101	2.265	2.324	0.148	2.692	2.956	0.040	2.161	2.231	0.501				
...je společnost, družný.					3.089	3.713	3.508	0.001	3.109	3.452	3.268	0.051	3.495	3.455	0.812	3.248	3.305	0.668				
...je soucitný, má dobré srdce.					3.989	3.303	3.164	0.007	4.011	4.215	4	0.040	3.867	4.315	0.000	3.889	4.223	0.000				
...má sklon být chaotický.					3.3	3.566	3.459	0.140	2.877	3.111	3.254	0.119	3.242	3.539	0.070	2.832	3.146	0.022				
...je uvolněný, dobře zvládá stres.					3.711	2.803	2.459	0.094	3.279	3.089	3.014	0.146	3.088	2.489	0.000	3.376	3.017	0.003				
...je o úsměví příliš nezájemný.					2.489	2.146	2.148	0.948	2.247	1.656	2.155	0.000	2.418	2.173	0.124	2.134	1.953	0.140				
...je uctívá, v otázkách zachází s úctou.					4.144	4.13	4.082	0.909	3.916	4.185	3.887	0.013	3.901	4.287	0.001	3.906	4.073	0.091				
...násává optimismický i po nějakém nezdaru.					3.333	3.553	2.984	0.186	3.704	3.719	3.845	0.009	3.626	3.218	0.010	3.812	3.678	0.252				
...zřídka kdy používá vrozené a nadšení pro věc.					2.278	1.805	2.393	0.001	2.146	1.746	2.056	0.000	2.220	2.017	0.140	2.081	1.901	0.100				
...je náhodný, stíhá se mu dobře a špatná náhoda.					3.2	3.26	3.689	0.752	2.536	2.963	2.873	0.003	2.967	3.514	0.001	2.47	2.914	0.001				
...je vynalézavý, nachází důmyslné způsoby, jak něco dělat.					3.756	3.61	3.574	0.307	4.011	3.785	3.831	0.059	3.747	3.592	0.255	4.114	3.755	0.001				
...bývá tichý.					3.733	3.049	3.311	0.000	3.447	3.452	3.429	0.973	3.220	3.385	0.352	3.35	3.405	0.278				
...je ostřížeji příliš nesoucitný.					2.056	1.852	1.738	0.166	2.151	1.652	1.915	0.000	2.286	1.674	0.000	2.221	1.725	0.000				
...je systematický, udržuje ve věcech pořádek.					3.456	3.091	3.033	0.036	3.291	3.178	3.296	0.440	3.110	3.243	0.419	3.268	3.24	0.832				
...je fascinován uměním, hudbou a literaturou					3.611	4.156	4.148	0.002	3.771	4.178	3.817	0.003	3.725	4.172	0.014	3.732	4.06	0.009				
...je ostřížeji výtvořný rozepje.					2.111	2.008	2.164	0.908	1.972	1.77	1.859	0.084	2.268	1.949	0.011	1.987	1.811	1.102				
...se cítí sebejistě, je sám se sebou spokojen.					3.067	3.32	2.754	0.147	3.343	3.452	3.282	0.413	3.341	2.983	0.024	3.568	3.227	0.005				
...má v povaze odpouštět.					3.831	4.117	3.721	0.081	3.626	4.044	3.845	0.002	3.901	3.966	0.654	3.758	3.858	0.407				
...bývá poněkud letavý.					2.7	2.793	2.836	0.013	2.799	2.681	3.023	0.394	3.011	2.653	0.011	3	2.681	0.011				
...je emoce vryvaný, jen tak něco ho nerozhodí.					2.8	2.925	2.393	0.483	3.444	3.096	3.099	0.012	3.198	2.540	0.000	3.595	3.021	0.000				
...není příliš tvořivý.					2.478	2.084	2.18	0.015	2.246	1.985	2.239	0.044	2.440	2.143	0.050	2.154	2.129	0.830				
...je někdy přehřívá, introvertní					3.733	3.325	3.508	0.000	3.688	3.688	3.688	0.000	3.733	3.688	0.000	3.17	3.712	0.000				
...pomáhá ostatním a není sobecký.					3.733	4.017	3.852	0.021	3.803	3.978	3.887	0.099	3.703	3.989	0.007	3.772	3.953	0.055				
...si hodně dělá starosti.					3.8	3.622	4.016	0.293	3.341	3.433	3.429	0.510	3.374	3.966	0.000	3.268	3.472	0.111				
...oceluju umění a krásu					4.033	4.336	4.262	0.020	4.168	4.541	4.186	0.000	4.022	4.331	0.013	4.121	4.444	0.001				
...je často smutný.					3.233	3.958	3.377	0.141	2.693	2.615	2.732	0.616	2.806	3.274	0.000	2.564	2.767	0.194				
...je přemýšlivý, nad věcmi uvažuje do hloubky.					4.267	4.286	4.328	0.893	4.33	4.452	4.239	0.191	4.110	4.366	0.044							

	Extroverze A										Introverze A										F	ELOC			g1	g2	g3																						
	e1	e2	e3	e4	e5	e6	e7	e8	e9	e10	e11	e12	e13	e14	e15	e16	e17	e18	e19	e20		F	g1	g2				g3																					
Svou vřuv považují za důležitou součást svého života.	0.22	0.09	0.07	0.18	0.27	0.18	0.28	0.19	-0.15	-0.16	-0.07	-0.16	-0.08	-0.06	-0.19	0.05	0.23	0.21	0.37	0.06	-0.13	0.33	-0.10	0.20	0.14	0.03	0.03	0.24	0.24	0.38	0.17	-0.01	-0.06	-0.09	-0.04	-0.08	-0.08	0.13	0.00	0.20	0.09	0.32	0.01	0.04	-0.47	-0.16	0.21		
Považují za věrohodná čísla.	0.11	0.01	-0.04	0.10	0.56	0.44	0.57	0.36	0.05	-0.06	0.05	0.20	-0.14	-0.05	0.13	-0.17	0.39	0.34	0.45	0.08	-0.01	0.25	-0.22	0.40	0.11	0.01	-0.04	0.10	0.56	0.44	0.57	0.36	0.05	-0.06	0.05	0.20	-0.14	-0.05	0.13	-0.17	0.39	0.34	0.45	0.08	-0.01	0.25	-0.22	0.40	
Jeem nábožensky praktičtější člověk (provádí aktivity spojené s svou vírou).	-0.31	-0.23	-0.41	-0.16	0.16	0.15	0.16	0.05	-0.22	-0.20	-0.16	-0.20	0.23	0.22	0.18	0.22	0.16	0.06	0.23	0.04	0.43	0.03	-0.13	0.33	0.01	0.11	-0.16	-0.01	0.14	0.23	0.15	-0.10	-0.19	-0.14	-0.17	-0.17	0.33	0.34	0.24	0.35	0.24	0.21	0.23	0.21	-0.10	-0.18	0.27		
Obklápí více věcí lidé (mnoho z mých přátel/ spoulužáci si známých jsou věci).	0.01	-0.02	-0.17	0.03	0.36	0.31	0.37	0.16	0.16	-0.18	-0.09	-0.12	0.11	0.13	0.02	0.14	0.32	0.20	0.41	0.08	0.18	0.28	-0.26	0.39	0.01	-0.02	-0.17	0.03	0.36	0.31	0.37	0.16	0.16	-0.18	-0.09	-0.12	0.11	0.13	0.02	0.14	0.32	0.20	0.41	0.08	0.18	0.28	-0.26	0.39	
Index religiozity SIBI (angl.)	-0.07	-0.06	-0.22	0.12	0.15	0.15	0.06	0.10	0.23	0.10	-0.07	0.11	0.14	0.12	0.14	0.11	0.26	0.28	0.40	0.07	0.13	0.19	0.22	0.40	-0.07	-0.06	-0.22	0.12	0.15	0.15	0.06	0.10	0.23	0.10	-0.07	0.11	0.14	0.12	0.14	0.11	0.26	0.28	0.40	0.07	0.13	0.19	0.22	0.40	
Index rodinných dispozic	-0.07	-0.10	0.01	-0.10	0.02	-0.01	0.09	-0.05	0.18	0.14	0.21	0.09	0.08	0.20	0.05	-0.05	0.13	0.11	0.12	0.18	0.09	0.14	-0.27	0.02	-0.07	-0.10	0.01	-0.10	0.02	-0.01	0.09	-0.05	0.18	0.14	0.21	0.09	0.08	0.20	0.05	-0.05	0.13	0.11	0.12	0.18	0.09	0.14	-0.27	0.02	
Indexokopidi (rel-rodina)	0.02	0.05	-0.13	0.15	0.08	0.10	0.02	0.12	-0.25	-0.23	-0.27	-0.11	-0.04	-0.15	-0.09	0.12	0.22	0.39	0.03	0.05	-0.15	-0.15	0.01	0.12	0.02	0.05	-0.13	0.15	0.08	0.10	0.02	0.12	-0.25	-0.23	-0.27	-0.11	-0.04	-0.15	-0.09	0.12	0.22	0.39	0.03	0.05	-0.15	-0.15	0.01	0.12	0.27
Rodina status	-0.09	-0.18	-0.21	0.21	-0.03	-0.13	0.10	-0.13	0.24	0.16	0.31	0.13	0.14	0.09	0.20	0.08	0.07	0.08	0.02	-0.12	0.10	-0.16	0.24	-0.14	-0.09	-0.18	-0.21	0.21	-0.03	-0.13	0.10	-0.13	0.24	0.16	0.31	0.13	0.14	0.09	0.20	0.08	0.07	0.08	0.02	-0.12	0.10	-0.16	0.24	-0.14	
Kabýy si může za své problémy sám.	0.22	0.09	0.22	0.11	-0.16	-0.12	0.01	0.02	0.23	0.30	0.21	0.03	-0.15	-0.15	-0.07	-0.19	0.31	0.22	0.31	0.13	-0.18	-0.07	0.45	0.02	0.22	0.09	0.22	0.11	-0.16	-0.12	0.01	0.02	0.23	0.30	0.21	0.03	-0.15	-0.15	-0.07	-0.19	0.31	0.22	0.31	0.13	-0.18	-0.07	0.45	0.02	
Prostí věcem, s nimiž neseoulhat, vždy vystupovat, i když se me osobne neokládá.	0.17	0.04	0.29	0.05	0.05	-0.15	-0.09	0.20	-0.26	-0.22	-0.26	-0.18	0.08	0.06	0.03	0.12	0.24	0.22	0.20	0.22	0.10	-0.10	-0.03	0.07	0.17	0.04	0.29	0.05	0.05	-0.15	-0.09	0.20	-0.26	-0.22	-0.26	-0.18	0.08	0.06	0.03	0.12	0.24	0.22	0.20	0.22	0.10	-0.10	-0.03	0.07	
Něže sdát své peníze na jiné lidi.	0.24	0.04	0.12	0.11	0.28	0.17	0.20	0.40	0.29	0.29	0.28	0.14	-0.46	-0.37	-0.38	-0.47	0.03	0.02	0.02	0.07	0.44	0.08	0.12	0.01	0.24	0.04	0.12	0.11	0.28	0.17	0.20	0.40	0.29	0.29	0.28	0.14	-0.46	-0.37	-0.38	-0.47	0.03	0.02	0.07	0.44	0.08	0.12	0.01		
Někdy bych nehal(a).	0.14	0.02	0.03	0.08	0.29	0.20	0.37	0.11	0.40	0.32	0.34	0.38	-0.07	-0.01	0.03	-0.21	0.07	-0.12	0.09	-0.15	-0.27	0.22	-0.01	0.30	0.14	0.02	0.03	0.08	0.29	0.20	0.37	0.11	0.40	0.32	0.34	0.38	-0.07	-0.01	0.03	-0.21	0.07	-0.12	0.09	-0.15	-0.27	0.22	-0.01	0.30	
O samote je mi mnohdy lépe než v kolektivu.	-0.40	-0.57	-0.10	-0.13	-0.36	-0.22	-0.32	-0.43	0.03	0.02	-0.09	-0.04	0.46	0.42	0.44	0.35	0.06	0.07	0.20	0.05	0.31	-0.23	0.19	-0.22	-0.40	-0.57	-0.10	-0.13	-0.36	-0.22	-0.32	-0.43	0.03	0.02	-0.09	-0.04	0.46	0.42	0.44	0.35	0.06	0.07	0.20	0.05	0.31	-0.23	0.19	-0.22	
Pravda může vést k ústří.	-0.01	0.03	0.05	-0.10	-0.25	-0.13	-0.25	-0.28	-0.05	-0.06	-0.04	-0.04	0.09	0.05	0.15	0.04	0.05	0.14	0.02	0.08	0.18	-0.02	0.08	0.02	-0.01	0.03	0.05	-0.10	-0.25	-0.13	-0.25	-0.28	-0.05	-0.06	-0.04	-0.04	0.09	0.05	0.15	0.04	0.05	0.14	0.02	0.08	0.18	-0.02	0.08	0.02	
Místě státě.	-0.03	-0.03	-0.02	-0.16	0.16	0.11	0.24	0.02	0.15	0.11	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	-0.03	-0.03	-0.02	-0.16	0.16	0.11	0.24	0.02	0.15	0.11	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14		
Je dobré na své stálosti obcas zapomenout	0.12	0.01	0.12	0.14	0.18	0.09	0.14	0.10	-0.01	-0.06	0.02	0.02	0.10	-0.13	0.14	0.00	0.04	-0.13	0.30	0.14	0.10	-0.17	0.36	-0.37	0.12	0.01	0.12	0.14	0.18	0.09	0.14	0.10	-0.01	-0.06	0.02	0.02	0.10	-0.13	0.14	0.00	0.04	-0.13	0.30	0.14	0.10	-0.17	0.36	-0.37	
Problém je třeba řešit hned když nastane.	0.22	0.20	0.15	0.04	0.03	-0.14	0.08	0.12	0.18	0.15	0.25	0.05	-0.31	-0.28	-0.33	-0.22	0.10	-0.13	0.17	0.07	0.31	0.36	0.36	0.21	0.22	0.20	0.15	0.04	0.03	-0.14	0.08	0.12	0.18	0.15	0.25	0.05	-0.31	-0.28	-0.33	-0.22	0.10	-0.13	0.17	0.07	0.31	0.36	0.36	0.21	
Radiální čin je účinnější než snaha udržovat něco, co nefunguje.	0.15	0.02	0.24	0.15	-0.16	-0.06	0.13	-0.11	-0.08	-0.08	-0.10	0.01	-0.08	-0.10	-0.13	0.01	0.11	0.06	0.06	0.16	-0.02	0.00	0.52	-0.27	0.15	0.02	0.24	0.15	-0.16	-0.06	0.13	-0.11	-0.08	-0.08	-0.10	0.01	-0.08	-0.10	-0.13	0.01	0.11	0.06	0.06	0.16	-0.02	0.00	0.52	-0.27	
Většina lidí je velmi egoistická.	-0.13	-0.05	-0.23	-0.16	0.15	0.06	0.10	0.23	0.10	0.11	0.02	0.11	0.14	0.12	0.14	-0.11	0.26	0.28	-0.30	-0.23	0.00	0.46	0.11	0.30	-0.13	-0.05	-0.23	-0.16	0.15	0.06	0.10	0.23	0.10	0.11	0.02	0.11	0.14	0.12	0.14	-0.11	0.26	0.28	-0.30	-0.23	0.00	0.46	0.11	0.30	
Co bych chtěl, dobré čini.	0.26	0.29	0.11	0.11	0.30	0.20	0.24	0.47	0.01	-0.05	0.02	0.01	-0.47	-0.31	-0.57	-0.33	-0.01	-0.13	0.11	0.03	-0.45	0.00	-0.06	0.59	0.26	0.29	0.11	0.11	0.30	0.20	0.24	0.47	0.01	-0.05	0.02	0.01	-0.47	-0.31	-0.57	-0.33	-0.01	-0.13	0.11	0.03	-0.45	0.00	-0.06	0.59	
Všechno je pro mne dobré.	0.26	0.22	0.20	0.08	0.13	0.08	0.15	0.14	0.10	0.15	0.11	-0.25	-0.18	-0.37	-0.09	0.04	0.13	0.09	0.10	-0.40	0.68	0.02	0.33	0.26	0.22	0.20	0.08	0.13	0.08	0.15	0.14	0.10	0.15	0.11	-0.25	-0.18	-0.37	-0.09	0.04	0.13	0.09	0.10	-0.40	0.68	0.02	0.33			
Ráno je moudřejší večera.	-0.22	-0.20	-0.29	0.09	0.16	0.14	0.18	0.01	0.17	0.14	0.14	0.15	0.13	0.17	0.08	0.09	0.18	0.04	0.09	0.26	0.01	0.38	0.18	0.08	-0.22	-0.20	-0.29	0.09	0.16	0.14	0.18	0.01	0.17	0.14	0.14	0.15	0.13	0.17	0.08	0.09	0.18	0.04	0.09	0.26	0.01	0.38	0.18	0.08	
S lidmi "své krevní skupiny" si rozumím nejlépe, vira s tím nemá co do činění.	0.31	0.25	0.36	0.10	-0.14	-0.05	0.10	-0.13	0.09	0.11	0.16	-0.09	-0.08	-0.12	0.10	0.02	0.01	0.09	0.17	-0.10	-0.08	0.08	-0.26	-0.36	0.31	0.25	0.36	0.10	-0.14	-0.05	0.10	-0.13	0.09	0.11	0.16	-0.09	-0.08	-0.12	0.10	0.02	0.01	0.09	0.17	-0.10	-0.08	0.08	-0.26	-0.36	
Radiy něco skoušet než vyvolat konflikt.	-0.03	0.17	-0.28	0.10	0.13	0.09	0.19	0.24	0.02	0.15	0.11	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	-0.03	0.17	-0.28	0.10	0.13	0.09	0.19	0.24	0.02	0.15	0.11	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	
Pravda je jen jedna.	0.00	-0.09	-0.03	0.13	-0.13	-0.07	0.07	0.13	0.08	0.20	0.03	-0.25	-0.21	-0.22	-0.22	0.06	0.00	0.02	0.11	-0.22	0.21	0.63	0.17	0.00	-0.09	-0.03	0.13	-0.13	-0.07	0.07	0.13	0.08	0.20	0.03	-0.25	-0.21	-0.22	-0.22	0.06	0.00	0.02	0.11	-0.22	0.21	0.63	0.17			
Pro vřuv vřah k olovi je důležitější vira než osobní dispozice.	0.08	0.06	-0.31	-0.03	0.12	0.06	0.02	0.25	0.10	-0.10	-0.19	-0.01	-0.05	-0.07	0.10	-0.11	0.04	-0.12	0.33	0.03	0.29	0.02	0.56	0.08	0.06	-0.31	-0.03	0.12	0.06	0.02	0.25	0.10	-0.10	-0.19	-0.01	-0.05	-0.07	0.10	-0.11	0.04	-0.12	0.33	0.03	0.29	0.02	0.56			
Jsou lidé, které upříme nesnáším.	-0.11	-0.27	0.08	0.05	-0.37	-0.08	-0.39	-0.45	-0.22	-0.18	-0.19	0.50	0.47	0.35	0.50	0.11	-0.05	0.11	0.14	0.27																													

Korelační koeficienty indexů religiozity (a6-a9) s jednotlivými proměnnými souborů I a II.		15-21				22-75			
Variable		a6	a7	a8	a9	a6	a7	a8	a9
		a1-a5	obj	rodina	a7-a8	a1-a5	obj	rodina	a7-a8
Svou vírou považují za důležitou součást svého života.									
a1	Frovají se za věřící člověka.	0.805	0.458	0.221	0.080	0.921	0.805	0.287	0.208
a2	Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život (mý myšlení, chování, prožívání...).	0.824	0.263	0.372	-0.161	0.790	0.568	0.319	0.087
a3	Jsem nábožensky praktikující člověk (provocuji aktivity spojené s mou vírou).	0.758	0.392	0.155	0.097	0.817	0.465	0.209	0.155
a4	Obklopují mne věřící lidé (mnoho z mých přátel/ spolužáků z známých jsou).	0.781	0.466	0.387	-0.056	0.889	0.812	0.230	0.247
a5	Index religiozity SUIBI (avg I)	0.601	0.295	0.362	-0.134	0.468	0.223	0.331	-0.138
a6	Index religiozity SUIBI (avg I)	1.000	0.506	0.212	-0.054	1.000	0.824	0.353	0.170
a7	Index rodinných dispozic	0.905	1.000	0.047	0.940	0.624	1.000	0.298	0.475
a8	Index rodinných dispozic	0.412	0.047	1.000	-0.815	0.323	0.298	1.000	-0.688
a9	Index rodinných dispozic	-0.054	0.540	-0.815	1.000	0.170	0.475	-0.688	1.000
a10	Index rodinných dispozic	0.083	0.197	-0.125	0.219	0.083	0.030	-0.214	0.220
Každý si může za své problémy sám.									
b1	Proti všem, s nimiž nesouhlasím, vždy vystoupím, i když se mě osobně netýká.	-0.238	-0.265	-0.097	-0.072	-0.039	-0.026	0.010	-0.228
b2	Nelze svádět své potíže na jiné lidi.	0.279	0.140	0.216	-0.101	0.202	0.156	-0.121	0.029
b3	Nelze svádět své potíže na jiné lidi.	-0.055	0.059	-0.158	0.167	0.045	-0.052	-0.098	0.051
b4	Nelze bych nechal(a).	-0.023	-0.187	-0.008	-0.102	0.342	0.259	-0.033	0.224
b5	O samotě je mi mnohem lépe než v kolektivu.	0.096	-0.020	0.253	-0.225	-0.230	-0.188	-0.232	0.075
b6	Pravda může velmi ublížit.	-0.169	-0.145	-0.140	0.034	-0.073	-0.057	-0.030	-0.015
b7	Milčeti ztoto.	-0.072	-0.080	-0.046	-0.007	0.147	0.030	-0.033	0.053
b8	Je dobré na své starosti občas zapomenout.	0.244	0.052	0.317	-0.237	0.102	0.061	0.031	0.017
b9	Problémy je třeba řešit hned když nastanou.	-0.006	-0.170	-0.047	-0.059	0.052	0.073	-0.048	0.099
b10	Radikální čin je účinnější než snaha udržovat něco, co nefunguje.	-0.233	-0.089	-0.183	0.102	0.024	0.021	-0.023	0.037
b11	Svůj soud si člověk nevybírá.	0.192	0.213	0.037	0.093	-0.190	-0.287	-0.117	-0.092
b12	Co říkáš, dobře říkáš.	0.357	0.375	0.282	0.102	0.422	0.292	0.318	0.112
b13	Všechno zlé je pro něco dobré.	0.253	0.155	0.115	-0.007	0.032	0.009	0.007	0.001
b14	Ráno je moudřejší večera.	0.018	0.026	-0.018	0.030	0.028	0.007	0.195	-0.174
b15	S lidmi "svě krevní skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co do činění.	-0.087	-0.260	0.012	-0.160	-0.308	-0.302	-0.062	-0.169
b16	Raději něco stouchnout než vyvolávat vztek.	0.078	-0.024	-0.066	0.043	0.091	0.088	0.167	0.046
b17	Pravda je jen jedna.	-0.031	0.051	-0.113	0.124	0.175	0.194	0.142	0.015
b18	Pro marnivý vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispozice.	0.181	0.291	-0.258	0.386	0.373	0.173	0.162	-0.020
b19	Jsou lidé, které upřímně nesnáším.	-0.101	-0.166	0.048	-0.137	-0.269	-0.209	-0.224	0.050
b20	Mojí přátelé mě nikdy nezlámali.	0.097	0.096	0.046	0.251	-0.048	-0.034	-0.166	-0.046
b21	Většina lidí je velmi povorná, jejich názory mě nezajímají.	-0.214	-0.174	0.032	-0.128	-0.293	-0.267	-0.302	0.078
b22	Být spíše do záhuby.	-0.249	-0.050	-0.253	0.185	0.126	-0.015	0.168	-0.166
b23	Mýt se je lidské, nedě se s tím nic dělat.	0.231	0.267	0.096	0.074	-0.273	-0.063	-0.323	0.251
b24	S lidmi své víry si rozumím lépe než s jinými.	0.160	0.076	-0.051	0.203	0.412	0.061	-0.005	0.258
b25	Věřící člověk je citlivější k problémům jiných lidí.	0.232	0.390	-0.129	0.335	0.235	0.238	0.260	-0.069
b26	Věřící člověk jednodušeji navazuje opravdové přátelství.	0.210	0.408	-0.101	0.321	0.258	0.149	0.243	-0.112
b27	Věřící člověk dokáže lépe rozlišit skutečnou podporu věcí.	0.210	0.270	0.048	0.116	0.338	0.254	0.225	-0.017
b28	Věřící člověk přistupuje odpovědněji k životním rozhodnutím.	0.119	0.173	0.073	0.154	0.238	0.169	0.164	0.025
b29	Je povinnost věřícího svou vírou dle žít.	0.384	0.652	-0.047	0.418	0.504	0.299	0.229	0.013
b30	V cestě za úspěchem je dnes víra spíše na škodu.	-0.140	-0.281	0.180	-0.314	0.008	0.035	0.020	0.040
b31	Věřící člověk se jednodušeji vyrovná s vlastním neštěstím.	0.252	0.025	0.089	-0.061	0.099	0.070	0.013	0.008
b32	Věří, že lidé jsou v zásadě dobří.	0.528	0.518	0.087	0.227	0.526	0.492	0.372	0.045
b33	Náboženství je klámská představa.	-0.541	-0.411	-0.432	0.126	-0.178	-0.125	0.051	-0.141
b34	Některá pravidla se nesmí překročit.	-0.160	-0.041	-0.280	0.212	0.219	0.201	0.024	0.128
b35	Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	-0.166	-0.291	0.181	-0.321	0.061	-0.051	-0.254	0.198
b36	Němohl(a) bych být postupnějším.	-0.107	0.065	-0.070	-0.071	-0.241	-0.062	0.146	-0.230
b37	Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.	-0.397	-0.308	-0.274	0.054	-0.258	-0.132	-0.073	-0.032
Nezávislám se snadno.									
c1	Nám je málo kontrol nad tím, co se mi v životě děje.	-0.137	0.101	-0.087	0.132	0.136	0.027	0.012	0.009
c2	Mám jen málo kontrol nad tím, co se mi v životě děje.	0.135	-0.035	0.086	-0.093	-0.082	-0.132	-0.072	-0.073
c3	Mám často smůlu.	-0.069	-0.101	-0.071	0.002	-0.115	0.000	0.004	0.004
c4	Mám svůj život pevně v rukou.	-0.235	-0.087	0.011	-0.060	0.027	0.128	-0.039	0.132
c5	Rozhodnutí, která dělám, dělám proto, že to chci někdy jiný.	0.023	0.066	-0.098	0.120	-0.088	-0.134	-0.028	-0.059
c6	Věřím si.	0.188	0.155	-0.234	0.189	0.177	0.161	0.111	0.111
c7	Když narazím na nějakou překážku, věřím, že ji přefokám.	-0.286	0.045	0.191	0.187	0.383	0.317	0.094	0.053
c8	Vždy mám kontrolu nad tím, co dělám.	-0.176	0.013	-0.131	0.118	0.004	-0.018	-0.119	0.096
c9	Dostávám od života jednu ránu za druhou.	-0.018	-0.161	-0.004	-0.090	-0.022	-0.014	-0.081	0.064
c10	Často se setkávám s tím, že můj život řídí ostatní.	0.162	-0.096	0.015	-0.069	-0.137	-0.081	-0.010	-0.052
c11	Neumím se rozhodnout.	-0.005	-0.079	0.018	0.068	-0.241	-0.062	0.146	0.032
c12	Musím se snažit, pokud chci dosáhnout toho, co chci.	0.042	0.265	-0.100	0.238	0.036	0.107	-0.043	0.120
...je společenský, družný.									
d1	...je soucitný, má dobré srdce.	0.192	-0.011	-0.027	0.038	0.358	0.283	0.191	0.035
d2	...má sklon být chaotický.	0.072	0.098	0.162	0.176	0.241	0.203	0.238	-0.148
d3	...je uvolněný, dobře zvládá stres.	0.181	0.183	-0.161	0.241	0.041	0.002	0.022	-0.019
d4	...se umí uvolnit, dobře zvládá stres.	-0.147	-0.090	-0.082	0.017	0.259	0.114	0.138	-0.042
d5	...se umí uvolnit, dobře zvládá stres.	-0.250	-0.179	-0.062	-0.052	-0.340	-0.319	-0.180	-0.073
d6	...se umí prosadit a projevit své vlastní názory.	-0.182	0.012	0.213	0.189	0.205	0.148	0.047	0.015
d7	...je uctívá, s ostatními zachází s úctou.	0.358	0.107	0.147	-0.062	0.217	0.210	0.143	0.026
d8	...má sklon být líný.	0.218	0.158	-0.052	0.135	0.065	0.090	0.000	0.067
d9	...zůstává optimistický i po nějakém nezdaru.	-0.059	0.114	-0.051	0.109	0.297	0.164	0.044	0.082
d10	...zajímá se o mnoho různých věcí.	-0.096	0.002	0.049	-0.041	0.120	0.247	-0.068	0.248
d11	...zřídka kdy pocítuje vzrušení a nadšení pro věc.	-0.321	-0.232	-0.211	0.044	-0.050	-0.159	-0.071	-0.054
d12	...má sklon hledat chyby na ostatních.	-0.040	0.005	-0.024	0.024	-0.036	-0.051	0.013	-0.050
d13	...je společlivý, ve svém chování stálý.	0.147	0.080	0.219	-0.138	0.209	0.238	0.127	0.059
d14	...je nábožný, cítí se mu dobře a šťastně náležet.	-0.012	0.013	0.041	0.041	-0.252	-0.161	0.024	0.059
d15	...je vynalézavý, nachází domyšlené způsoby, jak něco dělat.	-0.154	-0.223	-0.254	0.084	-0.149	-0.039	-0.059	-0.025
d16	...bývá tichý.	0.140	-0.002	0.043	-0.037	-0.114	-0.133	0.065	-0.144
d17	...je systematický, udržuje ve všech pořádek.	-0.211	-0.037	0.005	-0.017	-0.146	-0.141	-0.236	0.112
d18	...bývá napjatý.	-0.046	0.187	0.111	-0.243	-0.059	0.184	0.107	0.089
d19	...je fascinován uměním, hudbou a literaturou.	0.088	-0.060	0.267	-0.260	-0.090	0.075	-0.013	0.069
d20	...je dominantní, zastává vůči vůdce.	0.318	0.147	0.179	-0.066	0.252	0.238	0.198	-0.004
d21	...s ostatními vyvolává rozcepl.	-0.335	-0.353	-0.023	-0.185	0.140	0.215	-0.015	0.175
d22	...má sklon být zlobivý.	-0.288	0.171	-0.053	0.112	0.000	-0.002	-0.120	0.113
d23	...má sklon být zlobivý.	0.009	0.162	-0.116	0.191	0.089	0.059	0.056	-0.007
d24	...se cítí sebestějš, je sám se sebou spokojen.	-0.067	0.062	-0.120	0.137	0.159	0.151	-0.013	0.125
d25	...se vyhýbá intelektuálním a filosofickým debatám.	-0.101	-0.159	-0.419	-0.445	0.006	-0.132	-0.027	0.073
d26	...je méně důvěrný než ostatní.	-0.153	0.179	0.008	-0.112	-0.348	-0.248	-0.162	-0.091
d27	...má v povaze odpuštění.	0.164	0.012	-0.097	0.088	0.235	0.206	0.095	0.067
d28	...bývá poněkud ledabý.	0.029	-0.184	0.040	-0.140	-0.142	-0.189	-0.027	-0.117
d29	...je emocionálně vyrovnaný, jen tak něco ho nerozhodí.	-0.163	-0.176	-0.048	-0.062	0.315	0.135	0.154	-0.041
d30	...není příliš tvrdý.	0.058	0.141	0.087	-0.065	0.066	0.000	-0.037	0.029
d31	...je někdy plachý, introvertní.	-0.015	0.043	0.048	-0.016	0.028	-0.028	0.058	-0.075
d32	...pomáhá ostatním a není sobecký.	0.245	-0.066	0.149	-0.164	0.250	0.281	0.167	0.042
d33	...udržuje věci uhladěné a uspořádané.	-0.262	-0.240	0.107	-0.229	-0.017	0.042	0.114	-0.074
d34	...si hodně dělá starosti.	0.040	0.061	0.059	-0.015	-0.049	-0.030	-0.133	-0.137
d35	...oceňuje umění a krásu.	0.387	0.234	0.060	0.085	0.172	0.225	0.216	0.030
d36	...pokládá za obříšné ovlivňovat druhé.	-0.197	0.084	-0.209	0.225	0.001	0.000	0.068	-0.062
d37	...je někdy na ostatní hrubý.	-0.208	-0.052	-0.102	0.056	-0.097	-0.150	-0.079	-0.040
d38	...je výkonný, věcí dotazuje do konce.	-0.149	-0.127	0.274	-0.354	-0.073	0.088	-0.082	0.140
d39	...je často smutný.	-0.083	-0.098	0.036	-0.087	-0.070	0.070	0.030	-0.080
d40	...je přemýšlivý, nad věcmi uvažuje do hloubky.	-0.016	0.106	-0.381	0.383	0.057	0.160	0.1	

		15-21			22-75		
		Verici	Atelste	Nejisti	Verici	Atelste	Nejisti
	Proměnná						
religiozita	a1 Svou víru považují za důležitou součást svého života.	-0.131			-0.167		
	a2 Považují se za věřící člověka.	0.041			-0.178		
	a3 Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život (mé myšlení, chování, prožívání...)	-0.011			-0.119		
	a4 Jsem nábožensky praktikující člověk (provádím aktivity spojené s mou vírou)	0.428			-0.164		
	a5 Obklopuji více věřící lidi (mnoho z mých přátel/ spolků či známých jsou věřící).	0.210			-0.271		
	a6 Index religiosity SUBJ (avg.)	0.180			-0.235		
	a7 Index religiosity	-0.128			-0.172		
	a8 Index rodinných dispozic	0.085			0.029		
	a9 Index rodiny (net-rodina)	-0.146			-0.155		
	a10 Rodina status	-0.008			-0.056		
rátzovny profil	b1 Každý si může za své problémy sám.	-0.182	0.162	-0.015	-0.197	-0.342	-0.250
	b2 Proti všem, s nimiž nesaotím, vždy vystoupím, i když se mě osobně netýkají.	0.022	0.184	-0.406	-0.188	-0.220	-0.238
	b3 Neleze sádit své peníze na jiné lidi.	-0.439	-0.143	0.122	-0.175	-0.448	-0.097
	b4 Nikdy bych nelhal(a).	-0.273	0.106	-0.199	-0.182	-0.236	-0.277
	b5 O samotě je mi mnohdy lépe než v kolektivu.	0.305	0.035	0.321	0.082	0.259	0.181
	b6 Pravda může velmi ublížit.	0.082	0.076	0.037	0.059	0.068	-0.160
	b7 Míteli štáto.	-0.118	-0.003	0.057	-0.067	0.156	-0.032
	b8 Je dobré na své starosti občas zapomenout.	-0.169	0.107	-0.187	-0.032	-0.052	-0.017
	b9 Problémy je třeba řešit hned když nastanou.	-0.333	-0.032	0.238	-0.269	-0.374	-0.234
	b10 Radikální čin je účinnější než snaha udržovat něco, co nefunguje.	-0.016	-0.115	-0.037	0.139	-0.188	-0.315
	b11 Svůj osud si člověk nevymá.	0.003	0.096	0.122	0.359	0.311	0.172
	b12 Co Bůh činí, dobře činí.	-0.452	0.005	-0.217	-0.019	-0.069	0.077
	b13 Všechno zlé je pro něco dobré.	-0.403	-0.133	-0.158	0.110	-0.108	-0.293
	b14 Ráno je moudřejší večera.	-0.008	0.080	-0.033	0.078	0.058	-0.190
	b15 S tím, "sve levni skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co do činění.	-0.084	-0.045	-0.002	-0.095	0.036	0.229
	b16 Raději něco skousnout než vypočítat koeficient.	-0.073	0.125	0.298	0.022	0.242	0.219
	b17 Pravda je jen jedna.	-0.221	0.085	0.198	-0.004	-0.039	0.086
	b18 Pro mým vztah k okolí je důležitější víra než osobní dispozice.	-0.028	-0.045	-0.029	0.048	-0.039	0.094
	b19 Jsou lidi, které nepřemýšlím.	0.236	0.005	-0.020	0.176	0.238	-0.090
	b20 Moji přátelé má nikdy nezklamali.	-0.270	-0.099	-0.146	-0.002	-0.092	0.156
	b21 Většina lidí je velmi povrchní, jejich názory mě nezajímají.	-0.055	0.036	0.206	0.267	0.136	-0.122
	b22 Svět splně do záhuby.	0.190	0.155	0.196	0.308	0.251	0.165
	b23 Mítli se je lépe, než se s tím nic dělat.	-0.298	0.158	-0.155	0.208	0.126	0.009
	b24 S lidmi své víry si rozumím lépe než s jinými.	-0.019	-0.202	0.177	-0.070	-0.031	0.227
	b25 Věřící člověk je citlivější k problémům jiných lidí.	-0.259	0.025	0.361	0.090	-0.005	0.229
	b26 Věřící člověk jednoduše navazuje opravdové přátelství.	-0.110	0.029	0.277	0.066	0.062	0.267
	b27 Věřící člověk dříve lépe rozliší skutečnou podstatu věci.	-0.119	0.039	-0.004	-0.034	0.003	0.106
b28 Věřící člověk přistupuje odpovědněji k životním úkolům.	-0.106	-0.108	0.260	0.042	-0.026	0.144	
b29 Je povinností věřícího svou víru dále šířit.	0.086	0.062	-0.225	-0.051	-0.073	0.005	
b30 V cestě za úspěchem je dnes víra spíše na škodu.	0.072	0.091	-0.194	0.191	0.096	0.347	
b31 Věřící člověk se jednoduše vyrovná s vlastním neštěstím.	-0.008	0.057	0.025	0.085	0.025	0.216	
b32 Víra je naděje věta.	-0.326	-0.053	0.063	-0.075	0.052	0.330	
b33 Náboženství je klamná představa.	-0.009	0.120	-0.154	-0.072	0.103	-0.234	
b34 Někteří pravidla se nesmí překročit.	0.060	0.013	0.138	-0.221	0.053	-0.061	
b35 Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	0.004	0.182	-0.075	0.099	-0.045	-0.094	
b36 Nemohla bych bez postavením.	0.095	0.031	-0.108	0.130	0.084	0.230	
b37 Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.	-0.345	-0.092	-0.104	0.059	-0.120	-0.137	
osobnostní charakteristiky SMEZD	c1 Nevedávám se snadno.	-0.577	-0.281	-0.380	-0.464	-0.526	-0.497
	c2 Mám jen málo kontrol nad tím, co se mi v životě děje.	0.609	0.253	0.299	0.701	0.655	0.635
	c3 Mám často smůlu.	0.434	0.142	0.292	0.409	0.647	0.488
	c4 Mám svůj život pevně v rukou.	-0.740	-0.282	-0.333	-0.629	-0.733	-0.762
	c5 Rozhodnu, která dělám, dělám proto, že to chci dělat jiný.	0.300	0.135	0.319	0.451	0.549	0.646
	c6 Vím si.	-0.744	-0.267	-0.124	-0.945	-0.765	-0.709
	c7 Když narážím na nějakou překážku, věřím, že ji překonám.	-0.739	-0.468	-0.481	-0.549	-0.656	-0.483
	c8 Vždy mám kontrolu nad tím, co dělám.	-0.650	-0.201	-0.272	-0.452	-0.588	-0.655
	c9 Dostávám od života jednu ruku za druhou.	0.479	0.197	0.241	0.565	0.585	0.522
	c10 Často se setkávám s tím, že mi život řídí ostatní.	0.481	0.231	0.424	0.527	0.612	0.738
	c11 Neumím se rozhodnout.	0.445	0.092	0.276	0.520	0.509	0.632
c12 Musím se snažit, pokud chci dosáhnout toho, co chci.	-0.392	-0.119	0.025	-0.191	-0.260	-0.212	
osobnostní charakteristiky - sebehodnot	d1 ...je společenský, družný	-0.317	-0.024	-0.117	-0.252	-0.380	-0.344
	d2 ...je soucitný, má dobré srdce.	-0.001	-0.027	0.012	-0.068	0.069	0.049
	d3 ...má sklon být chaotický.	0.148	0.044	0.238	0.182	0.432	0.335
	d4 ...je uvolněný, dobře zvládá stres.	-0.493	-0.090	-0.249	-0.491	-0.451	-0.377
	d5 ...se o umění příliš nezajímá.	-0.008	-0.127	-0.002	-0.462	-0.591	-0.266
	d6 ...se umí prosadit a projevnout své vlastní názory.	-0.465	-0.232	-0.300	-0.483	-0.595	-0.539
	d7 ...je uctívá, s ostatními zachází s úctou.	-0.027	-0.095	-0.125	-0.149	-0.036	-0.188
	d8 ...má sklon být líný.	0.054	-0.083	0.099	0.315	0.232	0.240
	d9 ...závidí optimističtější a po nějakém nezdaru.	-0.841	-0.034	-0.124	-0.939	-0.891	-0.867
	d10 ...zajímá se o mnoho různých věcí.	-0.258	-0.123	-0.193	-0.144	-0.303	-0.377
	d11 ...řídí každý pocituje vrážení a nadšení pro věc.	-0.067	0.000	0.224	0.202	0.243	0.422
	d12 ...má sklon hledat chyby na ostatních.	0.173	0.123	0.100	0.234	0.145	-0.079
	d13 ...je společný, ve svém chování stálý.	-0.253	-0.043	-0.311	-0.275	-0.361	-0.523
	d14 ...je náboženský, strádá se mu dělá a špatná náhoda.	-0.396	0.030	0.205	-0.476	0.443	0.532
	d15 ...je vynalézavý, nachází důmyslné způsoby, jak něco dělat.	-0.043	-0.203	-0.125	-0.095	-0.351	-0.353
	d16 ...bývá tichý.	0.414	-0.104	0.168	0.210	0.337	0.143
	d17 ...s ostatními příliš nesaotí.	-0.049	0.186	-0.016	0.107	0.000	0.076
	d18 ...je systematický, udržuje ve věcech pořádek.	0.008	-0.269	-0.104	-0.151	-0.287	0.529
	d19 ...bývá nespokojený.	0.386	-0.130	0.120	0.333	0.364	0.499
	d20 ...je fascinován uměním, hudbou a literaturou	0.023	0.186	-0.058	0.119	-0.091	-0.117
	d21 ...je dominantní, zastává roli vůdce.	-0.344	0.116	-0.125	-0.346	-0.396	-0.311
	d22 ...s ostatními vyslovuje nespokojenost.	0.173	0.208	0.143	-0.068	-0.024	0.113
	d23 ...má oblibu zařít s okolím.	0.152	0.216	0.050	0.310	0.295	0.342
	d24 ...se cítí sebestě, je sám se sebou spokojen.	-0.733	-0.357	-0.362	-0.570	-0.587	-0.542
	d25 ...se vyhýbá intelektuálním a filosofickým debatám.	-0.090	0.114	-0.230	0.119	0.261	0.095
	d26 ...je méně činný než ostatní.	0.259	-0.026	0.067	0.474	0.338	0.587
	d27 ...má v povaze odpoutat.	-0.252	-0.079	-0.111	-0.029	0.056	0.075
	d28 ...bývá poněkud ledabylý.	0.265	0.061	0.207	0.267	0.262	0.254
	d29 ...je emočně vyrovnaný, jen tak něco ho nerozhodí.	-0.555	-0.080	-0.182	-0.488	-0.538	-0.469
	d30 ...není příliš tvořivý.	-0.118	0.015	0.005	0.057	0.033	0.119
	d31 ...je někdy stáhý, introvertní	0.460	0.067	0.279	0.343	0.297	0.401
	d32 ...pomáhá ostatním a není sobecký.	0.097	0.004	-0.207	-0.203	0.042	-0.220
	d33 ...udržuje věci úhledné a uspořádané.	-0.177	-0.108	-0.026	-0.117	-0.171	-0.509
	d34 ...si hodně dělá starosti.	0.380	-0.040	-0.037	0.398	0.363	0.353
	d35 ...oceluje umění a krásu	0.047	0.143	-0.003	0.007	-0.087	-0.209
	d36 ...pokládá za obtížné ovlivňovat druhé.	0.237	-0.124	0.082	0.273	0.415	0.383
	d37 ...je někdy na ostatní hrubý.	0.200	0.036	0.148	0.197	0.060	0.014
	d38 ...je vtipný, věci dotazuje do konce.	-0.406	-0.235	-0.448	-0.439	-0.393	-0.477
	d39 ...je často smutný.	0.514	0.007	0.088	0.580	0.609	0.521
	d40 ...je přemýšlivý, nad věcmi uvažuje do hloubky.	-0.104	0.003	-0.211	-0.070	-0.218	-0.123
	d41 ...je plný energie.	-0.508	-0.120	-0.196	-0.444	-0.453	-0.550
	d42 ...je vůči záměrným ostatním neoblíbený.	0.045	-0.153	0.136	0.060	0.113	-0.086
	d43 ...je důvěrný, vždy se na něj dá spolehnout.	0.089	-0.066	-0.370	-0.307	-0.310	-0.540
	d44 ...drží své emoce pod kontrolou.	-0.313	-0.012	-0.287	-0.340	-0.138	-0.228
	d45 ...má potíže si ledačos představit.	-0.179	0.118	0.187	0.142	0.366	0.427
	d46 ...je povídavý.	-0.132	-0.113	-0.184	-0.063	-0.301	-0.246
	d47 ...děláke být šťastný a bezstarostný.	0.249	-0.094	0.110	0.141	-0.012	-0.045
	d48 ...zanechává nepořádek, neuklízí.	-0.030	0.145	-0.026	0.294	0.195	0.404
	d49 ...jen zřídka cítí úzkost nebo strach.	-0.460	0.056	-0.257	-0.425	-0.440	-0.362
	d50 ...si myslí, že poezie a divadlo jsou mrtvé.	-0.204	-0.007	0.001	0.185	0.100	0.070
	d51 ...upřednostňuje, aby se vedení ujali ostatní.	0.455	0.102	0.136	0.392	0.464	0.445
	d52 ...je k ostatním slušný a zdvořilý.	-0.087	0.003	-0.348	0.037	-0.050	-0.218
	d53 ...je vtrvavý, pracuje, dokud úkol nedokončí.	-0.354	-0.288	-0.420	-0.301	-0.272	-0.326
	d54 ...má sklon být sebestý, v depresi.	0.638	0.074	0.058	0.561	0.537	0.681
	d55 ...se příliš nezajímá o abstraktní myšlenky.	-0.256	0.043	-0.074	0.109	0.288	0.117
	d56 ...projevuje velké nadšení.	-0.333	0.214	-0.135	-0.302	-0.359	-0.455
	d57 ...si o lidech myslí to nejlepší.	-0.206	-0.062	0.032	-0.191	-0.113	0.089
	d58 ...se někdy chová nezodpovědně.	0.228	0.016	0.104	0.099	0.186	0.281
	d59 ...je emočně impulzivní, snadno se nechá vyvést z míry.	0.438	0.011	0.036	0.413	0.342	0.453
	d60 ...je originální, přichází s novými nápady	-0.170	-0.032	-0.031	-0.121	-0.316	-0.388
analýza charakteristiky	e1 Extraverte	-0.585	-0.392	-0.484	-0.592	-0.598	-0.629
	e2 Sociáln	-0.423	-0.162	-0.127	-0.350	-0.399	-0.342
	e3 Aertivita	-0.492	-0.304	-0.431	-0.463	-0.577	-0.505
	e4 Energinnost	-0.438	-0.344	-0.425	-0.466	-0.447	-0.623
	e5 Přívětivost	-0.184	-0.286	0.028	-0.225	-0.052	-0.037
	e6 Spokojenost	-0.075	-0.265				

Soubor Náboženské vyznání	15-21					22-75					Průměr 15-21- 22-75	Věříci 15-21- 22-75			
	Kre 1	Jud 2	Bud 3	bez pohan 4	Atei 5	Nej 6	Kre 1	Jud 2	Bud 3	bez pohan 4			Atei 5	Nej 6	
a1 Svou víru považují za důležitou součást svého života.	4,36	4,57	4,5	3,25	3,90	4,29	4,67	5	3,19	4,67	4,80	4,23	4,10	4,21	
a2 Považují se za věřícího člověka.	4,5	4,71	4,6	3,67	4,58	4,18	4,58	4,33	3,33	3,08	4,47	4,24	4,27	4,27	
a3 Vnímám, že má víra ovlivňuje můj život (něm myšlení, chování, prožívání...).	4,17	4,57	4,5	3,54	4,09	4,16	4,16	5	3,19	4,52	4,05	4,05	4,08	4,05	
a4 Jsem nábožensky praktičtější člověk (provazuji aktivity spojené s mou vírou).	3,73	3,85	4,16	1,98	4,23	3,06	3,33	3,67	2	4,57	3,44	3,44	3,47	3,43	
a5 Obklopují mne věřící lidé (mnoho z mých přátel/ spoludělníků či známých jsou věřící).	3,40	2,74	2,33	2,75	3	2,97	3,5	3	2,28	2,74	3,08	2,83	3,08	2,85	
a6 Index religiozity ŠtÚ (avg)	4,02	4,09	4,33	2,97	3,81	3,86	4	4,2	2,43	4,19	3,97	3,76	3,76	3,76	
a7 Index religiozity	2,76	3,85	2,5	1,87	2,54	2,27	4,33	1,67	1,69	2,85	2,61	2,33	2,62	2,34	
a8 Index rodinných dispozic	3,43	4,28	2,5	1,83	1,63	2,59	3,16	1,33	1,81	1,7	2,98	2,31	2,97	2,33	
a9 indexKopřít (rel-rodina)	-0,78	-0,43	0	0,04	0,90	-0,31	1,16	0,33	-0,19	1,05	-0,76	-0,07	-0,37	0,01	
a10 Rodina status	1,30	1,4	2	1,25	2	1,24	2	2	1,33	1,54	1,32	1,43	1,31	1,46	
b1 Každý si může za své problémy sám.	2,60	2,74	3,83	3,12	3,90	3,28	2,82	3	2,5	5	3,42	3,24	3,29	3,89	3,09
b2 Protivěci s nimiž nesouhlasím, vždy vystoupím, i když se mě osobně netýkají.	3,78	3,57	4,33	4,33	4,09	3,11	3,74	4,10	3,67	5	3,9	3,85	4,01	3,98	4,00
b3 Někdy bych nechal/a.	2,53	2,57	3,67	2,91	3,23	2,2	2,49	3,07	4	4,33	2,52	3,05	2,73	2,71	2,62
b4 O samotě je mi mnohem lépe než v kolektivu.	3,24	3	3,2	3,25	3,77	3,33	3,40	3,48	3	3,67	4,19	3,85	3,79	3,59	3,42
b6 Právda měl velmi uvolněný.	3,97	3,74	3,2	4,04	3,54	4,03	4,02	3,74	3,5	3,33	3,72	4,43	3,84	3,64	3,97
b7 Mléčte zlato.	2,96	3,2	2,91	3	3,05	2,87	3,24	2,5	4,33	2,74	3,19	3,10	3,07	3,05	2,97
b8 Je dobré na své starosti občas zapomenout	4,10	4	4,8	3,78	3,23	4,25	4,37	4,18	4,16	4	4,52	4,57	4,39	4,36	4,11
b9 Problém je třeba řešit hned když nastane.	4,06	4,28	4,67	3,83	4,55	4,15	3,78	3,95	4,5	4,33	3,81	4,31	4,02	3,98	4,04
b10 Raskádní čin je užitečný než snaha udělat něco, co nefunguje.	3,70	4	4,33	3,67	4,09	3,21	3,61	3,6	3,16	4	3,05	4,28	3,94	4,02	3,79
b11 Svůj soud jsem o člověku nevyřídil.	3,05	3	1,5	2,5	2,45	2,46	2,74	2,65	2,83	1,66	2,81	2,69	2,53	2,70	2,62
b12 Co Bůh činí, dobře činí.	4,27	4	3,2	3,12	2,09	1,69	2,57	2,88	2,83	3,67	2,6	2,19	1,62	2,14	2,80
b13 Všechno lze je pro něco dobré.	4,04	4,74	4,33	3,83	4	3,47	3,74	3,76	3,5	4,33	3,7	3,87	3,24	3,06	3,80
b14 Říno je moudřejší večera.	3	3,1	3,87	4	3,67	3,66	3,22	3,45	4,33	3,65	3,81	3,60	3,62	3,66	3,45
b15 S lidmi "své krevní skupiny" si rozumím nejlépe, víra s tím nemá co do činění.	3,71	4,2	4	3,75	3,81	3,90	3,73	4,27	3,16	3,33	4,67	4,33	4,14	4,05	3,80
b16 Raději něco zkouším než vyvolávám konflikty.	3,29	2,74	2,83	3,26	3,34	3,44	3,22	3,12	3	3	2,81	2,67	2,88	2,94	3,07
b17 Pravda je jen jedna.	2,75	2,87	2,16	2,75	2,63	2,44	2,33	3,07	3,8	2,33	1,95	1,57	1,84	2,53	2,07
b18 Pro vinný ústřík je lepší je důležitější víra než osobní dispozice.	2,46	2,42	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33	2,33
b19 Jsou lidé, kteří upřímně nevěří.	2,82	4,29	2,67	2,92	4,55	3,71	3,58	3,25	4,33	3	3,67	3,67	3,94	3,53	3,50
b20 Moji přátelé mě nikdy nezklamali.	2,37	2	2,16	2,5	2,63	2,44	2,26	2,57	3	4	2,74	2,69	2,79	2,89	2,37
b21 Většina lidí je velmi povrchní, jejich názory mě nezajímají.	2,08	2,74	2,2	2,10	2,77	2,48	2,38	2,14	2,5	2,67	2,92	2,95	2,79	2,57	2,35
b22 Svět spíše dohání.	2,85	2,87	3,2	3,08	2,96	3,15	3,32	2,47	2,83	2,83	2,86	2,19	2,94	2,74	2,89
b23 Mýt je se lidské, nemá se s tím nic dělat.	4,04	4,14	4,4	3,87	3,81	4,05	4,35	3,85	3,83	4,33	4,31	4,38	3,97	3,98	4,10
b24 S lidmi své víry si rozumím lépe než s jinými.	2,78	2,87	2,5	2,5	3,09	2,30	2,45	2,38	3,5	3,67	1,85	2,76	2,33	2,29	2,54
b25 Věřící člověk je citlivější k problémům jiných lidí.	3,07	3,14	2,3	2,33	2,63	1,99	2,29	2,73	2,83	3	1,9	1,67	1,80	2,05	2,47
b26 Věřící člověk potěší raději navštívit opravdové přátelství.	2,82	2,86	3,12	2,87	2,86	2,82	2,85	2,82	2,83	2,83	2,83	2,83	2,83	2,83	2,83
b27 Věřící člověk dokáže lépe rozlišit skutečnou podstatu věcí.	2,85	2,67	3	3,12	2,91	1,62	2,01	2,33	3	3,33	1,63	1,87	1,25	1,76	2,10
b28 Věřící člověk přispívá odpovědněji k životním úkolům.	3,21	3	3,2	3,33	2,90	2,02	2,69	2,83	3,5	2	2,52	2,09	1,65	2,39	2,54
b29 Je povinností věřícího svou vírou dělat lidem.	2,56	1,67	1,33	1,35	2	1,67	1,74	2,4	2	2	1,43	1,72	1,66	1,91	1,97
b30 V cestě za úspěchem je dnes více spole na skodu.	2,25	1,67	2,2	2,33	2,09	2,77	2,53	2,10	2,67	3	2,05	1,52	2,77	2,45	2,63
b31 Věřící člověk se jednoduše vyrovná s vlastním neštěstím.	3,63	2,83	4,2	3,04	3,64	3,01	3,08	3,63	3,33	3	3,38	3,28	2,91	3,04	3,67
b32 Víra je naděje světa.	3,96	3,33	3,6	3,08	2,63	1,76	2,70	3,87	3,33	2,33	2,5	2,87	1,50	2,49	2,78
b33 Náboženství je klam a přelst.	1,42	1,33	1,83	1,35	1,35	1,35	1,35	1,35	1,33	1,33	1,33	1,33	1,33	1,33	1,33
b34 Některá pravidla se nesmí přelst.	4	4,33	3,5	3,47	3,09	3,21	3,67	3,82	4,83	3,33	3,25	3,33	3,72	3,80	3,97
b35 Zájem společnosti je důležitější než zájem jednotlivce.	2,78	3	3,16	2,98	2,84	3,15	2,78	2,71	2,67	4	2,57	3	3,06	3,04	2,98
b36 Nemohl/a bych být poustevníkem.	3,52	3,57	3	3,33	2,77	3,52	3,75	3,79	4,8	2,33	3	2,57	3,88	3,24	3,15
b37 Člověk se má v první řadě řídit svým vlastním svědomím.	4,13	4,17	4,33	4,35	4,54	4,32	4,48	4,2	4,33	5	4,81	4,52	4,28	4,38	4,22
c1 Nevzdávám se snadno.	3,03	3,42	2,83	3,17	3,27	2,92	2,91	3,10	3,83	3,67	3,28	3,28	3,07	3,13	3,00
c2 Mám jen malou kontrolu nad tím, co se mi v životě děje.	2,07	2,14	1,83	1,75	1,90	1,9	2,33	1,95	1	1,67	1,74	1,74	1,81	1,81	2,03
c3 Mám často snů.	1,90	2,28	1,93	1,98	2,09	2,12	2,45	2,07	2,5	2,67	2,28	2,19	2,92	2,93	2,98
c4 Mám svůj život pevně v rukou.	2,55	2,14	2,67	2,48	2,77	2,67	2,30	2,63	3,5	3	2,74	2,87	2,92	2,62	2,52
c5 Rozhodnutí, která dělám, dělám proto, že to chci někomu jiny.	1,75	1,28	1,83	1,98	1,34	1,75	1,98	1,6	1,16	1,67	1,74	1,74	1,57	1,84	1,73
c6 Věřím si.	2,94	2,86	2,83	2,79	3,01	2,73	2,80	3,09	3,67	3,33	3,28	3,33	3,05	3,04	2,84
c7 Když narazím na nějakou překážku, věřím, je jí překonám.	3,21	3,71	3,33	3,39	3,24	3,77	2,66	3,28	3,83	3,67	3,33	3,27	3,29	3,04	3,04
c8 Věřím, že můžu svou budoucnost ovládnout.	2,5	2,42	2,83	2,48	3,18	2,6	2,42	2,6	3,5	3,33	2,57	2,81	2,86	2,92	2,54
c9 Dostávám od života jednu ránu za druhou.	1,97	2	2,16	2,17	2,23	1,83	2,16	1,6	1,5	1,33	1,67	1,90	1,69	1,69	1,82
c10 Často se setkávám s tím, že můj život lidí ostátní.	1,89	1,86	1,33	1,79	1,45	1,86	2,14	1,57	1,6	1,5	1,81	1,95	1,72	1,72	1,86
c11 Neumím se rozhodnout.	2,92	2	2,5	2,02	1,90	2,44	3,02	2,94	1,83	1,67	2,83	2,86	2,10	2,24	2,89
c12 Musím se snažit, pokud chci dosáhnout toho, co chci.	3,68	4	3,83	3,62	3,81	3,83	3,64	3,58	4	3,67	3,67	3,87	3,67	3,70	3,79
d1 ...je společenský, druhý.	3,67	4,26	4,33	3,79	3,77	3,88	3,58	3,53	4,67	3,33	2,61	3,29	3,16	3,28	3,62
d2 ...je současný, má dobré srdce.	4,34	4,29	4,33	4,07	4,34	3,98	4,14	4,25	4,83	4	4,14	4	4,01	4	4,18
d3 ...má sklon být chaotický.	3,46	4	3,5	3,91	3,23	3,3	3,45	2,81	3,5	3,33	3,19	3,81	2,87	3,25	3,45
d4 ...je uvolněný, dobře zvládá stres.	2,81	2,57	2,83	2,75	3	2,71	2,45	3	3,33	3,33	3	3,28	3,27	3,04	2,96
d5 ...se o umění příliš nezajímá.	2,24	1,57	2	2,33	1,85	1,54	2,24	1,78	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57
d6 ...se umí prosadit a projevnit své vlastní názory.	3,53	4,57	4	4,02	4,18	4,67	3,81	3,76	4,5	3,67	4	4,08	3,71	3,92	3,50
d7 ...je uctívá, s ostatními zachází a úctou.	4,27	3,42	4,5	3,97	4,18	4,14	4,02	4,19	3,67	4,67	4,28	4,14	3,16	3,87	4,14
d8 ...má sklon být líný.	3,70	4	3,67	3,83	3,79	3,56	3,95	3,52	1,83	2,67	3,42	4	3,84	3,48	3,84
d9 ...zůstává optimistický i po nějakém nezdaru.	3,93	4,14	3,83	3,79	4,18	3,94	3,67	3,94	4,14	3,83	3,67	3,70	3,84	3,84	3,84
d10 ...zajímá se o mnoho různých věcí.	4,28	4	4	4,35	4,63	4,17	3,84	4,31	5	4,33	4,52	4,67	4,43	4,59	4,16
d11 ...vzdělávací upřímně a nadšen pro věc.	1,87</														

Verici 22-75	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Positivní akcenty	a6 a1 a4 a3 a2 a7 b32 b17 b24	b27 b26 b25 b28 b18 b29 b32 b17 b24	a8 b3 b20 b1	b4 b3 b22 b21	b10 b22 b21		b17 a5 b36
Negativní akcenty			a9			b33	b13 b5
Expl.Var	5.848	5.124	2.328	1.776	1.497	1.539	1.865
Prp.Totl	0.124	0.109	0.050	0.038	0.032	0.033	0.040
Eigenvalue	8.324	3.334	2.384	1.849	1.635	1.308	1.142
% Total	17.710	7.094	5.072	3.935	3.479	2.784	2.431
Cumulative	8.324	11.658	14.042	15.891	17.526	18.835	19.977
Cumulative	17.710	24.804	29.877	33.811	37.290	40.074	42.505
	aspekty religiozity	víra ve víru	rodinné zázemí	radikální skepticism			socialita

Verici 15-21	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
Positivní akcenty	a6 a1 a2 b32 a3 a7 a4 b8 a5 a8	b28 b27 b26 b18 b25 b12 b29	b21 b9	a9 b3 b20 b23	b12 b3 b36 b10 b4 b30 b33	b24 b36 a10 b34 b7	b16 a10 b4 b30 b33	b37 b4 b30 b33
Negativní akcenty				a8	b19 b5	b6 b15		
Expl.Var	5.595	4.306	2.107	2.506	2.473	2.294	1.759	1.855
Prp.Totl	0.119	0.092	0.045	0.053	0.053	0.049	0.037	0.039
Eigenvalue	7.494	3.834	2.901	2.328	2.082	1.558	1.434	1.265
% Total	15.944	8.158	6.172	4.952	4.430	3.315	3.050	2.692
Cumulative	7.494	11.328	14.229	16.556	18.639	20.197	21.630	22.895
Cumulative	15.944	24.102	30.274	35.226	39.657	42.971	46.021	48.713
	síla víry	Víra ve víru	rodinné zázemí	důvěra	socialita	uavřenost	odpovědnost	

Ateisti 22-75	F1	F2	F3	F4	F5
Positivní akcenty	b26 b27 b25 b28	b1 b13 b21 b9	b7 b23 b30	b33 b21 b30	b10 b9
Negativní akcenty		b3			
Expl.Var	2.872	1.688	1.888	1.641	1.364
Prp.Totl	0.078	0.046	0.051	0.044	0.037
Eigenvalue	1.906	1.791	1.490	1.095	
% Total	8.566	5.152	4.842	4.028	2.959
Cumulative	3.170	5.076	6.867	8.358	9.452
Cumulative	8.566	13.718	18.560	22.588	25.547
	víra ve víru	osobní odpovědnost	srovnání	radikalita	

ateisti 15-21	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Positivní akcenty	b27 b26 b25 b28 b32 b29 b12	b1 b30 b33	b10 b29	b11 b31	b8 b31	b13 b14 b34 b37	b35 b15
Negativní akcenty	b33		b16	b3	b21		b4
Expl.Var	3.998	2.013	1.517	1.593	1.501	1.790	1.285
Prp.Totl	0.108	0.054	0.041	0.043	0.041	0.048	0.035
Eigenvalue	4.474	2.192	1.670	1.550	1.433	1.295	1.082
% Total	12.093	5.924	4.514	4.189	3.873	3.499	2.926
Cumulative	4.474	6.666	8.336	9.886	11.319	12.614	13.696
Cumulative	12.093	18.016	22.530	26.719	30.592	34.091	37.016
	víra ve víru	deklarace ateismu	radikalita				

nejisti 22-75	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
Positivní akcenty	b26 b27 b25 b28 b32 b29 b24	b4 b3 b13 b10 b14 b12 b9	b1 b35 b17 b33	b15 b31 b33	b22 b5 b28	b16 b8	b20 b8	b30 b21 b11 b24
Negativní akcenty	b19		b8		b36	b2		
Expl.Var	4.264	2.379	1.716	1.427	1.588	2.069	1.684	1.761
Prp.Totl	0.115	0.064	0.046	0.039	0.043	0.056	0.046	0.048
Eigenvalue	5.483	2.505	2.303	1.645	1.554	1.235	1.143	1.019
% Total	14.819	6.771	6.225	4.445	4.201	3.337	3.089	2.753
Cumulative	5.483	7.988	10.291	11.936	13.490	14.725	15.868	16.887
Cumulative	14.819	21.590	27.815	32.260	36.461	39.798	42.887	45.641
	víra ve víru	uvěřivá odpovědnost	osobní odpovědnost vůči cílu	samočinnost	pasivita	důvěra	skepse	

nejisti 15-21	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
Positivní akcenty	b27 b25 b26 b28 b24	b7 b22	b34 b27	b23 b19	b10 b36 b37 b19 b21 b33 b35	b1 b3 b13 b16	b37 b16 b6	b20
Negativní akcenty		b31	b35 b30	b16			b32 b12	
Expl.Var	3.236	1.938	2.035	1.875	2.245	1.505	2.151	1.626
Prp.Totl	0.087	0.052	0.055	0.051	0.061	0.041	0.058	0.044
Eigenvalue	3.533	3.080	2.274	2.032	1.629	1.549	1.291	1.223
% Total	9.549	8.325	6.146	5.491	4.403	4.188	3.490	3.306
Cumulative	3.533	6.614	8.887	10.919	12.548	14.098	15.389	16.612
Cumulative	9.549	17.874	24.020	29.511	33.914	38.102	41.592	44.898
	fatalismus	fatalismus	osobní přesvědčení	ambivalence	radikalita	osobní odpovědnost	internalita	přátelství

Tab. P9: Výsledky faktorové analýzy (principal axis method) pro proměnné skupiny b (názorové postoje) a jednotlivé skupiny věřících, ateistů a nejistých v souborech I (15-21 let) a II (22-75 let). Tabeľovány komponenty dominující v jednotlivých faktorových proměnných (s faktorovou zátěží > 0.4).

Tab. XX: Výsledky faktorové analýzy (metoda principal axis) jednotlivých dílčích souborů pro proměnné skupin c, d, e, f, g (zahrnutý faktorové zátěže > 0,4)

	15 - 21										22-75											
	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10		
Věřící	Positivní akcenty d59 d20 d16 e5 d1 e1 d47 d41 g3 e17 d14 d35 d33 e7 d46 e8 d17 d38 e18 d19 d13 e9 e6 d21 e3 g2 d10 e20 d34 d7 e10 e8 e6 d24 e4 e19 d54 e11 e1 e4 c1 d39 d53 e2 c11 e12 e3 d12 d38										Positivní akcenty e13 e9 e20 e5 e2 e19 e18 d17 e3 d42 e14 e10 d60 e7 d46 d20 d40 d12 e1 e16 e18 e15 d52 d1 e35 d10 d6 e15 e11 d17 e7 e1 e17 e21 c6 d54 d38 e4 e6 d39 e12 d41 d43 d59 d53 d32 d19 d33 d27 d34 d13 d2 f d14 d13 e8 d57											
	Negativní akcenty c6 d55 d23 d37 d51 e16 d27 d30 d9 d50 d28 d16 f d7 c7 d5 d8 d31 e14 d57 d44 d58 e15 d52 d49 d48 e13 d29 d3 d4										Negativní akcenty e8 d58 d26 d47 d31 d50 d55 e6 f d24 d8 d45 d17 d16 d5 d25 d36 d44 d23 d30 d22 d51 d9 d3 d37 d4 d48 d49 d28 d29											
	Expl.Var 6.278 4.683 5.971 3.867 4.718 4.676 4.474 4.009 2.191 3.031 Pzp.Totl 0.065 0.049 0.062 0.040 0.049 0.049 0.047 0.042 0.023 0.032 Eigenvalue 11.450 6.953 5.992 4.386 3.539 2.735 2.596 2.237 2.039 1.861 % Total 11.927 7.243 6.242 4.569 3.687 2.912 2.704 2.382 2.124 1.939 Cumulative 11.450 18.403 24.394 28.780 32.319 35.115 37.711 39.998 42.036 43.898 Cumulative 11.927 19.169 25.411 29.979 33.666 36.578 39.282 41.664 43.788 45.727										Expl.Var 9.8475 8.0073 5.3146 6.8709 3.5269 3.6531 3.2310 2.6008 5.4064 1.5603 Pzp.Totl 0.1026 0.0834 0.0554 0.0716 0.0367 0.0381 0.0337 0.0271 0.0563 0.0163 Eigenvalue 16.558 8.398 6.219 5.546 3.568 2.838 2.117 1.957 1.596 1.422 % Total 17.248 8.748 6.478 5.777 3.717 2.748 2.205 2.038 1.662 1.481 Cumulative 16.558 24.957 31.176 36.721 40.290 42.928 45.045 47.001 48.597 50.019 Cumulative 17.248 25.996 32.475 38.251 41.968 44.717 46.922 48.960 50.622 52.103											
	faktorové dominanty depresivní tendence anxiózní pro- plášňová bezpečí organizovanost, produktivita vztahy s ostatní k okolí sociální uplnění aktivace, asertivita nezrovnomernost energičnost víra ve víru přehrávanost, zvidňovost										faktorové dominanty depresivní tendence organizovanost, produktivita kreativita, energičnost přehrávanost, soucit sociální extroverze estetické cílení zvidňovost odtažnost sebedůvera nedůvera											
	Ateisté	Positivní akcenty d3 e1 d59 d40 d7 e13 d6 d20 d15 d31 d48 e3 d14 e18 d52 e15 d21 e17 c4 d11 d38 e2 d34 e17 d32 f d23 d1 d39 d2 e16 d24 d35 e6 d8 d41 d54 d27 e14 d58 d46 d19 d57 e4 e37 d6										Positivní akcenty d29 e5 e20 e10 e2 e19 e4 f e3 e11 d4 e6 e18 d33 d1 d20 d56 c10 c1 e9 d49 d7 e9 d46 d35 e16 c9 d21 d53 d24 d2 d15 d18 e1 e2 d9 d7 d60 e12 e3 e17 d59 c2 d2 c6 e5 d40 e8 d32 d10 d44 d27 d41										
		Negativní akcenty e9 e7 e8 d25 d12 e11 c11 d30 d30 e10 d31 d49 d55 d47 e7 c1 e15 d9 d22 e7 d38 d16 d4 d4 d37 e8 c10 d53 d44 d17 e12 d33 d29 e5 e18 e9										Negativní akcenty f d42 d26 d28 d31 d5 d11 d8 d14 d22 d45 d3 d16 d23 d59 d37 d55 d48 d34 d47 d30 d19 d17 d25 d39 e16 d54 e15 e14 e13										
		Expl.Var 5.513 5.633 6.309 3.467 5.087 5.566 3.545 4.401 3.268 2.171 Pzp.Totl 0.157 0.059 0.166 0.036 0.193 0.058 0.137 0.046 0.134 0.023 Eigenvalue 10.340 7.113 6.088 5.296 4.539 3.625 2.273 2.063 1.925 1.698 % Total 10.771 7.410 6.342 5.517 4.728 3.776 2.368 2.149 2.005 1.769 Cumulative 10.340 17.453 23.541 28.838 33.376 37.002 39.274 41.337 43.262 44.960 Cumulative 10.771 18.180 24.522 30.039 34.767 38.543 40.911 43.060 45.065 46.834										Expl.Var 10.327 7.878 5.460 4.827 5.112 3.734 3.796 2.964 2.959 3.501 Pzp.Totl 0.108 0.082 0.057 0.050 0.053 0.039 0.040 0.031 0.051 0.036 Eigenvalue 17.389 7.815 5.889 5.341 4.957 2.314 2.164 1.726 1.538 1.423 % Total 18.113 8.141 6.135 5.563 5.163 2.411 2.254 1.798 1.602 1.483 Cumulative 17.389 25.204 31.093 36.434 41.391 43.705 45.959 47.596 49.134 50.557 Cumulative 18.113 26.254 32.389 37.952 43.115 45.526 47.781 49.579 51.181 52.663										
		faktorové dominanty chabělost sociální uplnění nábožnost přemýšlivost vztah k okolí internalita dominance estetické cílení sebedůvera introverze										faktorové dominanty vnímavost, sebedůvera přehrávanost, soucit kreativita, zvidňovost organizovanost, svědomitost, sociální, extroverze, asertivita estetické cílení energičnost, impulzivita extermalita, podříbení vůlí asertivita produktivita, svědomitost										
		Nejistí	Positivní akcenty d39 d5 d6 e9 e5 e17 d33 d57 d14 d54 d55 d1 e12 e7 e20 d18 d56 e13 d50 d21 e11 e6 e4 d59 d30 d48 d13 e8 e18 c3 d47 e1 d43 e1 c5 d11 d22 d53 e19 e14 d26 e2 d32 c10 e4 d12 e10 e15 c2 d34										Positivní akcenty e2 e13 e9 d17 e19 e18 e20 d42 e28 d52 e1 e14 e10 d47 d35 d40 d15 d16 e7 d46 e15 e10 d37 d20 c9 d60 d7 e3 d19 d33 e17 e10 d10 d13 d13 c5 d11 e12 e17 e17 e10 e10 d21 d59 d53 d6 d54 d18 e8 d34 d38 d39 d43 d14 f c3									
			Negativní akcenty c8 d60 d7 f e13 e15 d48 d17 d29 d36 c1 e18 d36 d28 e3 f d11 d26 d44 d45 d41 e19 d31 d58 d11 d42 d15 e17 d51 d16 d60 d20 d16 d29 d35 d4 d24 d24 d49 c7 d9 c4 c6										Negativní akcenty d36 d44 d58 d32 d45 d25 d27 d11 d51 c6 d3 d3 e5 d50 d55 e5 d26 d31 d24 d23 d2 d5 d16 c4 d48 e6 d9 d8 d8 d4 d28 d29 d49									
Expl.Var 8.486 4.769 5.942 6.142 3.962 3.515 3.539 3.578 2.899 2.173 Pzp.Totl 0.088 0.050 0.062 0.064 0.041 0.037 0.037 0.037 0.030 0.023 Eigenvalue 12.273 6.681 5.701 5.240 3.273 3.115 2.736 2.221 1.903 1.863 % Total 12.784 6.959 5.939 5.458 3.410 3.244 2.850 2.313 1.982 1.941 Cumulative 12.273 18.954 24.655 29.895 33.168 36.282 39.019 41.239 43.142 45.005 Cumulative 12.784 19.744 25.682 31.140 34.550 37.794 40.644 42.958 44.940 46.881										Expl.Var 6.294 10.284 7.604 4.192 4.154 2.780 3.277 7.399 2.065 3.752 Pzp.Totl 0.066 0.107 0.079 0.044 0.043 0.029 0.034 0.077 0.022 0.039 Eigenvalue 16.754 7.955 6.649 4.960 4.211 2.939 2.499 2.163 1.889 1.784 % Total 17.452 8.287 6.926 5.166 4.386 3.061 2.603 2.253 1.968 1.858 Cumulative 16.754 24.709 31.358 36.318 40.529 43.468 45.967 48.130 50.019 51.802 Cumulative 17.452 25.738 32.665 37.831 42.218 45.279 47.882 50.135 52.103 53.961												
faktorové dominanty depresivní, negativní, úzkost netečnost extroverze, sociální organizovanost, produktivita přehrávanost, soucit energičnost, kreativita systematické nadšení nábožnost										faktorové dominanty sociální, extroverze, asertivita úzkost, deprese svědomitost, organizovanost, zodpovědnost netečnost estetické cílení zvidňovost, přemýšlivost netůvera vynalézavost, energičnost slůžnost, utřívost uctívost, přehrávanost												

Tab. 10: Výsledky faktorové analýzy (principal axis method) pro proměnné skupin c-g (osobnostní profil) a jednotlivé skupiny věřících, ateistů a nejistých v souborech I (15-21 let) a II (22-75 let). Tabeľovány komponenty dominující v jednotlivých faktorových proměnných (s faktorovou zátěží > 0.4).